

Luceafărul

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 42 (765)

Miercuri, 22 noiembrie, 2006

„În 1927, când ia parte la sărbătorirea a 10 ani de la revoluție, Panait Istrati înregistrează ciudate curente contradictorii. Troțki e absent de la solemnitate, un vechi bolșevic se sinucide în semn de protest, opoziția e împiedicată să se manifeste. Toate acestea «pun un deget glacial pe inimile noastre...» Prins în învâlmășeală, sub balconul unde șefii opoziției încercau să vorbească mulțimii, Panait se salvează la timp, tocmai când șarjează călări gărzile roșii, «cu o duritate proprie gărzilor roșii, îmbrâncind pe manifestanți, roșii ca și ei înșiși.»“

(liliana alexandrescu)

panait istrati

la limită

Într-o lume a fracturilor:
disjunctia cognitiv-culturală

caius traian
dragomir

pag. 3

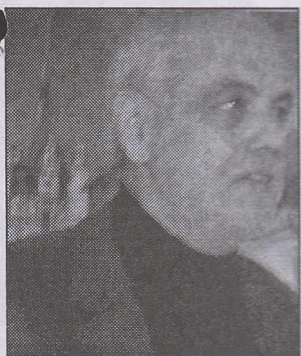
cinema

corina bura

Sonoro

pag. 21

bogdan ghiu

Mari maestri ai operațiilor de comunicare pe fond de armonie socială prestabilită, nederanjată, speculată, membrii Generației transpirate propun acum, în paginile gazetei de perete „Cotidianul”, numai ca să se mai aple în treabă și ea să mai demonstreze o dată că ei sunt judecătorii, o campanie intitulată Generația expirată. Din păcate, cu infime excepții, lista e goală, adică formal amplută de „produse” deja expirate, ieșite de pe piață sau chiar neintrate vreodată pe „piață” culturii. O operațiune inutilă, dar de imagine.

bogdan ghiu

Generația transpirată: Gabriel Liiceanu

Sar imediat ca arși când sunt criticați, negați, „(auto)deconspirați” că vor să domine în exclusivitate vitrina culturii contemporane, se simt bine doar permanent împreună, la pachet, trimițându-și la nesfârșit liftul normării spațiului public, și Doamne ferește să-ți apară vreo carte când au ei programată una: publicul subțire românesc se coagulează pe loc în jurul sfintelor moaște, căutător de cărți unice și de fetișuri, la fel ca sărmanii României pe dealurile și șesurile mitropoliilor din București sau Iași la amestecul pneumatic, exploziv, de sarmale și icoane făcătoare de minuni.

Sunt un partid și generează în jurul lor, cu mare plăcere, partide unice, înțelept-isterice. Adevărate falange informale.

În jurul lor se face gol, intimidată de respect, iarba se oprește câteva momente din creștere.

Fiecare lansare a lor de carte este un istoric congres.

O imagine reținută și de reținut dintr-un promoțional al televiziunii Realitatea TV (la emisiunea „Greșelile noastre”): Gabriel Liiceanu, la „Bookfest” 2006, în trena președintelui Băsescu (ce bine se simt intelectualii noștri „critici” în preajma puterii: ce deosebire de fond, de spirit, față de cuplul Buzura-Iliescu, de pildă?), ștergându-și cu asiduitate fața, gura, nu se știe prea bine de ce: transpirație sau salivă

(transpirație a discursului)?

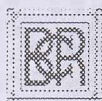
Mari maeștri ai operațiilor de comunicare pe fond de armonie socială presta bilită, nederanjată, speculată, membru **Generației transpirate** propun acum, în paginile gazetei de perete „Cotidianul” numai ca să se mai afle în treabă și ca să mai demonstreze o dată că *ei sunt judeca*

vizor

torii, o campanie intitulată **Generația expirată**. Din păcate, cu infime excepții lista e goală, adică formal umplută de „produse” deja expirate, ieșite de pe piață sau chiar neintrate vreodată pe „piața” culturii. O operațiune inutilă, dar de imagine.

Puțin deodorant! Înghesuiala în jurul idolilor începe să pută.

Puțină demnitate!

**BANCA
COMERCIALA
ROMANA**

Sponsorizare de la
**Banca Comercială
Romana**

Un mit nedreptățit

stelian tăbăraș

De mai bine de un deceniu, familia cuvintelor ce descind din **Miorița** capătă un sens, dacă nu peiorativ, în orice caz ironic și depreciativ; sunt învăluite într-un naționalism pitoresc, uneori grotesc, și e de mirare cum - după un veac și jumătate de admirație superlativă - **Miorița** a ajuns chiar la polul opus: oboseala entuziasmului de început - întârziat romantic - adus de „descoperitorul” Alecu Russo și „antologatorul” Vasile Alecsandri, aplatarea laudei permanente, de cele mai multe ori făcută după ureche. O cristalizare a acestui dispreț poate fi pusă și în seama filosofului Emil Cioran, potrivit căruia „târfa Miorița stă de două mii de ani la gurile Dunării” și depozitează poporul român de energiile sale vitale. În sensul energetismului lui Rădulescu Motru.

De fapt, ce i se reproșează poemului **Miorița**? Că nu propune un erou întemeietor, activ în fața istoriei, modelator al generațiilor; că nu „dotează” tradiția românească nici cu un Ahile sau Patrocle, nici cu Ulise sau Agamem-

sunt destinate colindatului; este și firesc, dacă ne gândim la una din cele mai acceptate definiții ale colindului: legi cântate la zile însemnate. Totul din epica mioritică - atâta câtă există - sugerează un ritual. Ciobanii *coboară* (probabil toamna, prin septembrie) „pe-un picior de plai/ pe-o gură de rai”; fapta celor doi baci (cel mai mare rang profesional din oierit!) este mai întâi bine cumpănită în timp și spațiu („mări, se vorbiră/și se sfătuiră”) cu vorbe înțelepte (ne amintim că în **Toma Alimoș**, suprema calitate a eroului consta în aceea că era „mare la sfat”); cel sacrificat trebuia să fie un tânăr, chiar preadolescent - vezi portretul (și **Ifigenia** avusese doar vreo doisprezece ani); neapărat faptul trebuia îndeplinit „la apus de soare” și doar atunci când la orizont apare Luna și dispăre Soarele („Mi-au ținut cununa”).

Specialiștii în tracologie și în obiceiurile dionisiace au subliniat rolul extraordinar ce-l au, în ritualurile de tot felul, măștile. „Oaia năzdrăvană” nu putea fi altceva decât un om-mesager cu o mascoidă de oaie pe chip, mesager care mai întâi a trecut printr-o asceză de trei zile („De trei zile-ncoace/ iarba nu-ți mai place/ gura nu-ți mai tace”); adică, zile de post și rugăciuni. Fiindcă, altfel, după logica unei epici formale, ne-am întreba: de ce i se spune ciobănașului abia acum destinația sa, câtă vreme ea e știută „de trei zile”?

În interpretarea pe care o propun, rostul sacrificiului poate fi descifrat în descrierea ritualului postum-funerar: întărirea stânci ca prototip de bază al păstoritului, prin înhumarea celui ucis chiar „în dosul stâncii”, „în strunga de oi”. Aici ne întâlnim cu... **Mesterul Manole**, unde sacrificata Ana (în alte variante Căplea) era sortită așezării într-un zid, pentru a conferi construcției durabilitate. Rămâne doar să... înlocuim „oaia năzdrăvană” cu visul lui Manole și... iată **Miorița**! Și **Manole coboară** („pe Argeș în jos/ pe un mal frumos”), și el e „calfă”, adică „baci”, iar grupul de zidari e de asemenea constituit din zece inși, întocmai ca structura minimă a personalului dintr-o stână. Ambele ritualuri completează un spațiu de spiritualitate cu multe zone albe. „Var și cărămidă/ că-i pustie multă!”

nocturne

non, ci doar cu o **Ifigenie** în variantă masculină. Aici se află de fapt și răspunsul la reproșurile contestatarilor acestei capodopere folclorice: după părerea mea, **Miorița** este o *liturghie a unui sacrificiu uman acceptat*, petrecut într-o lume profesională inițiată și în secret, în beneficiul unei ancestrale profesii: păstoritul. Conceput ca un „desfășurător” al acestui ritual mai sus pomenit, poemul nu are cum să îndemne la răzvrătire, apărare vitejească în fața unei agresiuni. eventual o răzbunare, întrucât nu acest lucru își propune. Acțiunea din poem nici nu are deocamdată loc, ea e doar prezumtiv-dubitativă: „Și de-o fi să mor/ în câmp de mohor...”

În culegerea sa de variante ale **Mioriței**. Adrian Fochi observă că, din cele 1600 de variante ale motivului, mai mult de trei sferturi

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:

Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;

Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

**Revista este membră a Asociației
Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor
Literare (A.R.I.E.L.),
înființată în baza Hotărârii
judecătorești și recunoscută
de Ministerul Culturii și Cultelor**

**Revista „Lucașfărul” este editată
de Fundația Lucașfărul, cu sprijin de la
Uniunea Scriitorilor din România
NU și de la Ministerul Culturii și al Cultelor**

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1.
telefon 212.79.94, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1. Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: RO17RNCB0072049692900001

Cont în valută: RO87RNCB0072049692900001

ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate sucursalele

RODIPET și la oficiile poștale din țară.

Revista noastră este înscrisă în Catalogul
publicațiilor la poziția 2048.

Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C.

Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1,
Corp B, Sector 1. București, Romania la P.O. Box

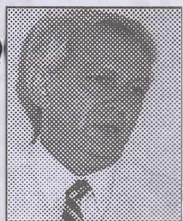
33-57, la fax 0040-3187002, sau e-mail:

abonamente@rodipet.ro, subscriptions@rodipet.ro

sau on line la adresa www.rodipet.ro

la limită

Unul dintre geo-politicienii francezi, actuali, de marcă - neconformiști și totodată de o deosebită condiție și distincție - Philippe Moreau Defarges, analiza, într-una dintre lucrările sale, problema rolului pe care un mare intelectual (un savant, un profesor, un filosof - eventual o personalitate a geo-politicii, a geo-economiei etc.) îl poate juca sau l-a jucat altădată, pe lângă un suveran, un prinț, un conducător șpolitice de prim-plan. Concluzia sa este mai curând sceptică - în timp ce pomul unei culturi vaste și profunde va lua în considerație, cu deosebire, factorii permanenți în funcție de care se structurează istoria, a căror acțiune nu poate fi uneori corect recunoscută în imediat și nici măcar nu permite, prin controlul exercitat asupra ei, generarea unui efect politic rapid, șefii de state sau în general persoanele a cărora decizie intervine în concretul istorico-politic, se orientează mai curând în raport cu fapte și circumstanțe fluctuante, fac să prevaleze intuițiile asupra analizei raționale și a sintezei fundamentate de un amplu material de inducție. Cred că în sensul strict al studiului său, domnul Moreau Defarges expune un punct de vedere corect - disocierea politico-intelectuală a adus grave prejudicii umanității în toate perioadele evoluției civilizației, însă faptul subliniat de el

caius traian dragomir

rămâne totuși un adevăr propriu secolului XX și va amprenta cu siguranță viitorul omului cel puțin într-o perspectivă scurtă și medie. Thronton Wilder observa, într-unul din romanele sale, că pe când tiranii Antichității erau, aproape toți, oameni de o foarte solidă, profundă cultură, pe care nu rareori ei înșiși au dezvoltat-o prin creațiile lor sau prin actele lor de generozitate luminată, dictatorii secolului trecut au excelat prin strămoșirea limitelor ideatei, ideologiei, bazei culturale pe care și-au așezat programele (afirmate sau nemărturisite) și obiectivele. Dacă lucrurile chiar stau așa nu înseamnă însă că timpul introduce singura variabilă în determinarea tipului de dictator dominând popoare și state, și nici în privința consecințelor pe care perioadele de tiranie severă le produc în civilizație. Familia Medici a condus Florența Renașterii timp de secole prin serii de autocrați nemiloși, ceea ce însă nu înseamnă că Lorenzo Magnificul este asimilabil unui Ivan cel Groaznic sau unui Vlad Țepeș.

Și totuși, concluzia autorului francez de lucrări geopolitice nu este integral și nici măcar în cea mai mare măsură corectă. Este greu de spus cât asculta Lorenzo, Juliano sau Cosimo de Medici de un Marsillio Ficino, de un Italo Siciliano, de un Pico della Mirandola și de marii artiști de la curtea lor, dar sigur este că ei trăiau în atmosfera de intelectualitate și creație care emana din prezența și operele acestora; în ambianțe similare și-au desfășurat domniile Octavian Cezar Augustus, Carol cel Mare, Ludovic XIV, Napoleon, Frederic cel Mare, Disraeli precum și conducătorii democrați ca Pericle, Washington, de Gaulle, Pompidou sau Mitterrand. Nivelul politicii unei țări a reflectat, timp de mii de ani, și încă mai reflectă, dacă este posibil (și în felul în care este posibil), calitatea spirituală, sau cel puțin intelectuale, a conducătorilor statelor. Nivelul politicii mondiale actuale relevă, egal, calitatea relațiilor conducător-univers-al-culturii în contemporaneitatea noastră. Unificarea Europei, succesul politicilor țărilor Asiei vin, ca origină, din aceeași sinteză a

valorilor.

Problema lumii de azi nu este exclusiv una a relației politicii și spiritului. Aceasta apare ca o dificultate istorică, permanentă și permanent fluctuantă. În fapt, acum - sau, de curând - ceea ce se produce este o rupere a civilizației de cultură și a culturii de cunoaștere; despre aceasta am scris cu o vreme în urmă în chiar această serie de eseuri. Ruptura politicii de civilizație și cultură (atunci rolul acțiunii politice este tocmai transferul culturii în civilizație) este continuată de fractura conexiunii - esențială pentru evoluția umană a omului și pentru un statut ontologic uman al ființei omenești -, aceea dintre civilizație și cultură și urmată de una încă mai distructivă, prin separarea actului cultural, creativ, de informare; apoi, poate în sfârșit - dacă nu cumva acesta este sfârșitul-sfârșitului, sfârșitul a tot -, de divergența informației-semnal, de moartea informării orin desemantizarea semnalului, semnului, vehiculelor simbolice ale contactului omeneșc, ale comunicării. T.S. Eliot scria, într-unul dintre poemele sale: „Unde este viața pe care am pierdut-o în cunoaștere, unde este cunoașterea pe care am pierdut-o informându-ne”? Aceste pierderi succesive se produc pentru că viață, cunoaștere și informație sunt un singur adevăr (Iisus: „Eu sunt calea, adevărul și viața”), iar atracția autoanihilantă a prezentului înseamnă rupere, fragmentare a ceea ce nu există decât în unitate.

Civilizația actuală este condusă de două

Într-o lume a fracturilor: disjunctia cognitiv-culturală

principii care, în chip fundamental, nu sunt decât unul singur: al asertivității și al competiției. A exista, astăzi, revine la a spune, a afirma (sau nega), a emite un mesaj (un fals mesaj, cel puțin). Ființa umană nu există întrucât există, ci este pentru că valorile societății omenești, lumea structurilor acesteia, poartă, în sticle de care nu se preocupă în mod sigur nimeni, hârtii cu înscrisuri ale sale, cu vorbe (hamletienele „vorbe, vorbe, vorbe”), cu nimic, dar cu un nimic exprimat, ori măcar lansat, ca să fie nimic - neființa făcută palpabilă și dând astfel o stranie formă de ființare emitentului. Paradoxal, însă, făcând efortul asertivității prea mulți dintre semeni încetează a mai exista propriu-zis, se autosuprimă ca ființe, deci drept realități, adică poli de complexitate. Pentru a publica o carte, în lumea pe care o trăim, mulți dintre cei care scriu aproape că încetează, sau chiar încetează, a fi altceva decât oameni care publică o carte. Între asertivitate și concurență legătura este imediată. A fi asertiv aceasta nu aduce niciun avantaj decât în măsura în care se dobândește un instrument în vederea obținerii succesului concurențial; omul concurenței, adică omul civilizației actuale, este o ființă unidimensională care, dacă eventual mai poate fi socotit om, în orice caz nu are cum să fie un om al culturii.

Cultura înseamnă creație încorporând diversitatea potențială - trecând astfel în act - a spiritului. Cultura, în fapt, creativ integral, sau chiar și numai în receptivitatea creatoare a creației, revine la a fi depozitarul unei părți a patrimoniului cultural acumulat de istorie. Muzeele, bibliotecile, monumentele, înregistrările actelor de creație muzicală sunt doar jaloane, referențiale, repere ale memoriei - adevăratul depozit al patrimoniului cultural este ființa umană vie, adică devotată culturii. Cultura este indisociabilă de informație, câtă vreme ea nu se retrage la suprarrealismul pur. Suprarrealismul poate fi o formă de exprimare perfectă pentru și între subiecți capabili să decodeze irealul în termeni reali. În absența capacității informaționale necesare acestui act, informația, în ansamblul său, se va separa, dadaist, de semnal. Victoria avangardelor pare să fie totală - nu în artă, ci în civilizație, politică, istorie, termeni utilizabili încă, în măsura în care primesc valori de semnificare, mai exact spus nonvalori strict dadaiste.

acolade

Veleitarii

Să observă cu ochiul liber că autorii și inovatorii, răsfățați cândva, au fost trecuți

marius tupan

pe o linie secundară, ignorați chiar. Cu toate acestea, creația, fiind doar atributul celor aleși, stârnește încă ambițiile câtorva, chiar dacă potențele lor îi avertizează că nu au toate datele să se familiarizeze cu ea. De aici apar reacțiile de tot felul, cele mai adesea de contestare și anulare: vulpea, când n-ajunge la struguri, spune că sunt acri! Altfel zis, refuză o structură fiindcă nu se pot insinua în intimitatea ei. La aceste concluzii au ajuns și unii amatori (în dublul sens), care, plictisiți de compania unor politicieni lunecători și magnați grobieni, consideră că e de bon ton să aducă pe micul ecran chipuri de oameni inspirați și îngândurați, nu pentru a le face acestora vreun serviciu, ci numai să se detașeze ei de turmele moderatorilor, atât de mărginiți în spațiul undelor magnetice. Numai că și ei, ca accia de condiții apropiate, nu cercetează fenomenele artistice în amploarea lor, nu se orientează după criterii ferme, ci recurg la opțiuni bizare, de cele mai multe ori hazlii. A devenit de notorietate intervenția unui astfel de preferat care, după debitarea unor enormități, a convins mai mulți privitori că e vulgar, agresiv și incult, obligându-l pe Augustin Buzura să-i pună oglinda în față, pentru a-i arăta realul lui chip. Sigur, problema nu e aceea că piticoul s-a făcut de răs, nici că vulgaritatea lui a devenit proverbială, ci că afirmă că-i membrul unei bresle pe care ar reprezenta-o cu brio. Asta crede doar el, pe când alții, după prestațiile lui, au început să-i înțeleagă pe cei care au dat destule semnale de alarmă cu privire la statura lui morală și axiologică. Vor spune esteții: dacă individul ăsta e atât de slobod la gură și la scris, vă dați seama cum arată semenii lui! Falsă constatare. Câtă boierie a arătat de-a lungul timpului Constantin Țoiu, pe care tocmai l-am omagiat săptămâna trecută pentru venerabila lui vârstă! Ce eleganță în exprimare dovedește Mircea Horia Simionescu, un alt reprezentant de frunte al prozei românești! Ce sobrietate avea Ștefan Bănuțescu în tot ceea ce făcea!

Cei care se respectă și ne respectă sunt atenți cu trecerea lor prin lume. Ei știu că pot fi considerați deseori modele, chiar și atunci când se află într-un con de umbră, cum se întâmplă acum. Nu-s interesați de impertinența altora, pe care reușesc deseori să-i ocolească. Aceia speră că vor fi grabnic remarcați dacă își dau în petic. Cunoaștem unul care, ahtiat după un premiu al U.S., și-a pus în mișcare toată mașinațiunea amicilor, încât unul din ei, nu întâmplător aflat în juriu, a amenințat cu părăsirea acestuia, dacă respectivul lui prieten nu iese învingător. Cuceritorul de-atunci își privește acum de sus companiionii de emisiune, doar are invitați sub ținuta lui medie. Pe care-i manevrează ca pe niște păpuși.

Trist (și adevărat) e că nu avem vreun moderator cu autoritate în domeniul artei și culturii. S-au ivit câteva speranțe de-a lungul anilor, dar, fiindcă i-au eclipsat pe redactori, au fost abandonate, apelându-se la improvizatori. Aceștia, grație nerealizării lor, îi asigură pe telespectatori că literatura română continuă să se zbată în anonim. Îi transferă acesteia propria lor stare.

Debut poetic elocvent

Cărturar cu propensivă justițiară, scoticitor inspirat și norocos prin arhivele unor vremuri revoluate și mereu grăbite în a se sustrage mentalului colectiv, descoperitor al unor noi fapte de cultură din devenirea unor personalități și instituții, Nicolae Peneș, trăitor de decenii bune în Buzăul care l-a declarat nu demult cetățean de onoare al său, își adună într-o plachetă tulburătoare versurile pe care, c-o peniță de orfevru, le-a caligrafiat discret de-a lungul anilor învâpăiați romantic.

După mărturisirea care prefațează fulgurant **Tăcutele iubiri** (Editura Alpha, Buzău, 2005), autorul a debutat ca poet prin 1954, într-o plachetă colectivă care marca împlinirea unui lustru de la înființarea cenaclului literar "Alexandru Sahia" avându-l ca mentor pe inginerul buzoian Gheorghe Ceaușu, personalitate demnă de toată stima și pomenirea pentru că i-a fost hărăzit să încurajeze cu tact primii pași literari - și asta într-o vreme în care realismul socialist era în plină și nefastă expansiune nerușinat-abuzivă - ai unor Ion Gheorghe, Ion Băieșu, Gheorghe Istrate, Florentin Popescu, Nicolae Fătu, Arthur Porumboiu, Mircea Ichim, Dumitru Ion Dincă și alții, de bună seamă, cu destine mai puțin răsunătoare.

galaxia cărților

În piesele lirice cu miză erotică, poetul nu-și clamează niciodată iubirea și nici nu se grăbește s-o scoată din misterul ei intrinsec, așteptarea captând astfel o forță avivantă consolidatoare până la a se înscrie într-o ordine cosmică, precum în piesa titulară cu care se deschide filigranal, cartea. Ca și Blaga, poetul buzoian e torturat de spaima că, fără a fi vrut-o expres, ar fi putut distruge ceva din corola de minuni a lumii (**Vinovat fără vină**). Entitatea feminină se află pan-teistic în întreaga fire vegetală și minerală (**Inimă de fată**) sau se sublimează întru artă, sustrăgându-se astfel finitudinii: "Trupul tău iubito/ ca un flaut sună/ Eu sunt flautistul/ Care îl înstrună./ Trupul tău iubito/ L-am pierdut cândva./ Niciodată, vina/ Nu va fi a ta" (**Trupul tău...**);

Dragostea e proiectată și păstrată în primăvărateca lumină cu care se contopește "în păcatul sfânt", ocrotită *sine die* de vis și ținută departe de tot ce ar putea-o macula și coborî în derizoriu (**Flori de vis**). Cantonarea în spațiul amintirii e o altă modalitate de a feri iubirea, de banalizare ori de acțiunea corozivă a timpului demitizator, chiar

dacă ea s-a iscat tardiv (**Târziu**). Rutina poate fi anihilată vâslindu-se împotriva părerii conform căreia declarațiile de dragoste ale poetilor sunt valabile doar douăzeci și patru de ore; iată ce dedicație îi face poetul soției sale într-un prag de eternă primăvară: "În martie, când mugurii plesnesc./ Lovind zăpada gândului curată/ Înflorat îți spun că te iubesc./ Mai mult ca ieri, mai mult ca niciodată" (**Mărturisire**).

În cea de a doua parte a cărții predomină pastelurile lirice în care se evidențiază, după o rețetă cândva la modă, dar căzută azi în desuetudine, ca toată poezia așa-zis patriotică subminată de patriotism lozincard, legăturile cu strămoșii al căror ștafetă o preluăm din mers: "Sub ochiul obosit al lunii/ Noi înșine suntem străbunii" (**Sub ochiul lunii**). Cel mai adesea, aceste crochiuri se salvează prin muzicalitate, prospețime imagistică și ingeniozitate oxymoronică (**Iarnă la Măgura**). Lecția de puritate a lui Nicolae Labiș nu se lasă deloc așteptată (**Ninge**).

Fidel artei sale poetice ("Cuvintele să ți le speli în rouă și nu da adevărul pe din două" - **Cuvintele**), poetul se menține într-un spațiu al candorii protejate de stridențe declarative, reveriile sale reușind să-l captiv(e)ze pe cititor și să-l convingă că ar fi fost într-adevăr păcat ca aceste sonori lirice să nu-și fi depășit statutul de notații sortite arhivei personale. Cartea poartă în ea șansa unei mântuirii și e salutar că n-a fost ratată de poetul care s-a născut în același an cu Labiș.

Închei aceste impresii de lectură cu o frază din prezentarea pe care i-o face lui Nicolae Peneș, poetul, tot de sorginte buzoiană, Gheorghe Istrate, pe coperta a IV-a a întru totul rouralei cărți: "Îl cunosc de aproape 40 de ani și n-am bănuț că în buzunarele lui fremătau vreascurile vii ale unui rug interior ascunse într-un sipet secret pe care abia acum îl deschide".

Oricât de tardiv ar fi, debutul poetie al lui Nicolae Peneș rămâne unul elocvent.

(ion roșioru)

Un trubadur transmندان

Lumea poeziei române de azi este surmenată de căutări și experimente cel mai adesea infertile, hibride sau virulent ostentative în plan artistic. Asistăm la exhibări de ambiții sterile, „hei-rupisme“ și „fracturisme“, ciorovăieli și contorsionări psihedeliice: în speranța vagă că exponenții acestora vor reuși să impună alte „idiomuri“ și „isme“ post... postmodernistice. Ce-i drept, unii trag - cu gherute lustruite de critici fitiliști, onc-tuoși sau pretins ironici - spuza călduță a

expresionismului peste turtele lor; iar dacă nu reușesc, le „pudrează“ cu poleială de pe aripi de fluturi. În acest context oarecum hilar, dezabuza(n)t și entropic, mi-am amintit de o comparație a unui critic de cinema la apariția - în deceniul opt al secolului trecut - a filmului **Love Story**: „E ca și cum, într-o cofetărie, consumatorii nu s-ar mai da în vânt după deliciozități sofisticate, ci, sastiși de acestea, ar sta la coadă să cumpere cartofi copti“. Ei bine, cam spre așa ceva ne trage și cartea de versuri a poetului Gheorghe Vidican (Editura Brumar, Timișoara, 2006) intitulată **Tratatul de liniște**. Pe clapeta coperei a patra, criticul Mircea Mihăieș crede că îl surprinde pe autor uzitând „confesiunea directă, nemediată, care nu-și refuză nici delicia cochetăriei cu sentimentalismul ironic“. El vede în asta o „mască“, grație căreia poetul „a învins modele și a triumfat asupra contextelor“. Aceste considerații flatante rezonază, desigur, în bună măsură, cu formele și ambitusul liric ale lui Gheorghe Vidican: preponderent, însă, cu cele din precedentele patru volume ale autorului. Acum, în **Tatatul de liniște**, acesta invocă/revocă în crochiurile sale poetice stări și (pre)sentimente ale unui trubadur transmندان, care nu numai că aruncă „masca“ în „partea verde a uitării“, dar își reprimă orice tentația histrionică ori fals jubilativă. El nu ezită să coabiteze empatic cu sensurile și tribulațiile unui topos intens erotizat: de o simplitate deconcertantă, de parcă și-ar ține degetele într-o priză - surăzător și extatic - care pe alții i-ar electrocuta instantaneu. Chiar vetustețea și idilismul sunt sugerate, astfel, doar ca ipostaze în care tandemul participativ „calchiază“ lamentația livrescă: „Te-aștept iubito ca pe-o toamnă nouă/ când florile târzii o să prospere/ și-o să-mpărțim cuvântul pe din două./ iar dragostea - o să aibă emisfere./ Și repetând iubirea printre cercuri/ absențele cuvinte - or să mă-ntrebe:/ «iubito meu, când o să fie miercuri?».../ și toamna mea din nou o să prospere“... Pacă flori de câmp au fost presate între copertile acestei cărți: încât, din parcimonioasele reprezentări lirice reverberază mireasmă frustă a unor reverii febricitare, neexcluzând nici unele „piruete“ (auto)ironice. Aș zice că nu asemenea tip de poezie este o contrapondere - ce-i drept, doar intuitiv asumată - la așa-numitul „mizerabilism“ care țopăie grosier și intempestiv, încă, în poezia autohtonă de azi: „Vezi ecoul cu noaptea de vază/ așteaptă inegal lângă toate/ înfrângeri mereu tănuite/ în ropot ce scapără-n șoapte./ M-am terminat aproape în crin/ fără să știu dacă mai pot/ spate de clopot să fiu./ sau umblet de râu peste tot“.

Gheorghe Vidican poate privi - cu o (ne)liniște ceremonios-generoasă - în oglinda „venețiană“ a deplinei sale maturități poetice.

(alex sfarlea)

1) **Ultimul tren spre România**
(Anatolie Paniș)
Editura Snagov

2) **Lira de piatră**
(Alina Ilinca Enache)
Editura Scrisul Românesc

3) **Traista cu stele**
(Calinic Argatu),
Editura Episcopiei Argeșului și Muscelului

Patul nupțial al veșniciei

Într-un „posibil portret al poetului“, Ștefania Oproescu numește „nealinierea“ și „febra“ drept elemente structurale esențiale. Discursul poetic organizându-se cu detașare remediată: „cite un EU, nealiniat/ scăldat de febră/ construiește poduri în cerul gurii/ și le trunchie în hăul temniței/ peste condamnații la existență“ (**Posibil portret al poetului**). Poeta refuză poezia reflexivă, mesajul pe care-l construiește evitând particularul, deci expresia propriei subiectivități, și intrând, prin generalizări sistematice elaborate, într-o zonă neutură, vag filosofică, în care tot ce putea fi personal este codificat și pus la păstrare în secvențe ermetice. E ca și când o inhibiție de proiecție ar limita permanent orice detaliu capabil să trădeze ceva din personalitatea poetei, din ceea ce este zăvorât în adânc și care, din rațiuni moral-creștine, nu trebuie dezvăluit: „În locul unde Eternitatea/ și-a descărcat sacul de vorbe/ din care crește viața/ anotimp după anotimp/ la umbra labirintului nedeslușit/ al speranței./ În locul unde sentimentele/ sunt boli contagioase./ Ciume ale sufletului/ ce tulbură cu respirația/ liniștea împăcării./ În locul unde stă de pază/ nevăzutul ochi al dreptei judecăți“ (p. 59). Obsesia „locului“, a matricei primordiale, este alimentată de „nedeslușitul“ acestui loc, de efemeritatea lui, de lipsa lui de coordonate precise. Încercarea de a-l face recognoscibil și mai ușor de stăpânit tulbură „liniștea împăcării“, creându-se astfel condițiile necesare pentru „rugăciunea inversă“, pentru negație și pentru revoltă: „Doamne, roagă-mă să nu-mi schimb/ tiparul/ din alcătuirea hieroglică/ să nu-mi schimb/ cântul de slavă/ să nu-mi schimb înge-ru-l/ să nu-mi schimb moartea/ Doamne, roagă-mă iar și iar/ căci răbdarea mea/ e pe cale să înfrunzească/ războaie de șerpilor“.

Eva modernă din volumul **Singurătatea nisipului** (Editura Zedax, Focșani, 2005) se întoarce într-o perioadă precreștină, căutându-și tiparul și semnificația pierdută în mii de probabile reîncarnări: „Și dacă vreun accident genetic/ petrecut în uterul reîncarnărilor/ a produs un monstru?!/ Cu ale cui picioare merge/ cu ai cui ochi vede/ cine gândește./ la cine se roagă/ de nu-l înțelege nimeni, nimeni.../ Unde-i azilul pentru rebuții/ și de unde știu că nu sunt eu/ această reîncarnare siameză/ care zadarnic mîngîie/ piatra templelor?“ (**Reîncarnare siameză**).

Simbolurile mistice și o metaforizare de tip folcloric a datului, a ursitei și a dorului fără de nume după altceva se întrepătrund în versuri care amintesc de blestemul voalat din doinele de dragoste mai vechi: „Dor de dor neînceput/ dor de șarpe nenăscut/ dor de singura ruină/ Lacrima/ întreg de lume/ Dor de omi fără de nume/ de tăcut și de ce spune/ dar adoma furtunii/ tremurînd prin taina lumii/ nălucire și blestem/ înger fără Bethlehem/ Dor din dor, pe

îndelete/ mă cutremur și mi-e sete/ blestemat de grea povară/ din demult și din aseară“ (**Blestem**).

Volumul **Singurătatea nisipului** poate fi considerat pe alocuri rezultatul unor decantări succesive, pentru ca limpezimea de cristal a versului să se păstreze, mai ales acolo unde tonalitatea incantatorie pare a izvorî direct din basm: „Arată-mi drumul spre casă/ prin deșertul zăpezilor sfinte/ așterne-l ca față de masă/ la priveghiul nopții ce minte// Voi geme sub masca iertării/ voi minți pacea ta de rugină/ voi trăda ghilotina uitării/ voi aprinde amiezi de lumină// Și să zicem că ninge iar rîndul/ și că toate se vor limpezi/ în inelele trupului, gîndul/ alb de zăpadă se va nemuri“ (**Alb de zăpadă**).

În singurătatea disperată a nisipului, dialogul este unul care exclude emițătorul și receptorul, devenind stare în sine, ușor de introdus în câmpul semantic al singurătății și al lacrimii. Comunicarea devine una absurdă, fără obiect, desfășurându-se în afara eului poetic: „Noaptea era singură/ ploaia era singură/ vîntul era singur/ cînd dragostea a venit/ și a zis: suntem doi./ eu aveam un scut de sînge în piele/ ea a venit și a întors/ rostul luminii/ l-a transformat în culori/ inversate în oglindă/ de unde am vorbit/ cu vocea Omului/ pînă la dialogul insalubru/ al lacrimii“ (**Dialog**).

Apar în volum pasteluri dense, în care elementele de decor sunt spiritualizate și transformate în concepte, pentru că Ștefania Oproescu se ferește de butaforia contemporană și, fără a fi demodată, aduce o notă elegiacă ce surprinde cu atât mai mult, cu cât impresia generală pe care o creează poemele ei este aceea de intelectualizare și chiar de ermetizare a expresiei: „era timpul/ cînd se nuntea cerbul cu fuga/ prin răchite sălbatice/ Era timpul cînd lupul își săpa vizuină/ în scorburi/ Era timpul cînd frunzele trăiau/ a doua moarte/ îngropate sub talpa de plumb a vîntului/ era timpul cînd buza de ger a pădurii/ sîngera străpunsă de glonț, ca de un sărut/ sacru/ din care, tăcut, ninge iar timpul/ plîpînd al nașterii“ (**Timpul vîntorii**).

Motivul poetic al lumii ca teatru și concluzia cu tragice implicații existențiale - „alte măști, aceeași piesă“ (v. Eminescu) determină o creștere a tensiunii la nivelul expresiei, prin apelul la un registru semantic violent și disperat: „Sufletul meu/ a depășit/ termenul de garanție/ Alungat din trup/ umblînd/ bezmetic după/ apa vie/ n-a găsit decît zile nerușinate/ dezbrăcate/ oferindu-se cu dămicie/ altora/ Despre nopți ce să mai zic/ (ei, nopțile!) niște curve și ele/ mai fardosite, mai fardate/ scoase la vînzare de/ concurență/ Și altceva nimic/ Decît o mare absență/ prin tîrgul de păpuși“ (**Tîrg de păpuși**).

Sensibilitatea reprimată izbucnește uneori în versuri în care misticul și blasfemia se îmbracă în metaforă, nunta/ moarte, jertfa și drumul prin purgatoriu reconfigurînd un spațiu sacru al tainei și al așteptării: „Doamne./ așteaptă-mă în haremui uitării/ unde mă voi unge/ cu purpură/ și cu ambră de lotus./ așteaptă-mă la ospăț/ în lumină de lumină/ și lasă-mă să-mi

aprid/ singur, cu ultimul gînd/ lemnul sacru al rugului/ de la picioarele tainei“ (**Purgatoriu**). Ieșirea din hotarele proprii și intrarea într-un spațiu simțit ca străin, „aspru ca nisipul“, acutizează percepțiile, contrazice ingenuitatea funciară a eului poetic și provoacă „setea cuvîntului“: „Mi-e străină această lună/ ce paște insomnia de vanilie a zăpezilor/ străin mirosul acestui surogat de/ primăvară/ invadîndu-mi hotarele/ la adăpostul scuturilor de ceață/ Laptele dimineților e aspru ca nisipul/ în care mă trezesc tot mai des/ uitată pe dinafară./ Unde ești, Cîntare a Cîntărilor/ cu ecoul tău verde, cu/ roua amețitoare a sîngelui/ de care să mă-mbăt nevinovată/ pînă la ultima sete a cuvîntului?“ (**Străin**).

Cînd schimbă registrul poetic și, renunțînd la poezia intelectualizată, atent elaborată și de o răceala rafinată, Ștefania Oproescu trece la elegia de tip mărturisitor, un anume dramatism structurează confesiunea pe negație: „Nu mai este loc pentru taine/ în îngrămădirea de zori ce se răsfrîng/ ca un ștreang peste tabloul părinților/ fardați de mîna unui pictor de duzină./ Au trecut anii de pomenire/ primul, de durere./ al doilea de uitare./ ultimii de ofilite aduceri aminte/ Acum pot să gîndesc toamna/ ca pe o grădină/ înflorind în memorie“ (**Memorie**). Ceea ce vrea să comunice poeta și nu poate, din cauza unei prea mari reticențe și a unei senzualități (auto)cenzurate, este nevoia de spargere a tiparelor, de îndepărtare de programul prestabilit, căutarea unei noi identități. De aici negarea parțială a apartenenței, precum și termenii care trimit la câmpul semantic al

galaxia cărților

minciunii. Comunicarea totală este o iluzie, o altă minciună, atîta timp cît mesajele se împrăstie agresiv, iar receptarea și decodarea sunt bruiate de factori extrasenzoriali, care țin de hazard și nicicum de logosul sfînt: „Aproape nu mai avem loc/ de vorbit pe rînd/ cuvinte îșișnesc din toate direcțiile/ ca răpăitul continuu al unei mitraliere./ Și dacă, într-o zi, greșind traiectoria/ se vor ciocni între ele/ într-o explozie în lanț/ secerînd totul înapoi/ pînă la Tăcere?“ (**Rafale**).

De fapt, **Singurătatea nisipului** cuprinde poeme despre „înelirea/ dezvelirea“ misterului, despre negație și acceptare, în care lirismul și nevoia de comunicare a cauzelor sunt permanente învinse de convingerea resemnată că, în zilele noastre, nimeni nu mai poate să comunice cu nimeni, sistemele de referință schimbându-și prea des și proteic forma. Stabilă rămîne înțelegerea acestei imposibilități a non-comunicării în viața/ mireasă de sezon: „Pereche a singurătății/ Așternută în patul nupțial/ Al veșniciei./ Viața, mireasă de sezon/ Iubită de la învelirea pînă la/ Dezvelirea misterului./ Timp în care/ Muzica sferelor/ Își schimbă dimensiunile/ Și orchestra“ (**Mireasă de sezon**).

(**valeria manta-făicuțu**)

Izvoare filosofice
(volum de studii, eseuri, articole îngrijit de Eugeniu Nistor)
Editura Ardealul

2) Antologia Tăcerii
(Mircea Constantinescu)
Editura România Press

3) Convorbiri în cumpănă
(Alexandru Deșliu),
Editura Pallas

adrian g. romila

În dialog cu Moshe Idel

In toamna lui 2003, Moshe Idel s-a aflat la Budapesta, la Central European University, pentru a susține câteva conferințe despre I.P. Culianu. În contextul aceleiași perioade, gazda sa, Sorin Antohi, l-a provocat pe ilustrul cabalist la un dialog privat, rezultând un fel de interviu autobiografic, consistent și incitant. Aflăm toate acestea din *Cuvântul înainte* al cărții care consemnează acest dialog, apărută la Polirom și înscrisă sub un triplu parcurs tematic: *Ceea ce ne unește. Istorii, biografii, idei*. Titlul poate desemna o punte de legătură între cunoscutul istoric român și interviuat, dar una care se conturează nu atât din dubla rememorare colocolială a devenirii intelectuale și profesionale, cu un capăt în România comunistă și cu celălalt în afara ei, cât din structura complexă a lui Moshe Idel.

Ca mulți alți celebri nativi români (pe unii i-a întâlnit, în cadrul unei admirații reciproce care a precedat vederea față către față - Eliade, Culianu), acesta își transformă destinul marginal (evreu născut într-o provincie românească) într-unul mondial. Tocmai fiindcă lucrările sale au fost traduse și la noi,

cronica literară

în ultimii ani, Sorin Antohi afirmă că intenția sa a fost să ofere, pe lângă bogăția de idei desprinsă din erudiția coplesitoare a invitațului său, și „niște elemente pentru un portret al omului și savantului“. Și acesta constituie, de fapt, miezul tare al cărții, pentru că opiniile despre formarea prin cărți, despre mistică ebraică și despre religie, în general, li se adaugă parcursul biografic și intelectual al unui om excepțional. Cele cinci secțiuni ale cărții delimitează cronologic etapele principale ale vieții viitorului cabalist.

„Un șteti în România stalinistă“ e o uluitoare poveste „orală“ despre orașul natal al savantului, Târgu-Neamț, cu detalii extrem de puțin cunoscute publicului larg. Aflăm, de pildă, că micul oraș moldav era ferit în multe privințe de furia stalinizării și că asta a favorizat respirarea unui aer de libertate. Prezența activă a sinagogilor, unde se studia *Tora*, numeroasa populație evreiască ce păstra tradiții de secole, profesorii competenți din liceu și cărțile la îndemână i-au asigurat viitorului savant pregătirea de bază pentru mai târziu. „Noi n-am avut probleme economice. Trăiam într-un târg, adică la jumătatea distanței dintre sat și orașul mai mare. Am trăit satisfăcător, chiar bine: nu în condiții excelente, dar fără probleme - nici alimentare, nici de alt fel. (...) Citeam la 11 ani tot ce găseam de Balzac! Citeam acolo de Paris, de Champs-Élysées și de altele asemenea. Devoram colecții întregi, nu unul-două. În consecință, târgul devenise prea mic, în vreme ce lumea din jur creștea mereu. (...) Da, așa am descoperit lumea largă, prin cărți și imaginație. O lume diferită de aceea în care trăiam, oarecum fictivă. Cu Israelul era altceva, el nu intra la început în nici una din cele două lumi. Deci au început să acționeze în mine două forțe, total diferite, dar aflate oarecum în

echilibru: pe de o parte, sentimentul că lumea târgului se micșorează, pe de altă parte, sentimentul că există o imensă lume exterioară, care crește mereu“. Humuleștii, Creangă, casa Veronicăi Micle, basmele citite de mama în română (în casă se vorbea idiș), poeziile lui Bacovia sunt tot atâtea repere ale copilăriei și adolescenței în izolata provincie moldovenească.

Secțiunea „În Israel“ relatează avaturile ajungerii în noua patrie, ca mulți alți evrei, după război. Lucrează în chibuț, suportă sărăcia, face armata și se înscrie la universitate. Nu uită, însă, nicicând de pasiunea pentru studiu, fixându-și abia acum pasiunea: istoria religiei. Descoperă pe Scholem și pe Eliade, se apleacă asupra manuscriselor ebraice, devine asistent de cercetare și se înscrie la doctorat, la Ierusalim. Ca asistent universitar, reușește să-și facă o situație materială satisfăcătoare, cu care să-și întrețină proaspăta familie.

Odată cu „ieșirea în lume“ (așa și numește Sorin Antohi capitolul) începe afirmarea mondială a savantului. E invitat să conferențeze despre *Cabala* la Harvard și Yale, e citit și citat, îi cunoaște pe Eco, Derrida, Bloom (Harold) și Culianu, îi apare cu succes prima carte. Aici se remarcă, însă, ca material extrem de interesant pentru dilemele noastre din ultimii ani, opiniile lui Moshe Idel în scandalul Eliade. Cunoscându-l de aproape, citindu-i lucrările și traducându-l în ebraică, Idel s-a preocupat cu atenție de „cazul“ savantului român, pe care-l vede, în comparație cu alți intelectuali evrei (Leon Volovici, Norman Manea, Saul Bellow), foarte nuanțat. Pentru el, Eliade trebuie privit în totalitatea sa și mai ales trebuie judecat diferențiat, contextual, în evoluție. Opera și omul sunt evenimente prea complexe pentru a putea fi tratate în bloc, sub etichete pripite. Eliade pune negativ în discuție istoricismul iudaic, ruralizarea istoriei la vechii israeliți, dar nu e antisemit în sensul în care erau cei din extrema dreaptă. Critica sa asupra iudaismului nu vine din izvoare legionare, ci din surse religioase, nu întotdeauna autentice, din păcate. Altfel, se știe, a citat *Talmudul* adesea pozitiv și a vorbit în aceeași perioadă și de istoricismul iudaic, și de mistică centrului la vechii evrei. Aceste elemente i-au infirmat și i-au confirmat teoriile în același timp, într-o surprinzătoare, dar salutară inconsecvență.

Iar dacă Eliade a aderat la Garda de Fier, crede Idel, nu a făcut-o în nici un caz pentru a ucide evrei pe stradă și nici pentru că ar fi crezut într-un complot anti-național de sorginte iudeo-masonică. E-adevărat, nu și-a clarificat trecutul după rămânerea sa în Occident (ca Cioran), dar asta e o altă problemă. El nu și-a clarificat trecutul nici față de el însuși, nu doar față de elita intelectuală a vremii sale, a cărei parte era. „Eu nici nu știu dacă există o unică adevărată față a lucrurilor“, îi spune Idel lui Sorin Antohi. „Știi că eu vorbesc despre perspectivism. Viziunea mea e deci metodologic diferită, nu numai în ce-l privește pe Eliade, ci în privința tuturor chestiunilor culturale și intelectuale. Eu susțin că trebuie să ne uităm la fiecare subiect într-un mod mult mai complex. (...) Pentru mine, Eliade nu este numai acesta (s.a.). Un om cu o singură dimensiune. Asta nu înseamnă că nu cred că el a fost de

dreapta, că nu cred că a făcut parte de Legiune. Astea sunt lucruri tehnice pentru mine. Nu spun că nu e adevărat, că au fost inventate. (...) Eu cred că Eliade a suferit schimbare pe care nu a înțeles-o. El a început cum a început și nu a putut să realizeze - nu știu de ce, sper să înțeleg cândva - o integrare a lucrurilor pe care le citează. Nu spun să prezinte iudaismul obiectiv, să uităm chestiunea asta, vorbesc de integrarea elementelor citate - sunt cel puțin cincizeci de citate relevante în toate cărțile - în viziunea generală. Cu alte cuvinte: integrarea a ceea ce citește în particular cu ceea ce gândește în general. De Eliade a fost totuși un om, și nu unul al erei computerelor. Deci n-a putut să se gândească tot timpul la toate cele scrise de el și să vadă ce se întâmplă când te gândești la fiecare dintre ele în particular. (...) Explicația mea este că el era om, și nu a putut în același timp să facă o teorie generală și să aibă atenție distribuită în toate direcțiile, spre toate, detașat“. Pluriperspectivismul e, aflăm acum dacă n-am știut-o înainte, o metodă de lucru tipic ideliană, și a amintit-o în mai multe rânduri răspunzând întrebărilor gazdei sale budapestane. O dovedește scilicet și în felul cum descrie extraordinara întâlnire cu părintele Cleopa, în 1997, la Mănăstirea Sihăstria unde venise ca să caute rădăcinile adevărate ale isihasmului moldav. Asistăm la un providențial contact între cabalistul teoretician și simplul isihast practicant, ambii la fel de celebri. Așa cum reiese din relatările lui Idel admirația sa pentru marele monah a fost deplină, în ciuda uriașelor diferențe dintre ei. Discuția despre românii pe care i-a îndrăgii continuă cu același aplomb și într-o secțiune dedicată special acestui subiect, *Eliade, România anilor '30-'40, Culianu*, mărturisindu-și pasiunea pentru controversata perioadă interbelică.

În fine, în ultimul capitol, *Religie, societate și politică în lumea de azi*, Idel abordează probleme contemporane de interes general: religia omului post-modern, renașterea fervorii religioase în fostele țări comuniste, Islamul și terorismul musulman, globalizarea și efectele ei în sfera religiosului, tradiția democratică a Occidentului. Concluzia sa e că sacralul nu dispare niciodată și că nu „se camuflează“ (cum susținuse Eliade) în lucruri și evenimente profane. Sacralul doar își schimbă parametrii, odată cu schimbarea sistemului perceptiv și a intelectului uman, ca urmare a salturilor între paradigmele istorice și sociale. Revenirea sacralului în același loc, în timpuri diferite, nu are exact aceleași manifestări. Oamenii nu se întorc în același loc, în privința religiei. Există o fuziune, un sincretism permanent între vechi și nou. „Așadar, cred că revenirea religiei, de pildă în formele pe care le numim «fundamentaliste», este un fenomen complex, care răspunde în felul său la o mulțime de probleme create de secularism, de capitalismul global și de alte elemente istorice eterogene, care împing religia în tot felul de direcții, mai bune sau mai rele“. Optimist din fire, Idel nu se declară astfel și în privința viitorului omenirii. Și asta nu din prudență, spune el, ci și pentru că mulțimea contradicțiilor și decalajelor nu anunță, deocamdată, nimic pozitiv. Sistemul actual al lumii, străbătut de interese și de direcții eterogene, e prea complicat ca să se poată face profeții de bun augur.

Demersul inițial al lui Sorin Antohi a reușit. Dialogul cu reputatul cabalist a conștientizat materialitate portretului unui compatriot de care nu putem fi decât mândri. Punctele sunt, de-acum, făcute.

Pe la mijlocul anilor '60 s-a produs în literatura (și cultura română, mai ales din sectorul umanist) o adevărată explozie liberistă, cu totul altceva decât precedentele mici „dezghețuri” care urmaseră (nu imediat) dispariției lui Stalin. Ceea ce s-a cam la două decenii după instalarea comunismului în țara noastră a fost o adevărată revoluție (cu adevărat „culturală”) cu răsturnări profunde deși nu spectaculoase, cu câștiguri pe toate planurile, care au rămas și s-au întregit cu efectele, în continuare și cu multe noutăți aproape incredibile. Marian Popa, cel mai important istoriograf al epocii, o consideră pe drept cuvânt consecința Plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 15-22 aprilie 1966, cu consecutiva **Declarație** din 26 aprilie, cântecul de lebadă al lui Dej; eu i-am fost martor, nu foarte apropiat și nici foarte atent, dar îndeajuns de curios la ceea ce putea fi considerat o schimbare radicală, dovedind că sistemul se poate reforma: s-a produs atunci, ca totdeauna în timpul unui regim tiranic, și o amplă mișcare subterană, cu efecte dovedite ulterior, în aceeași direcție a liberării. Curând, însă, mi-am dat și eu seama că nu e un simplu NEP, ci un fenomen mult mai profund, dar, mai ales cu câștiguri ireversibile, pe moment greu de evaluat.

Se poate chiar presupune că intențiile Partidului au fost depășite în vâltoarea schimbărilor și desigur de unii au fost regretate: „aparatură” rămăsese cam același, mișcarea fusese patronată de însuși călăul principal al perioadei precedente și până să se înscăuneze noul tiran, tânărul N. Ceaușescu, a fost un intermezzo fericit asemănător cu Regența din

opinii

Franța după dispariția lui Ludovic al XIV-lea: toți au profitat până a ajunge să-și facă de cap.

Beneficiarii au fost de foarte diferite categorii: desigur că primii se pot consemna servitorii cu activitate în curs, care au început să scrie mai „altfel” decât până atunci, în poezie fenomenul producându-se cu promptitudine și cu rezultatele cele mai notabile: generația lui Nichita Stănescu a încetat de a mai fi a lui Labiș; în frunte cu corifeul ei a marcat o întreagă epocă a lirismului românesc pe care mulți o consideră și acum glorioasă. (Și în proză s-au înregistrat succese, în teatru mai puțin, ca și în eseistica și critica literară, ultima fiind mai ales orientată spre trierea și judecarea producției recente.)

Dar fenomenul cel mai plin de consecințe a fost invazia exclușilor, a persecutaților sau chiar dispăruților în perioada Terorii, în frunte cu scriitorii (încă tineri!) din Cercul literar de la Sibiu, Șt. Aug. Doinaș, Ion Negoițescu, N. Balotă, predeceții de Radu Stanca, dispărut încă de la începutul anilor '60 și deci „recuperat” încă de atunci. Cei din „generația războiului”, în frunte cu atât de productivul I. Caraion, dar și cu Adrian Marino sau C. Regman și-au recâștigat o anumită „poziție” ori au devenit prezențe foarte frecvent simțite, uneori la modul acut, ruinând unele glorii și prezumții, dar îmbogățind peisajul așa de monoton al câștigișorilor la comandă cu accente de alt tip.

... Și cum marxismul întreținut de oficialități prin respirația artificială (Academia Română, Institutele de cercetări, Academia „Șt. Gheorghiu”, universitățile etc.) nu putea fi atacat și anihilat de-a dreptul, a proliferat o întreagă literatură de eseu moralist și filosofic care va cuceri și opinia literatorilor și publicul acestora: acum e vremea unui C. Noica, Edgar Papu, Anton Dumitriu etc., ceea ce va schimba literalmente atmosfera îmbăcșită, de pretenții științifice, de echivoci și confuzie, mergând până la anomie a ceea ce s-ar putea

Întâlniri (III)

alexandru george

numi marxismul românesc.

În fine, un fenomen care a atentat grav la liniștea convenabilă a literaturii în curs a fost afirmarea debutanților tardivi, chiar poeți, precum Leonid Dimov, Al. Miran, M. Ivănescu, Irina Mavrodin etc., dar mai ales prozatori în frunte cu cei din Școala de la Târgoviște, apoi T. Țopa, Petru Creția, Alexandru George, în aparență acceptați fără discuție, dar, cum se va vedea ulterior, nu valorificați și recunoscuți pe măsură.

Un fenomen de-a dreptul paradoxal îl constituie faptul că înșiși scriitorii care s-au dat cu comunismul din prima clipă ori ceva mai târziu au profitat de schimbarea situației, cei acoperiți doar de elogii, de la M. Sadoveanu și M. Ralea, Camil Petrescu și Arghezi, laudați pentru ceea ce scriseră în serviciul regimului au putut fi valorificați în spirit critic, adică al adevărului, chiar opera lor adevărată fiind abia acum dezvăluită (deși unui G. Călinescu i s-a exclus în continuare editarea și valorificarea scrierii sale celei mai de seamă) În anexă cel puțin, se cuvine menționată schimbarea la față a generației proletcultiste (Nina Cassian, Veronica Porumbacu, A.E. Baconsky, Florin Mugur, Dan Deșliu, Ion Gheorghe), uneori cu evident succes, intrarea lor în alt climat dezvăluindu-le adevărata personalitate. Chiar și marile figuri ale comunismului din primii ani, Z. Stancu, Laurențiu Fulga, Eugen Jebeleanu au profitat de „revoluția” venită de sus și care începuse prin a le anula lor gloria calpă.

Eu, cum spuneam, am urmărit din ce în ce mai atent și mai plin de speranțe evoluția unei situații din ce în ce mai dătătoare de speranțe, așa că m-a mirat citind în **Istoria...** lui Marian Popa că Șerban Cioculescu, încă din 1966, când abia mijisera zori, făcea trista constatare că scriitorii „cărunți” sunt priviți cu rezerve de către edituri, desigur pentru că ideologic erau suspecti, iar pentru tinerii „lucrători” de acolo niște necunoscuți.

Mie mi se pare că observația aceasta nu se confirmă, a fost o goană după recuperare pentru a se șterge unele „erori” făcute, o operație tactică, dar cu atitudine dictată de sus. Altceva se poate constata: că Zaharia Stancu, dintr-o generozitate care-i face onoare sau dintr-o inteligență oportunistă de grad la fel de înalt, și-a ajutat toți camarazii de generație, scriitorii obscuri, opriți din activitate din cauza noului regim și acum, în plină senectute, într-o situație precară pentru care intrarea în Uniunea Scriitorilor era singura salvare. Astfel se va constata, ceea ce observa și Marian Popa, că o serie de scriitori cu câte un volum apărut pe vremuri vin cu un nou op după trei decenii, stârnind destulă contrarietate în rândul unor „tineri” de tip Lăncrănjan (care s-a și manifestat public, afirmând pe bună dreptate că Stancu a umplut Uniunea cu reacționari sau înși cu dosar prost pentru a-i capta și manevra în stil electoralist, blocând și sufocându-i pe „comuniști”).

Or, întâmplarea a făcut să trăiesc unele lucruri interesante care confirmă temerile (mult însă exagerate) ale indignatului reprezentant al lumii „noi”. În anii '70 și '80 mi-a fost dat să cunosc o sumă de inși care se dădeau drept scriitori și voiau să devină membri ai U.S., dar aveau numai câte un volum (plachetă) apărută înainte: a doua le-ar fi dat acest drept. Unul, I. Manea (Potopin) întreținea un cenaclu la Academie pe care eu nu l-am frecventat, dar la ani de zile după plecarea mea, i-am înmănat un fragment din romanul meu secret **Oameni și umbre...** îngrijorat de ceea ce parcă presimțisem că i se va întâmpla lui

Gh. Ursu: orice scriere nepublicată începuse să fie socotită periculoasă. Am făcut același lucru la o publicație „Comentar” de juristi-literați și poate prin ei am ajuns la un oarecare C. Chioralia, un avocat pensionar care avea acasă un cenaclu frecventat de poeți de același tip, el asigurându-mă că aceasta e calea de a reuși să public ceva și să devin membru al Uniunii - fără să aibe habar că eu publicasem mai mult de 10 cărți și eram în U.S. de vreo zece ani! Am mai oferit fragmente din romanul meu lui Petre Strihan, tot un fost jurist, rudă cu un bun prieten al meu, dar și la încă vreo 2-3 membri ai unor grupări care sigur se aflau sub ochii Securității. N-am avut nicio dovadă că mi s-ar fi citit de către cineva vreo pagină, mostrele mele oferite fiind cât se poate de anodine, neutre din punct de vedere politic.

Am luat contact cu acest tip de scriitor cărui nu i se putea refuza omologarea „oficială” în afară de cei implicați să debuteze, de la Al. Vona și Barbu Cioculescu, la Iordan Chimet sau Dinu Ianculescu au fost mult mai numeroși cei care într-o o carte și alta trebuieră să aștepte un sfert de veac: Lucian Valea, M. Crama, Mircea Popovici, Al. Celarian, Mariana Dumitrescu.

Politica lui Stancu s-a dovedit benefică nu doar pentru cei în cauză, dar și pentru autoritățile politice și pentru agenții acestia, căci a neutralizat pe mulți nemulțumiți, cazul cel mai elocvent reprezentându-l I. Caraion pe care dușmanul său mult invidiat Marin Preda l-a copleșit cu favoruri amorțindu-i sau măcar deviindu-i spiritul vindicativ spre cei mai tineri autori de succes (I. Alexandru, Nichita Stănescu) sau spre un Al. Rosetti sau G. Călinescu, cel mai maltratat dintre toți în **Jurnalul** acestuia.

Ceaușescu nu era omul soluțiilor rezonabile, dar ori a lăsat chestiunea baltă, ori s-a lăsat convins de cineva că e mai bine ca Uniunea să devină asociație de pensionari docili, preocupați doar de supraviețuire în condiții avantajoase care, în treacăt fie spus, puteau fi suprimate dintr-un condei. Mai periculoși erau inși întrucâtva imprevizibili de felul lui Mircea Dinescu sau alții la fel de „tineri”, ca să nu mai vorbesc de alde Eugen Barbu sau Adrian Păunescu, incoformiști și incomozi doar prin obrăznicie, în ciuda slugărniciei absolute.

Uniunea Scriitorilor a fost surprinsă de căderea comunismului într-o situație precară, sub amenințări indistincte care abia așteptau pretextul pentru a deveni operante, deși modul strict, spiritul nomenclaturist, pe baza cărui fusese concepută presupunerea stabilității prin orice mijloace inclusiv prin insuficiența fizică; bătrânețea era aliatul cel mai docil al Puterii.

(O paranteză: a văzut cineva curajoși de 70-80 de ani?!)

Frapa, după observațiile tuturor istoriografilor și observatorilor că la toate ședințele Uniunii precumpăneau cu mult chestiunile de interes material, în dauna celor profesionale sau politice.

Dar mai ales semnificativă mi se pare mie totdeauna situația comică: la prima „adunare” a scriitorilor, după ce Uniunea primise (ah, acest cuvânt!) Casa Vernescu, prima voce care s-a ridicat din mijlocul biruitorilor a venit cu propunerea ca, în atâtea camere libere, să se instaleze un cabinet stomatologic.

* * *

Nu fi și tu Kant
morocănosule
introvertitul. Când ieși la plimbare
fix la 5 (sau poate 6)
încât Basarabia (atât cât te vede
și cât o vezi) își poate verifica ceasul
conform pedanteriei tale
nu fi și tu kantian
tăcutule
ci vorbește ceva cu lumea
încearcă să-i ridici dispoziția
spune-i și tu niște idei
niște filosofie pe înțelesul ei
la urma urmei niște umor sau altceva
să aibă și promenada ta
vreun oarecare rost practic
socio-civic etno-internaționalist
să nu însemne pur și simplu așa
un galop de sănătate... Fii și tu
puțin bolnav
ca poezii
ca filosofii adevărați
sau cel puțin romantici - ah
celebrii tuberculoși ai romantismului!...

Chî, chî!!...

* * *

de ieri
nu se mai pregătește de moarte.

însă are certul sentiment
că este exact același lucru
ca și când se pregătea
s-ar pregăti

* * *

copil
rătăcind prin câmpuri
pe la iazuri
de pe-aici de undeva culegeam
spice de grâu nepânguite -
ce dulci erau boabele în lapte...

undeva pe aici pe unde adie
aroma de colivă

Ea

e atât de sensibilă
atât de expusă intemperiilor
încât
presupun că simte acut deranjator
curente de aer ce trec
spre tandrul ei corp
prin găurelele stingherului năsturel
de la piept

Parfum

ziua reflectată în
prismaticul flacon de parfum - o
galerie de autoportrete mutilate
ale unui trib de flori

Orfeu și Euridice

În fine
Bătrâne
Orfeu a răsuflat izbăvitor -

Euridice nu mai e în iad,
ci în dormitor;
adică
minunea s-a întâmplat:
din mit - în pat.

* * *

1

cu totul altfel decât
cealaltă lume
privește frunza ce cade
filosoful
sau poetul dintre voi:
ar putea fi o citație la
judecata de apoi...

2

în fine
o ultimă întrebare:
ziua de apoi
va fi o zi de lucru
sau de odihnă
ca să nu zic - sărbătoare?

* * *

el crede că
are de argument convingător
două cuvinte magice
EU ZEUL
pe când de fapt nu e vorba decât
de doi de *E*
un *U*
și alte două sunete
și mai surde
aproape fără personalitate - z
l...

Scrisoare

iubite coleg
Nikolai Vasilyevici Gogol
am onoarea a vă informa
că în onoarea dumitale
lumea avu intenția de-a inaugura
un continent - Internet
însă necunoscând prea bine rusa
greși puțin
transcrierea numelui - Google

* * *

în ce privește privirea
cam toți am fi infirmi:
cine nu a purtat
lentile de lacrimi?

Proiector

Rătăcitor flux de lumină...
Proiectorul
în egală măsură schimbă
unghiul de vedere
și de orbire.

Pasărea Ra(i)ului

Ministerul culturii
globului pământesc

leo butnaru

anunță campania de răspândire a
poeziei la sat...

Să fim realiști: pentru țaran
pasărea-paradisului e
cocoșul din zeamă...

* * *

Eram abia la început.
Îți sărutasem doar cruciulița de la piept
frumoasă monahie.

Coroana comună

dat fiind că orașul are
mii și mii de balcoane și
nu toți orașenii iau în serios
avertismentul Ministerului Sănătății
că tutunul dăunează etc.
se întâmplă că uneori
te întorci acasă cu
o coroană de scrum

* * *

asta e...
și nu e de azi
nici de ieri...
ca orice om
trecu și el prin lume
lăsă urme...

ce mărime avea la încălțări?...

* * *

Ce mai dănaie
să fi făcut oare
îngerul?

Am impresia că-i cam fuge
cerul de sub
picioare.

* * *

veacuri... veacuri... veacuri...
trecute... prezente... viitoare
ce vor deveni prezente... trecute
neant etc.

concluzia fiind una pentru toate:
este imposibil ca poezia

să fie imposibilă

Adrian Marino îmi face impresia unui inginer de înaltă calificare, chiar performant, căruia i-a venit ideea de-a practica medicina.

Raporturile speciale dintre oamenii care se văd între ei, care comunică doar prin corespondență sau prin telefon. În fiecare luni îmi dictez articolul săptămânal pentru „România liberă“ doamnei Vicky sau doamnei Ștefania, cărora le deduc, după limbrul vocii și alte câteva semne pe care distanța se îndură a mi le transmite, câte-o distinctă fizionomie. Gabi trimite periodic unei mânăstiri câte o mică donație bănească, primind o confirmare sub forma unui plic cu un pliant religios, având adresa grafiată de aceeași mână presupus evlavioasă. N-am vorbit niciodată față-n față cu Nicolae Steinhardt, în schimb am purtat adesea convorbiri telefonice calde cu „părintele Nicolae“ de la Rohia, care se interesa de lucrul meu, de sănătatea mea, ca și de cea a tatălui meu, pe atunci grav bolnav, cu aerul de-a mă veghea, cu mare delicatețe, dintr-un cer duhovnicesc (era departe, cum se întâmplă în astfel de ocazii, de-a încerca să facă prozelitism; necunoscându-mi convingerile religioase, nici nu aducea vorba de credință!). Asemenea relații abstrase prin mijloacele civilizației ne purifică într-o anumită măsură, ne scutesc de o parte din leșul biologic, ne dematerializează. Între voce și voce, între text și text adie un început de transcendență. Oare cum comunică între ele umbrele de dincolo?

Cât de urât e îmbătrânirea poetelor! Nu neapărat pornind de la frumusețe, ele par a întrupa o idealitate, cel puțin un echilibru, dacă nu o „slavă stătătoare“, inclusiv prin răptura lor somatică. Dacă aceasta se ridează, se lăbărtează, se deformează, avem nu doar imaginea uzurii „sexului frumos“, ci și pe cea a poeziei pe care, oricât de naiv-arbitrar, o percepem ca pe-o funcție (o față, dacă vreți) a unei ființe anume. Figura devastată de vârstă a unei poete ne mahneste în mai mare măsură decât cea a unui poet, mai grav: ne înspăimântă precum un atentat simultan la cele două tipuri de atracție, literară și fizică, ce, în cazul prezent, se întrepătrund în simțirea noastră inanalizabilă..

„Cine să-mi confirme adevărul sau numai probabilitatea că numai și numai din cauza vocației mele literare sunt lipsit de orice interes și, ca urmare, lipsit de inimă în orice altă privință?“ (Kafka). Uneori așa e. Dar, din păcate, numai uneori!

„Salvat prin minune de la moarte, după ce a încercat să se sinucidă, un botoșănean vrea să dea în judecată firma de la care a cumpărat frânghia pe care și-a pus-o de gât când a hotărât să plece în lumea dreptilor. El vrea să înainteze mai întâi o plângere Oficiului pentru Protecția Consumatorului, pe motiv că frânghia era de proastă calitate“. Să fie asta o culme a umorului... negru? („Adevărul“, 2003).

„Oricât mă străduiesc, îmi mărturisesc prietenul George D., nu pot fi un bun creștin. Mă străduiesc să fiu măcar un creștin cumsecade.“

Părinții mei l-au cunoscut pe inginerul Gheorghe Ursu, copil. Fiu al unui medic stabilit, în perioada interbelică, la Soroca, și

Urâtenia bătrâneții

gheorghe grigurcu

al unei evreice. Numai puțin mai în vârstă decât subsemnatul, îl vedeau plimbat în cărucior, în anii '30, „gras și frumos“, pe străzile urbei mele natale.

La Sibiu, în toamna 2002 (15, 16, 17 noiembrie), invitat de revista „Euphorion“. O vreme splendidă, copacii poartă aurul moale al frunzelor, care, pe cerurile albastre, devine aerian. Parcă naște un văzduh auriu. M-a adus cu mașina poetul Florian S. Suntem cazați la Hotelul Parc, unde personalul ne tratează cu o amabilitate fără cusur. Totul e agreabil, stilat, în acest burg vechi (sunt foarte vizibile secolele XVIII și XIX), dar foarte neîngrijit (zidurile falnicelor construcții sunt murdare, cu tencuiala căzută). Extrem de atenți cu noi amfitrionii, Dumitru Chioaru și Ioachim Wittstock, primul cu un aer de bonomie cu nuanțe de boemie, al doilea mai rezervat, protocolar, schimbându-și costumele și cravatele de la o întâlnire la alta, însă deloc antipatic (ca o apă curgătoare în iarnă, pe care o bănuiești pulsând sub pojghița de gheață). Vizite: la profesorul meu de liceu, Zaharia Macovei (numele cu care și-a semnat poeziile: E.Ar. Zaharia), nonagenar, dar de-o delicatețe rezistentă, de-o rafinată politețe franțuzească, împinsă până la o pendaterie ușor comică, așa cum îl știam, din păcate trăitor acum într-un Cămin-spital mizer, în mijlocul unor bătrâni, unii înfricoșător de dărămați (familia i-a murit), și la poetul M. Ivănescu, bolnav, cu o respirație dificilă, abia articulând drumul din casă până la poartă spre a o deschide și încuia (faimoasa casă cu curte, de primirea căreia a condiționat mutarea sa din Capitală la Sibiu). Nu mai scrie. Nu mai citește decât, așa cum declară, spre a se „narcotiza“, adică spre a adormi, deși în realitate sa „narcotizează“ cu vodcă, o specialitate cu lămâie (mai ieftină, cu gust dulceag), din care consumă câte cel puțin o sticlă zilnic. Ospitalier, ne tratează și pe noi cu licoarea domniei sale preferată. Nu l-am mai văzut de vreun sfert de veac. E gras, albit, nebărbierit de câteva zile. Exhibă o seninătate ciudată, glumind pe seama stării sale, parcă din dorința de-a se sfârși mai repede, însă nu fără o nuanță de cochetărie. Casa împrejmuțată de o curte păraginită, însă de dimensiuni onorabile pentru situarea ei urbană, e neîngrijită precum întregul Sibiu. Pare că așteaptă ceva, o moarte și o înviere... La despărțire, creatorul lui Mopete îmi spune: „Nu cred că voi mai dăinui mult“, ceea ce nu ne împiedică a ne promite reciproc că ne vom mai revedea... Apoi un drum în compania „soferului“ Florian S. și a bunului Dumitru Chioaru, la Universitate. O clădire modernă, scaldată în lumină, cu ferestre mari și reflexe de metal și marmură. Mă văd prins într-un vârtej de tineri. Îmi revine în minte juvenila mea dorință de-a deveni... universitar. N-a fost să fie! Chiar de s-ar împlini azi, ar fi prea târziu. O carieră de acest tip ar fi trebuit să-nceapă când eram eu tânăr, când aș fi ținut pasul cu tinerii din sălile de curs, îmbătrânind discret alături de ei, fără a simți dureros distanța temporală ce ne desparte. Acum mă simt înstrăinat de stu-

denți ca și de propria-mi viață, atât de abătută față de visurile fierbinți ale adolescenței. Îi privesc cu ochiul detașat cu care aș urmări un film. Sunt *altceva* decât mine și eu sunt *altceva* decât aș fi putut fi. Și chiar decât am fost. Iremediabil. O întâlnesc pe doamna Irina Mavrodin, abia ieșită de la cursul domniei sale închinat lui Cioran, care nu mă îndoiesc că e substanțial și atractiv. Prezență de fin intelectual înalt, proaspătă, plină de căldură, îmi mulțumește cu efuziune pentru cronica din „România literară“ și mă sărută prietenește pe obraji. Fapt ce nu îmi schimbă umoarea de fantomă resignată și chiar ușor amuzată.

„Un congressman american pledează pentru introducerea unei Zile internaționale a extratereștrilor. Inițiatorul ideii, reprezentantul republican Dan Foley, este originar din Roswell, orașul unei celebre aterizări, în 1947, a unui obiect zburător neidentificat și care de atunci atrage în fiecare an mii de împătimiti de poveștile despre farfuriile zburătoare. Potrivit politicianului american, instituirea unei asemenea zile ar putea duce la «strângerea relațiilor între locuitorii cunos-

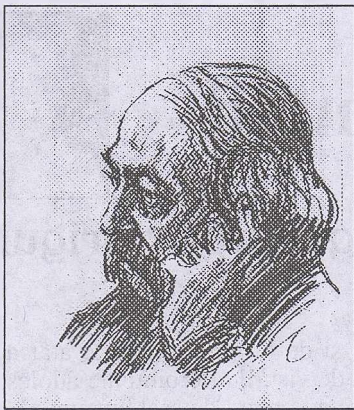
memorii

cuți și cei necunoscuți ai Pământului». Foley propune ca Ziua internațională a extratereștrilor să fie marcată în a doua zi de joi din luna februarie și să reprezinte un prilej de a-i sărbători nu doar pe semenii noștri din Cosmos - fiind vorba, în general, de... necunoscuți -, ci și personaje faimoase din filme, cum ar fi simpaticul E.T., care l-a consacrat pe Steven Spielberg. Congresmanul speră ca astfel numărul turiștilor din Roswell să crească și mai mult - și poate, cine știe, vor veni chiar și... sărbătoriți din prima categorie“ („Adevărul“, 2003). Speranță pe care, nu ne îndoim, o nutrește într-un și mai înalt grad și poetul Alexandru Cristian Miloș din Bistrița..

Când nu ai ce spune, nu spune chiar nimic. Momentele nule au și ele dreptul la respectul nostru.

Insuportabilele reclame care au darul de-a te dezgusta de produsele în cauză prin prezentarea lor bezmetică (aceeași reclamă repetată pe micul ecran, la interval de trei-patru minute, de nenumărate ori în cursul unei seri!). De pildă, așa ocoli, cu toată convingerea, cafeaua Elite!

În anii '70, călătorind cu trenul de la Oradea la București, am stat de vorbă cu un inspector financiar. Mi-a mărturisit că pot fi descoperiți cel mult un sfert din escrocii din România. Repet: în anii '70. Ce-o fi azi, Dumnezeule, în anul de grație 2006!

ioan neșu

După un timp, Regele se ridică anevoie și ieși cu pași greoi pe terasa palatului. Razele calde, primăvăratice, îi mângâiau trupul bătrân. Dar el nu se putea bucura de ele. Și nici nu părea că vede ceva în jurul său, deși privirile sale cătau undeva departe, dincolo de zidurile cetății, de unde se auzeau strigătele gărzilor. Din când în când, o boare de vânt îi răsfira pletele încăruntite. Palmele, tăbăcite de ani, se odihneau pe marmura încălzită. Cuiva, care l-ar fi privit de la distanță, i s-ar fi părut că regele se bucură cu adevărat de ziua senină și caldă, uitând de toate relele lumii.

Cu puțin înainte primise o veste proastă. Aproape în fiecare zi i se îngheața câte un ghimpe în inima sa bolnavă. Altădată vestitorii apăreau în sunete de tobe și de trâmbițe, urmați de o adevărată suită formată din prostime și cete de dansatori. Asta însemna încă o victorie,

cerneală proaspătă

încă un popor îngenunchiat, alți sclavi, alte bogății... Toată suflarea capitalei lua parte la sărbătoare, zile și nopți nu se mai goleau circurile, mureau gladiatorii și leii pe capete.

Acum, oșteanul care-i adusese la cunoștință tristul adevăr și care rămăsese în aceeași poziție de așteptare, ca și cum ar fi crescut de acolo, direct din dalele de piatră, ca un smochin norocos, fusese nevoit să se furișeze la umbra zidurilor, să ocolească grupurile de oameni, să evite piețele, deși era fiul unui general renumit, dar poporul nu era obișnuit cu armata sa să piardă, nu concepea așa ceva.

"Ah, generalii... gemu Regele, aducându-și aminte de generalii săi și soarele parcă se întunecă puțin atunci sau poate fu numai o iluzie a ochilor săi obișnuiți mai mult cu umbra interioarelor... din cauza lor am comis eu atâtea greșeli capitale. Deși poate nu este bine spus greșeli, continuă el, pentru că nu eram pe deplin convins de reușita acelor acțiuni, eu am avut de multe ori serioase rezerve, dar am riscat ca să mențin vie pofta lor de luptă, să-i acopăr de glorie, să hrănesc orgoliul lor, mereu flămând, de oșteni ajunși conducători, să nu-i stârnesc eu singur contra mea, să evit eventualele frământări interne... Le-am făcut concesii generalilor, aș fi putut să mă opresc la cele două mari fluvii, granițe naturale ideale. Însă chiar tatăl lui, al tânărului oștean, s-a oferit, în particular, a și insistat să-i ofer lui cinstea de a-i îngenunchia pe barbari. Și soldații mei s-au îngheșuit pe marginea fluviului ca la spectacol. Și săgețile barbarilor n-au întârziat să-i decimeze. Rapoartele neliniștitoare îmi seoseau zilnic și alte trupe se îndreptau apoi într-acolo. Care se împușcau la rândul-le. Iar trimiteam alte trupe. Poporul nu trebuia să afle. La fel s-

Șarpele

a întâmplat și la fluviul celălalt. Barbarii luptau după legi de război neștiute nouă. Și ne învingeau pe toate fronturile. Atunci am început să măresc birurile în provinciile cu tradiție ca să pot aduce capitalei "Noi prăzi de război". Pășeam din concesie în concesie!

Dușmanii sunt acum aproape, la numai două zile de marș. Nu mai am armată ca să-i pot opri. Armata este ca și pădurea, nu se poate reface într-un an sau doi, uneori este necesară o viață de om.

În curând vor sosi la porțile cetății și vor încerca să le dărâme. Nu le vor ieși înainte decât copiii și bătrânii. Dar cu siguranță că ei nu se vor gândi la concesii. O singură concesie este suficientă ca să începi să aluneci...

Ca și cum n-ar fi vrut ca un neavenit să observe pe fața sa acest gând, Regele se retrase în întunericul palatului, călcând mai obosit. Împreună cu gândurile sale. Nu puține.

"Poți să pleci, tinere! zise el către oșteanul obosit, rămas în aceeași poziție. Oricum nu se mai poate schimba nimic, n-are cine să ne ajute. Suntem singuri!"

"Am ordin să rămân cu Maria Ta!" răspunse oșteanul pe un ton ferm. "Acum nu mai are nicio importanță, dar dacă așa ai ordin, rămâi, numai să nu faci zgomot. De la o vreme am devenit cam irascibil!" mai spuse regele intrând în odăița sa.

"Ce trist este să fii Rege!" își zise oșteanul așezându-se în dreptul ușii, luându-și astfel postul în primire. "Poate mulți dintre prietenii mei mor sau poate au murit deja cu sabia în mână înfruntând barbarii, încercând să le țină piept, iar eu..." dar adormi, istovit de greutate și primejdiile drumului pe care tocmai îl încheiase.

Câteva zile trecură cu mare greutate. Și Regele și tânărul oștean așteptau din moment în moment să audă zgomotul luptei la porțile cetății. Să vadă lumea fugind înnebunită și focurile cuprinzând micile case din jur și pe barbari, goi sub pieile lor neargășite, călări pe caii scunzi de stepă și azvârlind săgeți din tolbele pline, urlând și ciopârțindu-i pe localnici. Treceau unul prin fața celuilalt, dar nu-și vorbeau, numai din priviri își spuneau parcă ultimele impresii. Starea de încordare le era comună amândurora, însă tânărul oștean părea mai pregătit pentru astfel de evenimente. Cu mâinile la spate, după ce scruta împrejurimile, Regele se oprea lângă paznicul său, ca și cum ar fi vrut să-i spună ceva, se răzgândea apoi și se retrăgea în iatacul său, la fel de tăcut, deși oșteanul cel tânăr pricepea prea bine ce ar fi putut să-i spună. Ceva în genul: "Nu te amăgi că n-or să vină, ne prelungesc doar puțin agonia!" Și nici el nu era departe de a gândi la fel.

Se dovedi însă, destul de curând, că niciunul nu avusese dreptate.

Cerul sau poate zeei, nimeni nu avea să știe precis cine anume, făcu să se schimbe soarta bătăliei. Într-o zi, când barbarii tocmai își perpeleau deasupra jăratecului hălciile de carne, pregătindu-se pentru ultimul asalt, din senin, fără vreun semn prevestitor, se iscă o vijelie cum nu se mai văzuse de multă vreme prin aceste ținuturi și soarele pieri ca o jucărie în vârtejurile de nisip aduse din deșert. Și în noaptea care apărură ciudat, tocmai în miezul

zilei, nimeni nu văzu norii care veniră din toate părțile deasupra taberei, numai fulgerele năpraznice și dese le dădu de veste despre furtuna care se apropia. Corturile luaseră foc, caii fugiseră înnebuniți care încotro, plini de spaimă și de nisipul care le ajunsese tocmai în măruntaie, iar oamenii alergau năuci, parcă erau legați la ochi. Și când se dezlănțuiră puhoaiile din cer, imediat se formară torențeți pe pământ. Râurile, secate altădată, dădură peste albie, apele ducând cu ele tot ce întâlneau în cale, hoituri de animale și stârvuri de luptători, totul de-a valma. Din cauza umezelii se desprindeau stânci din munții din jur, rostogolindu-se peste ce mai rămăsese din tabără. A doua zi sau poate a treia zi sau poate în aceeași zi, dar mai spre seară, nimeni nu putea să spună cu precizie cât duraseră stihiiile, soarele străluci din nou și cele câteva cete de barbari, tot ce mai rămăsese din armata invadatoare, făcură cale întoarsă.

Bucuria Regelui fu însă frântă de mâhnire. Fratele său mai mic murise în luptă și trupul nu-i mai fusese găsit. Se făcuse pământ.

Și dacă euforia poporului se manifestă în jocuri și în băutură și în întreceri de tot felul, nu același lucru se întâmplă și cu Regele. Dăduse poruncă oșteanului cel tânăr să nu mai lase pe nimeni să intre la el, indiferent cine ar fi și cu ce treburi s-ar prezenta. O mare neliniște pusese stăpânire pe toată fința sa.

"Cum este posibil, frățioare, ca tu, un oștean atât de viteaz, atât de frumos și atât de tânăr, să fii acum pământ? Să-ți putrezească oasele în mâl sau în nisip, după ce ți-au mâncat carnea vulturii și hienele? Oare așa are să se întâmple și cu mine? Eu am trăit numai în prezent, eu nu m-am gândit că am să mor vreodată! Chiar dacă am părul sur, iar picioarele nu mă mai ascultă ca altădată. Să fie așa aproape moartea, frățioare?"

Și nopți la rând Regelui nu i se mai lipea geana de geană. Gânduri înfricoșătoare îl cuprindeau când se aștepta mai puțin, luându-l când cu cald, când cu frig. Îl apuca frica la orice zgomot și, de multe ori, se uita pe gaura cheii ca să se convingă dacă oșteanul cel tânăr este tot în spatele ușii. Și asta până într-o zi, când îi veni ideea salvatoare. Fără să se mai îmbrace, direct în cămășoiul de in în care dormea, dădu ușa de perete cu o vioiciune pe care nu și-o cunoștea și porni val-vârtej spre chilia Nemuritorului, un strămoș de-al lui care împlinise vreo două sute de ani și care nu avea de gând să mai moară.

"Nemuritorule, zise el, punându-se în genunchi, învăță-mă! Nu vreau să mă culc seara și să nu mă mai trezesc în vecii vecilor! Ajută-mă, Nemuritorule!" "Văd că ești chinuit de neliniște. Așa că n-am să te mai chinuesc și eu și am să-ți fac cunoscută acea taină a vieții veșnice. Dincolo de pustiul deșertului se află mlaștină. O mlaștină întinsă unde pericolele apar la tot pasul, de aceea este și greu de trecut, dacă nu imposibil. Iar după mlaștină, dacă reușești să o traversezi, ai să dai peste o pajiște înflorită. Pe acea pajiște crește o plantă miraculoasă care-ți dăruiește tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte!" "Mulțumesc, Nemuritorule!"

"Iar acum grăbește-te, dacă vrei să te bucuri de balsamul ei binefăcător!" zise Nemuritorul închizând ochii, semn ori că obosise, ori

că se regenera prin somn.

Oricât de mare fusese încântarea la aflarea secretului, întorcându-se și dându-și seama că vigoarea pașilor săi slăbea, ca și cum ar fi urcat un munte și nu niște banale scări, Regele se umplu de amărăciune.

„Sunt prea bătrân, își zicea el, ca să încerc o asemenea expediție. Bătrân și neputincios! Dacă m-aș fi gândit la așa ceva în urmă cu câțiva zeci de ani, acum cu siguranță că tot poporul meu ar fi fost nemuritor. Ne-am fi înmulțit și am fi stăpânit lumea fără să trăim cu frica de barbari!”

„Mărite Rege, zise oșteanul cel tânăr, îmi vine să plâng văzându-ți suferința. toată lumea se veselește, numai Măria ta nu-ți găsești liniștea. Pot să te ajut cu ceva?”

Regele păru că-l privește un moment cu neîncredere, cu ce-l putea ajuta acest tânăr?

„Mi-aș da și viața pentru Măria ta!” zise oșteanul cel tânăr, implorându-l. „Tinere oștean, zise Regele după un timp de chibzuială, poate zeii mi te-au scos în cale! Tu ești cel de care aveam nevoie. Vino la mine că să-ți spun despre ce este vorba. Oasele mele sunt prea obosite ca să pot rămâne mai mult în picioare.”

Oșteanul cel tânăr pătrunse după Rege în odăița lui neobișnuit de sărăcăcioasă și acolo află că numai de el depinde nemurirea Regelui și a întregului regat. El trebuia să aducă floarea aceea minunată în cetate și tot poporul va renaște și va trăi așa în veci. Și totodată îi fură aduse la cunoștință și toate pericolele cu care îi va fi presărată calea și căroră va trebui să le facă față. Dar indiferent cât de mare va fi

bucuria reușitei, în caz că va reuși, el nu va trebui să-și permită clipe de rățacire și de odihnă nemeritată, oricâte tentații i se vor ivi în cale, misia lui nefiind considerată încheiată decât atunci când va depune-n mâinile noduroase ale Regelui planta cea făcătoare de minuni.

Oșteanul cel tânăr fu copleșit de importanța sarcinii primite, cât și de marea încredere de care se bucura și porni ca din pușcă la drum. Faptele de arme ale tovarășilor săi i se păreau acum copilării, simple copilării. Cum am putut să cred că eu sunt mai puțin folositor decât ei? se gândea el parcurgând zilnic distanțe uriașe.

Zile și nopți se înșirau una după alta și nu se zărea nicio mlaștină, numai deșertul întins și neprimitor. Nu se gândea la hrană sau la frigul nopților, se mândrea numai pentru faptul că nu obosea și că n-avea de gând să dea înapoi. Câteodată i se părea că vede înaintea sa o întindere imensă de ape care putea fi mlaștina atât de așteptată și căutată și atunci își întetea pașii, epuizându-se, ca să constate mai târziu că era numai un efect produs de căldura năucitoare a zilei.

Numai când, în depărtare, imaginea pârjolită a deșertului începu să se schimbe, căpătând culori mai vii, cu nuanțe de verde, din ce în ce mai verde, își dădu seama că o apucase, din întâmplare, în altă direcție și că ocolise mlaștina, în loc să treacă prin ea și asta i se păru un semn bun oșteanului cel tânăr care porni într-o fugă spre țara făgăduinței și care nu se opri decât în mijlocul câmpiei pline de felurite ierburi și flori. Și, deși nu primise amănunte precise despre cum arată floarea cea

făcătoare de minuni, o recunoscă dintr-o simplă privire. Era o plantă înaltă până la genunchi, cu niște flori galbene, fragede și carnoase că ai fi putut mușca din ele, singura, rățacită printre atâtea altele, de diferite mărimi și culori, dar nu atât de mândre ca aceasta.

„Asta e floarea pe care o cauți!” auzi el sau poate i se păruse.

Se repezi și o rupse, așa cum un însetat se apleacă asupra izvorului. Și nu găsi loc mai potrivit pentru păstrare decât la piept, sub îmbrăcămintea sa subțire. După care plecă repede îndărăt.

Și cât de mare fusese graba de a se întoarce, când sosi în cetate, era prea târziu. Încă de la primul cetățean întâlnit, căruia îi dădu binețe, află că Regele se prăpădise de mult. În rest, nimic nu părea că se schimbaseră.

Descumpănit, ca și cum tot efortul și zbaterea sa fuseseră în zadar, oșteanul cel tânăr socoti că mai întâi trebuia să se prezinte la mormântul celui care fusese Regele său și să-i spună că a reușit, chiar dacă nu mai avea cine să-l audă.

Ajuns pe treptele monumentului funerar, oșteanul cel tânăr, frânt de oboseală, ațipi pentru câteva clipe. Și, chiar când se trezea, a mai putut să vadă cum un șarpe îi furase floarea și tocmai o înghițea.

cerneală proaspătă

dan platon

prins un bilețel: „Mă întorc îndată!” După zece minute de așteptare, tata, nemaiavând răbdare, a hotărât: „Ne întoarcem, venim altădată, când va fi acasă!” Energic, a intrat pe ușa rămasă deschisă de la grotă cea lungă. Nu-mi mai amintesc cum a fost întoarcerea, dar între timp am crescut și, cum era firesc, m-am însurat.

Odată, întorcându-mă mai târziu acasă, nevastă-mea, cu tăiș în glas, ce m-a înghețat ca un vânt polar, mi-a ordonat: „Peste o jumătate de oră vin musafirii! Nu avem pâine! Înhață coșul și dă fuga la brutărie. Dar vezi să nu te uite Dumnezeu pe acolo, cum ai obiceiul. Ai înțeles? Șterge-o!”

Cum alergam ținând coșul în mână, la cinematograful cu filme sexy m-am oprit pentru o clipă, să-mi trag sufletul, și am citit reclama filmului ce tocmai trebuia să înceapă: „Dragostea nefericită dintre doi purici pederastați”. Se înțelege că mi-a răscolit curiozitatea. Am intrat hotărât să văd doar începutul filmului și l-am văzut până la sfârșit. Când am ieșit, în stradă era întuneric, iar brutăria închisă.

Ce am pățit când m-am întors spășit acasă este greu de povestit...

Vis

Poarta era încuiată. Administratorul plecă să aducă cheia. Nemaivând răbdare, dintr-un salt m-am agățat de partea de sus a gardului, m-am ridicat în mâini și am privit înăuntru. Doi crocodili tineri jucau tenis. În boturi țineau rachetele și cu îndemănare loveau mingea ce cădea cu dibăcie, când într-o parte, când în alta a terenului. Un hipopotam cu ochelari fumurii urmărea cu severitate jocul, notând în foaia de arbitraj greșelile. Câțiva elefanți, gură cască, stăteau în bănci și aplaudau câte o lovitură bună, spărgând în dinți sâmburi de dovleac și fumând chiștoace școlărește, unul de la altul.

Când mâinile mi-au obosit, am coborât pe asfaltul străzii. Frecându-mi brațele să le dezmoțesc, am privit vis-à-vis la alteliler de tâmplărie. Ce m-a surprins era graba muncitorilor ce lucrau la întocmirea unei scări ce părea fără de sfârșit. Curios, i-am întrebat la ce folosește o scară așa lungă. Răspunsul a fost prompt și scurt: „Comitetul școlar dorește să urce elevii pe lună, să culegă de acolo afine și mure ce se vând cu un preț bun pe Terra”. Cu suma realizată vor cumpăra tablă să acopere școala. Copiii au spart borcanul în care se aduna apa ce picura din podul școlii. Acum apa are curge în stropi udă caietele școlărilor ce au căpătat miros de mucegai.

Le-am urat spor la lucru și am plecat. În drum spre casă, am trecut pe la școală tentat să prind fluturi cu undița de pește. Cu o floare agățată în cârlig alergam prin curtea școlii după fluturi, când pedagogul Guță Știrbu m-a strigat: „Hodorogea! Treci la cancelarie la profesorul Bolohan să dai socoteală pentru teza pe care ai luat nota doi!”

În cancelarie, profesorul Bolohan cu teza mea în mână perora: „Pe ăsta îl las repent!”

Ascultați ce ineptii a putut scrie: Noi, pământeni nu putem dispune de o cantitate așa de mare de praf de DDT să stărpim puricii ce au invadat luna! Ați auzit ineptia! Berberul, nu știe că praful miraculos se vinde în pachetele de trei grame și la simigieria din colț, de lângă școală!”

„Bolșevicule! ești un... papuaș! vociferă el când mă văzu și trosce! mă plesni cu teza în cap. Să vii mâine cu tac-tu la școală!”

Cu obrazii roșii, căci am mai primit și două perechi de palme de la profesorul Bolohan, mergeam abătut spre casă, gândind la cei care vor urca grăbit, hip! hip! - hip! hip! cu panerele goale pe lună, la cules de afine și mure și cei care vor coborî, hop! hop! - hop! hop! ținându-se în mâini pe sub scară, cu panerele pline, purtând mânerule în gură cu dinții încleștați.

Când am ajuns acasă, mama mi-a făcut semn cu degetul la gură să tac. Tata, atent, citea o scrisoare. Când a terminat lectura, bucuros, ne-a comunicat: „Unchiul Taico din Japonia ne-a invitat să petrecem o săptămână la Tokyo!” „Cu ce plecăm? a întrebat grăbit mama, cu vaporul sau avionul?”

Tata nu a răspuns, dar joi la opt am plecat. Am coborât în pvnită, fiecare cu o lumânare aprinsă în mână. În fundul pivniței, după ce tata a deschis ușa secretă, am pornit-o înainte. Am coborât trepte, am străbătut coridoare, am făcut-o la dreapta, la stânga și iar înainte și iar trepte de coborât și urcat. Ne-am strecurat prin surpături și ruine și tot așa am înainte până am ajuns în dreptul unei uși ruginite, pe care tot tata a deschis-o prin care a năvălit lumină și aer proaspăt de afară. Tata scuturându-și hainele de praf ne-a comunicat: „Am ajuns!”. În gameul ușii de la casa unchiului Taico era

adrian dinu rachieru:

În zarea transmodernului (I)

S-a spus (și nu fără teame) că Nichita Stănescu ar fi fost *Poetul epocii lui* (cf. Alexandru Condeescu). Așa fiind, am putea bănui că Nichita, un cumulard de etichete, a fost chiar scriitorul ei reprezentativ. Dar nu în sensul nedreptei afirmații pe care o lansa, cu aplomb, într-o filipică din *Timpul ieșean*, Mihai Ursachi, văzând în autorul *Necuvintelor* „poetul reprezentativ al comunismului românesc”. Cine se încumetă la o anamneză, cercetând îndeosebi faza fundamentalistă și literatura ei zgomotoasă, de uz propagandistic, va descoperi (multe) alte nuanțe ilustrând poezia „pe linie”, în plin proces de „sodomizare” (cf. E. Negrici). Voința de afirmare - naturală, să recunoaștem, încercând fiecare creator - se lovea în regimul dictatorial de un tratament capricios-hibrid, combinând interdictivitatea cenzorială cu o concesivitate manipulatorie, asortată cu privilegiul tentante. Respectând poncifele epocii, peisajul literar al acelor ani s-a dovedit pauper. „Noua linie” impunea triumfalist poezia „oamenilor în marș”, virilă și profund socială; în fapt, o poezie exterioară, inautentică, cu versuri „confectionate”, barometrul ideologic evidențiind mai apoi morfologia literară și schizoidia receptiei, anunțând o rapidă declasare. „Răstimpul radios” (cum au zis unii, numind euforic intervalul 1965-1971) a asigurat, din ferice, regenerarea lirismului. Semnele primenirii se iviseră însă ceva mai devreme, înviiorând un peisaj deșertificat. Anii '60 au marcat, prin relaxare ideologică și explozia lirică, ieșirea din dogmatism. Valul poeziei noi, fără a fi străin de oarecari concesii, și-a asigurat, prin platforma valorică, notorietatea. Dar și șansa de a recupera o tradiție ocultată. Chiar Stănescu, beneficiind de o „inserție specifică”, departe însă de statutul de „toboșar” (cum sesiza Alexandru George, distingând onest *literatura comunistă* de cea din *timpul comunismului*; vezi 1, p. 10) propunea prin eseurile critico-poematice din *Cartea de recitare* (1972) o astfel de lectură. Reinnoirea poeziei împrăștiată retorică magnificării și asigura o primire/prezență sărbătorească noilor veniți. Ceea ce nu se va întâmpla în ultimul deceniu ceaușist, când realismul minor al optzeciștilor, evoluând în decor postmodern, va cultiva programatic ironia, parodia, autoreferențialitatea, intertextualitatea, descoperind textul ca experiment ontologic. Dar și aureola grupului. Dincolo însă de narcisismul de grup, „educația optzecistă” (cf. N. Leahu), întreținând previzibilele bătălii pe frontul generaționist, a impus alte mijloace de textualizare a realului, obligând instanța lectorială la un profitabil parteneriat. A practica *scriitura* devine chiar o metodă/modă poetică, plinuindu-se noii receptivități. Jocul textual - ca marcă distinctivă - nu inovează, ci rescrie, iar criza comunicării devine „singurul conținut de comunicat”, făcând loc căutărilor și frământărilor creatorilor înrolați în falanga optzecistă. Să ne amintim însă că și Stănescu îndemna, în alt chip, spre intertextualitate, câtă vreme propria-i poezie se corectează „se dezlamurește”, cum spunea) *prin poezia altora*.

Până la urmă, optzecismul canonic este o altă mască a bătăliilor pentru putere care, neobosit, animă scena vieții literare. S-a observat că rejectarea în bloc a șaizeciștilor, acei „dinozauri tarso-moderniști”, detonând, totuși, spiritul resurecțional și provocând explozia lirică în epocă - este directiva altor grupuri de interese, grăbite să devoaleze complicitățile predecesorilor în vederea declasării. Evident, și Stănescu (sau, mai bine spus, el în principal) va fi supus acestui tratament, Nichita fiind - în mitologia culturală - o instituție. Deja „un alergător din trecut”, el traversează seismele receptiei postdecembriste, plictisul omologării și povara „gloriei naționale” deranjând, se pare. Și deturmand interesul (facil) spre slăbiciunile omului, aflat și el „sub

vremii”, transformându-și existența în spectacol frivol. Luptându-se cu inevitabilul conservatorism al istoriilor literare (unele chiar adevărate depozite de autori), contestatarii voiesc a dinamita statua poetului, sforțându-se în a-i pulveriza legenda, reproșându-i emisia lirică apoasă a ultimilor ani. Dar îl mai citesc oare pe Stănescu? Cel care, manifestând deschidere spre „viața rarefiată a ideilor” (observa Mircea Martin în 1966) era ispitit de *stărnire intelectuală*, chiar și pe un dificil itinerar hegelian. Perspectiva nichitiană era avidă de „a prinde” infinitatea formelor și dezmațul concretului, în vizualitate halucinantă; de a pipăi esențele și de a regăsi unitatea pierdută, amânarea opțiunii stărnind nemulțumire „prin răsfrângere”, precum descoperirea morții; de a întinzi spațiul securizant al poeziei, activitatea fantasmatică a unui Eu abstract, generic, terorizat de neputința cuprinderii totului, cosmicizând suferința și acceptând, finalmente, cuvintele - și ele neputincioase - ca biete „obiecte cosmice”.

Or, îndepărtându-ne de Nichita *cel real*, ajuns în anii ulțimi - spun unele voci - „captivul securității”, cu o cotă literară în picaj, ieșim din vacarmul peisajului literar, uităm anecdotică, cu atâtea replieri și acomodări oportuniste. Estompăm, altfel spus, *biograficul* pentru a-i cerceta *opera*. În timpul vieții poetului și încă lungă vreme după dispariția sa, sub inerția seducției, ele interferă, coabitează, se confundă, întrețin „o mitizare fără frâu”, îngrădind elogii. Sau, dimpotrivă, imprecății. Deranjat, pe bună dreptate, de orgia superlativelor, Gh. Grigurcu s-a înverșunat în a denunța eroarea în care ne aflăm. Aura nichitiană e falsă, ne anunță ferm domnia-sa. Să fie vorba în această îndârjire (taxată de alții drept „viscerală”) doar repudiabile opacități (nevindicabile) de poet? Să nu uităm însă că, în efortul de a demola mitul stănescian, dl. Grigurcu are „meritul consecvenței” (cf. Crișu Dascălu). Ivit în orizontul unui „timp istoric de secetă”, Stănescu a fost privit depreciativ chiar de la începuturi, întâmpinat cu „păreri disidente” în contextul receptiei entuziaste. Gh. Grigurcu ne reamintește că, publicând în *Luceafărul*, în 1966, articolul *A douăsprezecea elegie, critică*, el a fost chiar „cel dintâi contestatar”. Această consecvență antistănesciană e de reținut și, pentru a fi corecți, trebuie să spunem că ea nu ține de furtuna revizuirilor, iscată după 1989. E drept, blamul lui Grigurcu a căpătat accente nihiliste și, uneori, convoacă anecdotică pentru a sublinia căderile și umorile omului. Dar în cadrele unei *culturi criticiste*, poetocentrică însă, astfel de reacții se întâlnesc frecvent. Claviatura spiritului critic include, vai, „atenția pentru secundar”, pedalaș nu rareori pe elemente periferice și desfașurând, voluptuos, în exces, desigur, „o cultură a reproșurilor”, cercetând viața scriitorilor prin gaura cheii. Sunt voci care recomandă stăruitor să se greșească în această atractivă direcție, disputa cunoscând violențe nihiliste. Să ne amintim de disprețul arghezian față de *Ion*, de „poezia leneșă” repudiată de Barbu, de acel *Nu* rostit de E. Ionescu, provocând ostentativ scandaluri care împiedică „pietrificarea”. Și atâtea alte exemple care pot îmbogăți lista. Oricum, astfel de polemici sunt *utile* și asigură longevitatea celui pus în discuție. Încât *cazul Nichita* se cuvine examinat și din acest unghi, negreșit benefic, împiedicând mortificarea valorilor. Dar ar fi vorba de „eforturi caraghioase”, zicea V. Spiridon, dacă ne-am propune, risipind „slava stătătoare”, să-l exilăm pe Nichita Stănescu printre autorii de raft secund.

Și dacă așa-zisa critică operativă, de întâmpinare, aparținând imediatului, trăind sub regimul efemerului își blochează raza de acțiune și perspectiva, la nivelul frontului critic revizuirii și autorevizuirii sunt chiar de dorit, veștejind falsurile unei tradiții care trebuie mereu chestionată polemic,

„Un poet de răscruce între modernism și transmodernism este Nichita Stănescu”

(Theodor Codreanu)

supusă periodic reevaluării. Chiar exemplul lovinescian, cel care a impus termenul, ne e la îndemână „Lichidându-l” pe Măiorescu în 1919, criticul de la *Sburătorul* a revenit spectaculos, limpezind „situația”, deloc jenat de rocada propusă corectiv. Evident, nu ne iluzionăm că Gh. Grigurcu își va schimba la bătrânețe punctul de vedere. Mai ales că unele observații, recunoaștem, rezistă; deși vehemența tonului, vizând „fragilitatea” operei și biografia lumească ar putea suporta atenuări, credem.

S-a pus obsesiv și, până la un punct, îndreptățit întrebarea cine ar fi cel autorizat să fluture flamura revizuirilor, schimbând „cota” scriitorilor vizați. Evident, intră în joc prestigiul, competența și, nu în ultimul rând, argumentul valoric al „operei”. Chiar și așa, erori vom întâlni și nimeni nu e infailibil. Nici măcar dl. Grigurcu, având însă drept suport o indiscutabilă autoritate critică. Ceea ce nu înseamnă că subscrîm afirmațiilor/ demonstrațiilor antistănesciene, risipite în toate publicațiile, încercând o deplasare a accentelor valorizante în interiorul generației șaizeciste.

*

Cum bine se știe (și, stăruitor, ni se reaminteste), generația nu este un fenomen durabil, ci repetabil. Apartenența la o generație este mai degrabă o fatalitate decât o opțiune; iar conceptul ca atare, impracticabil după unele voci, pare - altor exegeți - o „fiecție necesară” (cf. Mircea Martin), cu o accepție strict funcțională. Cu încercătură sociologică, așadar, dar fără relevanță axiologică. Deși, ca idee, orice generație „moare” tânără (într-o ciclicitate văzută supra-istoric), prin program ea zdruncină tabieturile receptiei și produce zgomotos șocul noutății, sperând să cucerească piața literară, proclamând *ruptura* și eternizând prezentul. Elementul agonal se estompează din perspectiva istoriei literare; dar solidaritatea „de start” a congenerilor face loc, inevitabil, relațiilor concurențiale. Întrebarea de neocolit privește puțină *legitimare prin generație*. Dacă o astfel de situație este istorică și nu valorică, cum crede - îndreptățit - același Mircea Martin, agresivitatea atâtor grupuscule belicoase, antrenate în „viața coralieră”, se cheltuie inutil. Destrămarea amenință implacabil și ea tinde și așilitarea estetică (pe fundament generaționist). Cum identitatea de generație este, precum-pănit, una „de formație”, motivată prin sincronizarea relativă a debuturilor, coezivitatea inițială, întreținută de liantul unor inițiative comune, declină în timp. Încât, sub umbrela generației, se adăpostesc numeroase nume fragile esteticeste; dar apartenența la o generație nu salvează precaritatea creației, după cum dezertionile (îmbrățișând alte preocupări) trădează, observa N. Breban, *slăbiciunea vocației*.

Evadând de sub tutela dogmelor, ieșind euforic din glaciațiunea proletcultistă, generația '60 a avut parte, observă unii comentarii, de o supraevaluare; de unde și *clasicizarea ei precoce*. Iar unii critici (congeneri), transformați în „monitori” ai valorilor deja consacrate, pozează în „paznici ai templului”, ca să preluăm sintagma lui Gh. Grigurcu. Nichita Stănescu a fost, aflăm, beneficiarul acestei conjuncturi. *Doar beneficiarul?* - ne putem întreba. Cert este că generația sau „grupul lui Nichita” (avându-l ca *mentor* pe Matei Călinescu) a fost, chiar la start, puternic individualizată. Vocele lirice ivite atunci n-au acceptat statutul de „coriști”, având ca rezultat peisajul uniformizant impus mai târziu de optzecisti, cu evidentul pericol al indistinției. Nichita însuși, râvnind diferențierea, dincolo de evaluările capricioase, a înțeles că scopul poeticului e cel de a *comunica sentimente*. Iar formula stănesciană, experimentând limbajul, transgresează

poeticitatea discursului. Și dacă, în primele cărți, agresivitatea realului era îmblânzită prin candoare adamică și bucurie jubiloasă, interogarea discursului și sentimentul ființării adâncesc, în timp, ipostaza tragică. Poetul se comunică pe sine și o face, nota Alex Ștefănescu, cu o „virtuozitate mefistofelică”, forșând receptivitatea. Recuperarea sentimentului, dincolo de actoria stănesciană, de fantazarea abstractizantă, reușește printr-un ludism complinit prin gravitate (Marin Mincu). Este limpede că dacă cele 11 elegii oferă „cea mai elaborată artă poetică a literaturii noastre” (constatarea e a lui N. Manolescu), dacă Nichita, ca maestru în *ars combinatoria* (cf. Paul Dugneanu) a stârnit entuziasm, propulsat fiind în fruntea *top*-ului, nu poate fi vorba de o ierarhie mincinoasă, confecționată de zeloșii diriguitori ai Partidului unic, ci chiar de o „răsfângere decodificată” (ar spune Marin Mincu), susținută de numele grele mai frontului critic. E drept, șaizecești încercu au polemiza cu tradiția redescoperind-o, desprinzându-se de intervalul proletcultist; dar efortul emancipator, sincronizant, viza și o atitudine recuperatorie, vădind aviditate valorizatoare. În cazul lui Stănescu, aventura poeticului, prin auto-conștientizare, își propunea a recupera *vocea originară*, acea concretețe a ființei regășibilă în materialitatea pulsatorie. Nu cuvântul scris, așadar (ca vehicul poetic), ci actul rostirii, sentimentul pur, „pulsivitatea preverbală”, faimoasele *neconvinte* ori gestul ca „rădăcină primordială”, scutindu-ne de alienare. Iată că *noua tradiție* este acum, la rându-i, supusă contestațiilor, taxată drept tardo-modernistă sub arbitrajul dur al posterității. A fost Nichita, ne putem întreba sub rafalele acestei ofensive a revizuirilor, cu accente pasional-nihiliste, culminația unei serii literare sau doar „un Vlahuță al generației sale” (cum încerca să hamletizeze Th. Codreanu, știind, de fapt, răspunsul)? Este el așezat pe raftul meritat sau suportă o binevenită declasare, opera fiindu-i restrânsă la dimensiunile unei plachete-buletin, cum propunea „justițiarul” Cristian Tudor Popescu? În fine, a devenit o valoare muzeistică ori, dimpotrivă, e un scriitor viu, adică citit? Desfășurăm azi o „insurrecție respectuoasă” (cf. Crișu Dascălu) ori purtăm războaie excomunicatorii, invocând în infailibilă poliție a valorii, propunând ierarhii paralele și rocade spectaculoase în numele eticismului? Oricum am suci-o, Nichita Stănescu rămâne printre *scriitorii nefacultativi* ai unei epoci (ca să preluăm sintagma lui Valeriu Cristea), poetul de numele căruia se leagă schimbarea de paradigmă lirică în literatura noastră postbelică. A fost Nichita un postmodern sau a prefigurat/îmbrățișat transmodernismul? Iată o altă „dilemă” care frământă mințile unor contemporani. Și, înainte de a schița un răspuns, sperăm plauzibil, s-ar cuveni un scurt popas analitic, așezând sub lupă termenii pomeniți, departe de a fi doar niște buclucașe etichete.

nichita stănescu

Este însă cert că nebulosul termen a fost și continuă a fi folosit în mod abuziv, inflaționar, în discuții dezordonate, puțin interesate de rigoare. Soarta acestui concept nebulos, devenit termen-umbrelă, „bun la toate”, devine incertă și prin tranziția tulbură și confuză, lentă și contradictorie pe care o traversăm. Iată că un concept „cameleonic”, cum spuneam, evoluează într-un context, el însuși imprecis, considerat de unii analiști ca fiind așezat sub pavăza unui termen „gol”. Pentru simplul fapt că imobilitatea în Istorie este exclus, totul fiind de fapt în necurmată tranziție.

Carierea spectaculoasă a Postmodernismului nu anulează însă scepticismul care l-a însoțit din start, privind - îndeosebi - noutatea paradoxalei paradigme. Fiindcă postmodernismul este și rămâne o manifestare contradictorie, interogativă, inevitabil politică (cum au observat mulți), cultivând o mobilitate haotică și un fragmentarism centrifugal; adică, o putere „difuză”, dispersată, într-o societate dezarticulată și dezorientată, acuzând distrugerea sensului și întreținând feroarea haotică a ipotezelor. Sensul său inclusiv-recuperator privește reciclarea stilurilor, revalidarea eterogenității, frenezia deconstructivismului (prin pasișă, ironie, parodie, autoreferențialitate); adică, altfel spus, cu o vorbă la modă, respectarea diferențelor. Ceea ce, teoretic, sună frumos. Evident că noul curent nu putea fi străin de gândirea filosofică, aflându-și impulsul în poststructuralismul deconstructivist. El excelează prin utilizarea parodică și deconstructivă a realității și face din *noul realism* un reflex ficțional, o realitate viciată de livrezor, modelată de limbaj și deformată prin mass-media. Mai mult, subiectivitatea „rizomatică” devine un spațiu aglomerat, cumulativ; iar *irealitatea*, promovată convergent atât de societatea de consum, prin proliferarea imaginilor mediatice, cât și de fostele regimuri dictatoriale, prin zel propagandistic, în numele utopianismului, sfârșește prin a institui „universuri ale simulacriului”.

Să observăm, așadar, că postmodernismul, nutrit de „un spirit al timpului”, convoacă și explicația *epigenezei*. Voga termenului nu ascunde constatarea că similitudinile cu structurile sociale sunt discutabile. De unde și *paradoxul postmodernismului românesc*, antrenând dezbateri de larg ecou, cu manifestări în consecință (vectorul fiind generația optzeciștilor), fără a exista și suportul postmodernității. Să notăm însă că prin această cultură a consumului, alimentând tendințe divergente (democratizarea publicului, pe de o parte; pe de altă parte, reclusiunea elitară), clamata diferență devine, de fapt, indiferență. În afara accesului valorizator, „creând” relief axiologic, pluralismul și relativismul întrețin o coexistență haotică, aplatizantă. Iar complicitatea cu fenomenul consumerist, ca „blazon” al postmodernității, prelungește un concubinaj (cultură de masă/elișm) cu efecte perverse în câmp cultural, impunând - pe linie elitistă - conformismul și, din celălalt unghi, infantilismul cultural. În plus, „universalizarea” producției culturale nu poate ignora internaționalizarea pieții; presiunea ei, prin comercializare, stimulând „cultura epidermică” are efect comparabil

cu cenzura instituțională. Epoca noastră face saltul de la logocentrism la *iconocentrism*, trăind sub tirania audio-vizualului.

Tensiunile opozitive (în plan strict teoretic) ale conceptului de Postmodernism nu ne împiedică să observăm că discursul postmodern nu putea fi agreat de regimul totalitar; dacă infiltrarea Postmodernismului, manevrând precepte preum permisivitate, toleranță, pluralism, relativism ș.c.l. întreținea o doză de subversivitate, imanentismul (stăruitor și pragmatic invocat) trăda, mai degrabă, un deficit de conștiință civică „Aclimatizarea” conceptului a beneficiat, să recunoaștem, de îngăduința oficialităților, iar manifestările postmodernismului (poezia fiind vedeta anilor '80) au dovedit moderație. Totuși, sumativ și tolerant în plan doctrinar, postmodernismul românesc - prin vocea optzeciștilor, având o agresivă strategie de grup - s-a dovedit mai puțin tolerant în viața literară, conștientizând zgomotos distanța și invocând, fără suport valoric, superioritatea (în numele successoratului). Să adăugăm imediat că sensibilitatea postmodernă a hrănit o anume stare de spirit, refuzând imobilitatea, definitivul, certitudinile; dar este exagerat să se pretindă că prin această „premoniție a schimbării” ar fi fost detonatorul seismului decembrist.

Cum au apărut cărți temeinice care deapănă „povestea Postmodernismului”, nu vom recapitula aici odiseea controversatului fenomen. Câteva întrebări nu pot fi evitate însă. O primă chestiune privește *postmodernismul involuntar*. „susceptibil de protocronism”, cum comentează acid unii. *Cazul Nichita* poate fi cercetat și sub acest unghi. Prin retroproiecție, „descoperirile” în literatura anterioară îngăduie rescrierea/ mistificarea ei și înșurubirea/nominalizarea „vestitorilor”, fără ca aceștia să-și fi produs conceptul. Acea „fantastică remodelare” pe care o stimulează postmodernismul (ca mișcare *inclusivistă*) întreține alte nedumeriri; dacă el marchează o ruptură, atunci divorțul irevocabil de modernism s-a pronunțat. Postmodernismul ar fi un fenomen autonom, nu tranzitoriu, nu un biet apendice al modernismului - clamează, orgolios, voci autorizate. Pe de altă parte, trebuie să fim de acord că nu există opere purtând eticheta unui postmodernism pur, stingând - astfel - un conflict de neîmpăcat. Ca „eclectism rafinat”, cum și este de fapt, fenomenul postmodern transformă realitatea într-un amalgam de interpretări și ficțiuni, devenind un narcisic joc combinatoriu. Încât, observăm imediat, autonomia lui e dubioasă, iar suprația „paradigmelor locale” - cel puțin discutabilă. Opera devine text evidențindu-și structura pluralistă. Iar deprecierea sensului înseamnă, izbitor, o preservare a indeterminării, plonjând în fragmentarism, incoerență, discontinuitate. Deși o ciudată „democrație estetică” ar pleda pentru o asumare *egală* a variantelor, fără șansa prelevanței estetice (instaurând indiferentismul axiologic), artefactul postmodern, după noi, este elitist. Și, în consecință, nu putem accepta concluzia că, în contextul pluralismului cultural, arta înaltă n-ar avea drept de preeminență! Încât metafora borgesiană a jocului de oglinzi se potrivește de minune unui fenomen interesat, prioritar, de sine. Mai mult, într-o vreme a ierarhiilor asaltate și contestate, a marasmului publicistic și vacarmului (după suprimarea chingilor totalitarismului), discursul critic, purtat cu aplomb sub flamura revizuirilor, pare mai puțin interesat de recuperarea valorilor. Dincolo de mutația gustului, de o altă sensibilitate estetică, impunând - vorba lui E. Lovinescu - și o „receptivitate complice”, el capătă, din păcate, o turnură iacobină (E. Simion) și e frisonat de pofta excomunicărilor, departe de toleranța cerută și zgomotos clamată din perspectiva pluralismului cultural. Din nou *exemplul Nichita* este pilduitor. Tot Eugen Simion vedea în volumul *În dulcele stil clasic* o „carte de trecere” (2, p. 292), autorul sfidând acolo „puritatea genurilor literare” și deschizând parte postmodernismului. Jeana Morărescu va observa, e drept, la oarecare distanță în timp și într-o carte, regretabil, puțin comentată, că „în poezia lui Nichita Stănescu se află premisele curentului spiritual ce va urma postmodernismului” (3, p. 166). Or, *curentul spiritual* chemat la rampă e tocmai transmodernismul.

eseu

Fie că a fost considerată o răbufnire a „clasicismului corupt”, un simptom al dezorientării sau o expresie a devitalizării sfârșitului de veac, fie - mai rău - că e doar o modă, deja decedată prin alte părți, problematica Postmodernismului a confiscat și persecutat gândirea ultimelor decenii. Va avea ea soarta ideilor de bibliotecă? Este, oare, *gândirea slabă*, în contextul „glorificării simulacrelor” (Deleuze), al prăbușirii triumfalismului logic sau istoricist, doar o metaforă? Dobândind o expresie culturală și estetică, adunând semne dispersate pentru a coagula o conștiință a postmodernității, noua paradigmă trăiește sub teroarea că „totul a fost spus”. De aici „anxietatea influențelor”, denunțată de un H. Bloom. Și tot de aici, decizându-se de criteriul cronologic, prelungita criză de identitate; fiindcă postmodernismul are orgoliul că nu se include tradiției, ci, inclusivist fiind, o asimilează, întreținând o confuză „identitate plurală”.

Cum în cultura noastră, suspectată de a fi *literaturocentristă*, postmodernismul a devenit o modă cotropitoare („aproape monomaniacă”, spunea N. Breban), ar fi interesant și necesar de urmărit nu doar incredibila carieră a termenului ei, mai ales, „roadele” lui literare. Fiindcă optzeciștii s-au autodecretat *generația postmodernă*, rămâne încă de discutat dacă există un postmodernism românesc și dacă el, în câmpul literaturii, primește validarea estetică. Nu lipsesc, se știe, vocile mănios-potrivicne sau doar blând-dubitative.

gabriel rusu

Viața ca un animal de pradă

A treia carte de poeme pe care Iulia Pană a publicat-o la Grupul de Edituri Universaliala, intitulată **Noaptea scorpion** (precedată de **Imagine simplă**, 1996, și **Statuia zilei de mâine XX Love**, 1998), violentează în sensul bun al cuvântului atenția cititorului încă de la prima copertă, așa cum ar trebui să o facă orice volum apărut care s-a bucurat de respectul editorului. Pe un fond negru, dintr-o fereastră alungită ne așteaptă cu privirea un chip omenesc (femeie/bărbat?!) turnat într-un aur greu, fluidizat vâcos, la rândul lui vârstat cu negru. Asemănarea cu o mască de Gorgonă se impune și întregul acesta grafic, realizat de Constantin Grigoruță, induce o neliniște, o teamă vagă, o înfiorare ancestrală parcă. Este o foarte bine găsită uvertură la spectacolul textual care urmează, o deschidere, deci, către un univers stăpânit de tenebre, în care misterele ne sunt dezvăluite cu un soi de reticență sibilinică din partea demiurgului, unde o patimă gigantescă, erijată în postura de lichid vital,

cărți de luat acasă

pulsează frenetic în fiecare atom al alcătuirii.

După cum remarcă și Doina Uricariu, într-un scurt text de prezentare de pe coperta a patra a volumului, Iulia Pană bate alte căi stilistice decât cele pe unde se preumblă agale lirica feminină de manual școlar. Retorica din **Noaptea scorpion** este fantastă până la baroc și aspră de face să dea în clocot un cinism aproape de neomenesc. Iată cum arată zbaterea unor muritoare/târătoare văzută de un entomolog din altă specie: „Femelele au șolduri late, masculii le adoră,/ e un echilibru din colțul camerei până la ușă./ Arcuri săgeți descarcă în ținte colorate direct pe piele/ desenate./ Eu stau și urmăresc atentă, cu lupa îi măsoar pe toți/ într-o cutie de sticlă și nisip, eu îi nuntesc/ și vreau să văd cum scorpionul tată pe mama o seduce/ și veacul ei aș vrea să-l văd dar lupa nu prea duce./ Îi studiez intens, sunt zile-n care nu mănânc nu dorm/ ci doar privesc o fascinație morbidă mă îmbracă/ într-o cămașă lungă de zeiță și simt puterea/ în palmă în talpă și în tâmplă./ De i-aș ucide aș pierde un spectacol, o mare sărbătoare/ la care/ ei, insecte criminale, se bucură și se distrează... eu sunt/ doar/ entitatea ce i-ar putea strivi. Și nu mă văd./ Sunt mult prea mare/ Și nu mă simt/ dar știu.../ Și ca și mine se tot mint“ (**Nunța la scorpionii**). Lumea pe care o descrie sau o rescrie Iulia Pană în cele trei cicluri ale volumului (**Exerciții cu insecte**, **Feminin versus Masculin** și **Noaptea scorpion**) este una în permanență amenințată de entități dușmănoase care poartă, rând pe rând, măști ale timpului, violenței extreme, morții, fricii ancestrale, singurătății, metamorfozărilor groșești contra naturii. Spre un exemplu:

prăpastie de ceață, o femeie pândește apariția nopții, aerul este roșu, nările adulmecă pericolul, o rochie agățată într-un copac precum o declarație de război, pământul crăpat de soare, pletele negre se înnoadă în liane groase, sulite roșii și ascuțite șuieră, aerul miroase a sânge, oase se frâng și răsar prin pielea plină de sudoare, minute comprimate explodează - toate acestea sunt concentrate într-un singur poem, **Noaptea roșii ale iguanei**, care relatează metaforic transformarea unei femei în iguană. Scenografia ia ca model măreția distructivă a cataclismelor la scară geologică, totul, inclusiv simțămintele și simțurile omenești, erupând vulcanic, prăbușindu-se, lăsându-se potopite de diluviu. Întâmplările sunt de felul acelora care anunță grozav apocalipsa, calamități abătute asupra trupului și, deopotrivă, a sufletului. Tărâmurile străni au locuitori pe măsură, insecte, printre care emblematicul scorpion, scoici, alge, animale marine, obiecte a căror banalitate se preschimbă în demonie și, martor al tuturor, un eu liric tumefiat de cât de des s-a lovit de zidurile unui labirint existențial a cărui ieșire nu o găsește. Pentru Iulia Pană, ecuațiile vieții sunt guvernate de *viața ca un animal de pradă* care hăituește mereu ființa umană, o încolțește în hățișul trăirilor tragice și îi smulge din destin hălci de semnificație ultimă. Unitatea organică, în carne și spirit, a celui care gândește lumea poate fi refăcută doar prin apelul la amintiri. Memoria poate reapeza în ramă cioburile unei oglinzi sparte din cauza intensității emoționale cu care și-a desfășurat un experiment sau altul: „Spune-mi cât îți mai amintești din clipele bune?/ Știi unde se ascunde lumea plină de ură?/ Noi locuim sub podelele anilor noștri,/ ne închidem bucuriile în mici sertărașe din scrinuri vechi./ Ce știm noi unde se plimbă memoria pe unde duce/ pisica neagră a zilelor noastre./ Strângerea mâinilor, lacrimile și zâmbetul./ ascunse în pliurile unor rochii de seară când ea/ memoria/ se înroșea ca obrajii tăi sărutați./ fericirea împrăștiată ca un șirag de mărgelă în patul/ în care ne-am iubit./ pielea ta mirosind a tine/ apa șiroidn peste satisfacția trupului meu admirat/ ea - memoria - făcând sex cu creierul meu... la fiecare/ impuls de dorință./ durerea pântecul uriaș, copiii, statuile vii ale/ minților mele./ ea - memoria prevestitoare, clevetitoarea/ ținând în fața ochilor mei panouri cu/ onomatopee, torturile nașterii.../ ce știm noi ce/ vom mai ști când/ mâinile vor tremura înaintea pașilor noștri./ când ne vom părăsi unul înaintea celuilalt/ și toată iubirea nu ne va mai ajuta să scăpăm de ultima/ treaptă a scării pe care ea -/ pisica neagră a memoriei noastre/ sare în fiecare zi câte două trepte“ (**Memoria, pisica neagră rătăcită în dormitor**). Atunci când rememorarea își îndeplinește misia de panaceu și eul liric nu mai este sfâșiat, poemul se luminează ușor și încrâncenarea existențială se calmează. Tonalitatea discursului se înblânzește, cuvintele parcă valsează în alte vremuri (vezi **Călător în**

umbre și, parțial, **Femeia pană**). Dar astfel de oaze sentimentale sunt foarte rare în **Noaptea scorpion**. De obicei, în descendența titlului, viziunea este sumbră și defel paradoxal, născătoare de versuri cu adâncime: „Micii scorpionii în clepsidra pieptănu timpul“ (**Scorpionii în clepsidra**) sau „în plină zi un om coboară pe scara oaselor lui până la/ măduvă“ (**La sfârșit nu m-a învelit nimeni cu bucata de pânză albă**). Nici măcar erosul nu reușește să fie liantul universal al contrariilor. El pierde constant bătălia cu moartea, văzută ca entropie a microcosmosului, pentru că eșuează în sexualitate doar violentă sau în asceză. Singurătatea dobândește ecou cosmic: „Noaptea se desfăcea în felii groase din șunca rămasă de/ peste zi;/ mă lăsam dusă de muzică într-o deplină nebunie-terapie./ viața mea se desfăcea în felii subțiri din grăsimea trupului/ meu./ mă urăsc, văd în fiecare om o oglindă dușmănoasă./ am să mă hărțuiesc, jignindu-mă./ sunt o fată rea, cu

mine și cu toată lumea,/ am spus-o tuturor, niciodată nu m-am iubit/ ce se întâmplă cu mine și ce e cu atâta tristețe-n cuvintele/ zilnice/ sunt vorbe triste, zile triste, vieți cenușii./ noaptea se desfăcea în felii groase din care mușcau fantomele/ personajele, oamenii răi pe care-i adulam./ mă lăsam dusă de țipătul cristalin al durerii./ viața mea îngheța sub jetul rece al singurătății./ mă doresc, văd în fiecare celulă din mine, o mare iubire/ am să mă dăruiesc minții mele, adorând/ respirațiile orelor mele, de la naștere începând/ sunt o fată bună... am clipa mea/ am viața mea, altfel închisă, măcelărită de/ gheare și cuțite... o mai spun... dacă stau și scriu/ ce se întâmplă cu mine... exist... în dimensiunea tristă a/ timpului... un subiect bun de poezie.../ Și unde sunt?... într-o noapte desfăcută în/ felii miraculoase de neuitare“ (**Viața sub jetul rece al singurătății**). Eul liric este absolvit de orice eșec existențial atunci când devine eu scriptural.

Încă un gând bun merită editorul și la finalul acestei însemnări. **Noaptea scorpion** conține și câteva transpuneri de poeme semnate Iulia Pană în engleză, franceză și germană. Este o îndrăzneală de marketing literar care ar trebui să facă prozele, o carte de vizită a literaturii române de astăzi, mai mult ca oricând necesară.

Prin Ben Corlaci și Dimitrie Stelaru poezia modernistă de frondă și boemă își trăiește ultimele licăriri: în 1945 prin volumul **Manifest liric**, iar în 1946 prin **Cetățile albe**. Ipostaza de nonconformism estetic va mai rezista o vreme în această perioadă de tranziție și anume în cursul anului 1947, prin suprarealiști (cum am demonstrat), apoi va apune definitiv, fiind luată, după decenii bune, (cu altă țintă și substanță) de postmodernism.

Dar, în vreme ce Stelaru rămâne fidel lirismului teribilist și sensibilității moderniste, BEN CORLACIU (1924-1981) intră devreme în detașamentul de propagandă al noii literaturi, făcând parte dintre marii convertiți, după cum vom vedea. Deocamdată versurile - scrise, cele mai multe, probabil în timpul războiului - nu lasă să se întrevadă, decât fugitiv, figura angajată a lui Ben Corlaci din publicistica de opinie din acest răstimp și din proza realist-socialistă de mai târziu.

Textele din **Manifest liric** se încadrează în fronda moderată a modernizatorilor din „generația războiului” și, în contextul poeziei lui Ben Corlaci, sunt de un nonconformism mai îmblânzit. Câteva motive lirice sunt prelungiri substanțiale din anteriorul volum (Tavernele, Pelerinul serilor, Arhipelag). Așa: figura poetului damnat (Câteva rânduri despre viața de ieri, Schița unei rapsodii, Testamentul 200, Cătușele ș.a.). Așa: erosul epidemic (Impresii dintr-o viață anormală, Amanta finală, Streinii). Alte motive și imagini sunt noi sau cu palide rădăcini anterioare: poezia grandiosului romantic și umanitarismul social.

Dar, să concretizăm.

Existența boemă este arareori una a clipei; cel mai adesea este evocată ca o amintire obsesivă dintr-o post-existență, ca o dovadă pentru posteritate, pentru „semenii mei de peste nenumărate suluri de ani”, a figurii mizere și neînțelese a poetului, pe fondul indifferenței sau chiar a batjocurii contemporanilor: *Prea v-ați strâns pumnii, seara, când treceam/ cu un dement, cu fruntea lipită de pământ/ înjurăturile voastre, de câte ori scânceam/ trist și bolnav, ca un câțel, lângă voi./ Îmi dăruiau același culcuș cu noroi.*

Foamea („de atâta foame mă durea și creierul mic”), sărăcia extremă („eram rupt și semănam a golan”), presiunea poeziei („și-n loc să mănânc scriam un poem”), existența neașezată: „fără să știți dincotro se întoarce și pleacă/ pușlamaua aceea buiacă/ plină de visuri, descultă și beată”, *insomnia* („noaptea noastră sunt ude și fără somn”), iar doar câteva dintre sugestiile de autoportret. La acestea se adaugă două reminiscențe cu prestigiu romantic: destinul de poet neînțeleș și singurătatea, ambele rezolvate doar prin moarte sau de o posteritate literară mai dreaptă.

Există, însă, la Ben Corlaci un vis compensator, care mai îmblânzește asperitățile vieții de boemă - fixată într-un imagism simpatic: *Apăream ca o ploaie, ca o piscică bizară./ incandescent și cu ochii jăratic./ mereu plecat și niciodată sosit (...)/ prea visător și câteodată ficit.*

E vorba de visul gloriei postume, jumătate joc: *Când vom ajunge să avem câteva zeci de ani/ când voi fi întocmai ca o mumie/ voi renunța la viața asta de golan/ și vom fi preșidenți la Academie (Cioculul), jumătate aspirație, nu îndeajuns de bine camuflată, de a avea un rol pozitiv în lanțul evoluționist al generațiilor: Pentru ce a purtat poetul acesta cătușe și riduri?/ Negreșii că părinții noștri au fost depășii!*

Alteori e vorba de pelerinajul romantic - receptat pe filiera lui Dimitrie Stelaru, cu tot procentul de melodramatic, la propria moarte: *Iată, voi plângeți lângă amurgul poetului (...)/ Doamne, ce tânăr era și ce frumos îl chema: Benedict! (...)/ Așadar a murit - ce păcat, ce păcat!/ cum era tânăr, putea să mai scrie un rând (...)/ și pâlăria vi-o scoateți sentimental și poetic./ cum n-ați mai făcut-o nicicând.*

Multe dintre poemele lui Ben Corlaci au această formulă de discurs direct, adresat unor contemporani nepăsători, închipuind, tot în spirit romantic, o mică gâlceavă cu lumea ingrată.

Se conturează, astfel, două tipologii poetice antagonice, două tipuri de existență: aceea a „stomahului plin”, al oamenilor „iluștri și bogăți” și alta a boemiei, în numele căreia vorbește poetul în poemul **Manifest liric**. Poezia, textul liric propriu-zis, este o replică la prologul poemului în care este expusă teza. Se afirmă („oamenii spun”) că „Europa e centrul de greutate al culturii”. Realitatea este cu totul alta - crede poetul și versurile ilustrează această idee, adică existența precară plină de umilințe a creatorilor: „dormim pe maldac”, „o sticlă cu vin și încă una”, „și-i greu/ să culcuș și plouă”.

Imaginarul lui Ben Corlaci din acest **Manifest liric** este veridia și veridia planetară. Câteva poeme (**Munții, Incendiul, Fântânile văzduhului**) au o veritabilă capacitate de a trăi în

MOMENTUL LITERAR 1944-1948. POEZIA

Frondă și boemă după 1944

ana selejan

iluzie, fiind reușite mostre de grandios romantic. Aici „în adâncul planetelor”, „în concertul simfonic al imensității”, ori în „pădurea nocturnă” se împlinesc și visul de „Adormire sau Glorie”: de împăcare finală („adâncă, prietenoasă trăire în sine”) sau de „nimb planetar”, în versuri cu sonorități ample: *Vom străpunge adâncul planetelor, focul./ forma și viața, arborii cât reveria de mai/ totul va fi grandios și profund cum e jocul/ genezei zvârlit peste ochii în mii de culori și solari.*

În 1972, Ben Corlaci își publică toate poeziile scrise până atunci, edite și inedite, în volumul **Starea de urgență**. Găsim aici, într-un ciclu cu titlu sugestiv: **Postumele** (!), încă 18 poezii scrise între 1945-1947. Un text din 1946 (**Ultimul**) surprinde foarte bine demonizarea cvasi-oficială a poeziei intime, considerată minoră în alt timp revolot: *Mi-ați strigat: Ce rușine./ noi facem revoluții și el, îl vedeți?/ adoarme lângă porțile inimii, peste ruine! (...)/ E cel din urmă romantic, e singur, la moarte! Nu, nu sunt ultimul, vor veni milioane.*

În rest - deși câteva poeme (**Cheia inimii mele, Ex, Singur, Cu limbă de moarte**) rămân în imaginarul deja știut (poetul neînțeleș, singurătatea) - atmosfera poetică este mult mai relaxată. Aceasta pentru că lipsesc temele favorite ale lui Ben Corlaci: foamea și taverna și pentru că poeziile de dragoste (**Noapte galbenă, Târfa zeului Amun, Fluviile, Am putea să murim**) nutrite de incandescența sentimentului, sunt de o mare vitalitate poetică: *Cât de adânc e în tine, ce liniște, iubit, ca-n lenes balans aerian al naturii! (...)/ Cum te deschizi ca o lume de magice umbre/ cu flăcări răcoritoare - nevăzute liane./ cum mă aduni - ca pe viață din seva copacii.*

Cu volumul **Cetățile albe** (1946), DIMITRIE STELARU (1917-1971) își încheia, fără să știe, poezia boemei pe care - deși o cultiva încă din 1935 (când debutează sub pseudonimul D. Orfanul cu volumul **Poezii**) abia o impusese atenției criticii (G. Călinescu în **Istoria literaturii...**, 1941, reține „nota personală” și „enormitatea grațioasă”, iar Eugen Lovinescu recomanda anteriorul volum al poetului, **Ora fantastică**, 1944, într-o „Planetă de poet nou”). Această „moarte poetică” îl așează pe D. Stelaru printre autenticii reprezentanți ai „generației pierdute”, care nu sunt mulți (Constant Tonegaru, Mircea Popovici, Ion Frunzetti, Barbu Brezianu) și-n care, forțat și fals, sunt incluși și alții (Geo Dumitrescu, Șt. Aug. Doinaș).

Căci, viețuind până în 1971, și D. Stelaru a fost în „Arcadia” totalitară, a traversat și el ravagiile estetice din răstimpul realist-socialist. Cum? Părăsindu-și formula care abia-l consacrase și reorientându-se spre un imaginar inofensiv: literatură pentru copii sau chiar poezie realist-socialistă. Un imaginar de supraviețuire - nu atât poetică, cât civilă. În timpul relativului dezgheț ideologic de după 1965, D. Stelaru își reîmpărește poezia în antologia **Mare incognitum** (1967); ineditele culegerii sunt două cicluri: unul care dă titlul cărții (de un modernism cosmetizat prin logica poetică și prin transparența metaforelor) și cel intitulat **Antirăzboinic** (scris în anii războiului). Stelaru din anii '70 nu este același cu cel din anii '40. S-a pierdut sub talpa ideologică...

Revenind la Stelaru cel pierdut, cel din **Noaptea geniului** (1942) și celelalte volume, să spunem că el a făcut școală poetică. Motivele și formele centrale ale imaginarului său (reveria planetară, figura-paria, ironia, apostrofa și autoapostrofa) au fost preluate și particularizate de ucenici sau afini (Constant Tonegaru, Radu Teculescu, Ben Corlaci, Ștefan Stănescu, Mircea Popovici ș.a.). Cu aceste atitudini și procedee ne-am întâlnit de prea multe ori în paginile anterioare. Acum, în 1946, nici Stelaru nu mai era cel din 1940-1942 și nu dintr-o epuizare lirică, ci datorită caracterului aluvionar al formulei sale poetice, conform căreia fiecare volum sau vârstă să aibă câte unul sau doi mentori și tot atâtea paradigme (obsesii) tematice noi. Așa: Villon, Verlaine și Poe în **Preamărirea durerii** (1938) și **Noaptea geniului**; așa: Baudelaire, Paul Claudel, Bacovia în **Ora fantastică** (1944) și **Cetățile albe**, fără ca primii să fie pășiți total: au, numai, un accent secundar.

Căci în „Cetățile albe” și „Șapte vânturi”, cele două cicluri ale volumului, agresivitatea imagistică și de tonalitate este mult diluată. Tonul profetic predomină. Concretismul boem - cu urâțenia, bravada și umilințele intrinseci - sunt părăsite în favoarea altui

vagabondaj predilect. Cetățile albe, cerul, stelele, pădurile, vânturile alcătuiesc acum spațiul securizant al eului poetic, care-și construiește și o altă biografie, tot de origine divină. Nu „noul Cristos” din **Ora fantastică**, ci ipostaza de divinitate căzută; „Ce minunat lucifer eram”. (Țesând aceeași pânză poetică, întrefinând aceeași atmosferă, Ben Corlaci spunea cam la fel: „Trei erau stăpânii înșării/ Lucifer, Corlaci și Stelaru”). Poezia, „cântecul” lui D. Stelaru, are așadar, substanța și condiționarea acestei divinități, cum ne avertizează prima poezie (fără titlu) a volumului, un fel de artă poetică:

De unde vii, strămb și adus./ Cu fluviile cerului în cântec?/ Lanțurile sunt legate de sus...

Răspuns la această întrebare sunt aproape toate poeziile volumului, de unde și monotonia imagistică și de idei. Născute din nomadismul ființial („Cineva din mine e întruna plecat”), dublat de mitomanie, poeziile sunt tot atâtea plecări dintre contemporanii indiferenți și obtuți. Plecări spre cetățile albe care sunt „peste munții albi/ peste nouă albii”, căci „în spațiul lor e inima mea”. Plecări spre „pădurea mea ascunsă între văi albe”, pentru o contopire totală: „Eu sunt pădurea (...). Voi sunteți vânturile”. Plecări spre „stelele mele clare și rănite/ De noroiul vostru”.

Se conturează treptat, din texte cu logică mai mult sau mai puțin arbitrară și cu simboluri care pot însemna orice, două ființe lirice: stăpânul, „împăratul” acestor spații și profetul lui. Care dintre cei doi este Stelaru? Și unul, și altul.

istorie literară

Împăratul meu e de peste Cunoscut -/ Vine și pleacă scârbit (...)/ Eu m-am născut profet/ În țara anilor/ În deznădejdea secolului douăzeci (Profetul).

De fapt, afirmarea originii și condiției luciferice a eului liric este ținta multor poezii, care au, însă, o imagistică săracă, sleită: *ești numai în mine -/ În inima mea, în sângele meu clocotești (...)/ Acum sunt al tău./ Spirit din spiritul tău. Împărat din tine venit. (Stăm alături).*

Se ajunge, astfel, prin poza și jocul ironic, la structura antagonică a tipologiei poetice. De o parte stelarii (luciferi și profeti, deopotrivă), de partea cealaltă: umanitatea golită de spirit divin, contemporanii care nu-i înțeleg, surprinși prin formularea „voi”, spre care se îndreaptă revolta poetică. Stelarii pot fi prototipuri ale poetilor; ascendența lor fiind sacră: *rădăcinile stelarelor trec, albe (...)/ În decorurile bisericilor./ Noi suntem aurul trecut prin foc / Mugurul ieșit din ghearele zăpezilor. (Stelarii).*

Ființa stelară (poetul) are o condiționare divină: „Dumnezeu e soarele nostru, al stelarelor”, iar arta acestuia este sinteză de absolut, frumusețe, durere, chipul poetului fiind o veritabilă icoană. Cistică: *Frumosul înalt, vulturul artei./ Furtuna îl crește în groaza ei (...)/ legea lui e numai el. Se cunoaște singur./ E totdeauna liniștit și mare.*

Umanitatea ne-stelară este depărtată, străină de aceste „irealități”, fiind într-una apostrofată prin forma de discurs direct, de monolog strigat, pe care o au cele mai multe poezii: „Nimile voastre n-au ales decât ură” (**Profetul**). Și tot acolo: *Cine ești tu cețosule de mă sfidez!/ Cu roțile limuzinii?* sau: „Voi n-ați cunoscut adevăratele ceruri” (**Stelarii**).

Voi sunteți pulberea de aur a viermilor (...)/ Eu am ascultat, am primit lumina/ Din mine. (Imn).

Voi luați amurgul de braț (...)/ Dar eu vă aduc somnul lumilor (Șapte).

Având constituția primordială (materia „nebulosă”) așezată undeva sus, ființa stelară privește cu scârbă viermulă omenească, refuzând coborârea în lumea rătică: *Ochii mei sunt stele (...)/ Cum să cobor între voi?/ Acum stăg peste toți (...)/ Marea nebulosă e în mine -/ Mateiașă, căde, prin inima mea./ Până când rătică viermi? stele).*

Emoția autentică se pierde în absența unei drame reale

liliana alexandrescu:

Povestea unei prietenii: Panait Istrati și Adrianus-Michiel de Jong

Primul lor contact a avut loc în 1926, atunci când editura Kosmos i-a cerut lui De Jong să traducă opera lui Panait Istrati. Scriitorul olandez auzise vorbindu-se de cărțile lui, dar nu le cunoștea încă direct. Într-un articol din revista *Notenkraker* (Spărgătorul de nuci), intitulat: *Ontmoetingen met P. Istrati* (Întâlniri cu P. Istrati) (din 24 iunie 1933), el mărturisește că se cam temea de această faimă subită, frizând snobismul. „Dar când m-am apucat să citesc, toate scrupulele mele s-au risipit. Am citit zile și zile la rând, și am descoperit un om!... Traducerea a fost o plăcere.” Îi scrie lui Istrati pentru a-i cere unele explicații privitoare la text. Este debutul unei corespondențe pasionante, măturie a unor vieți și a unei epoci, care nu a încetat decât în 1935, odată cu moartea lui „Panagak”.

În 1926, Panait Istrati e la apogeul carierei sale literare, aplaudat de cercurile pariziene, mondene și intelectuale (mai ales de cele de stânga), lansat de Romain Rolland ca un nou „Gorki balcanic”. Din cărțile lui, apărute în limba franceză, Adrianus de Jong va traduce: *Moș Anghel* (1927), *Codin* (1927), *Neranțula* (1928), *Kyra Kyralina* (1929), *Pescuitorul de bureți* (1930), *Țața Minca* (1931) și *Casa Thüringer* (1933). El însuși este în acel moment un autor consacrat în câmpul literelor olandeze, apreciat atât de critici, cât și de public pentru nuvelele, romanele, piesele sale de teatru și activitatea sa esecistică. După *Ondergang* (Amurg) (1914) și *Notities van een landstormman* (Însemnările unui rezervist) (1916), în 1925 publică prima parte din opera care îi aduce într-adevăr celebritatea: marele lui roman *Merintje Gijzens jeugd* (Tinerețea lui Merintje Gijzen). Partea a doua, a treia și a patra vor apărea succesiv în 1926, 1927 și 1928. Între timp, în Franța, Istrati duce o activitate frenetică, literară dar mai ales politică: din ce în ce mai angajat într-o stângă activă (în care se înscrie în acei ani, printre alții, și un André Breton), el devine vice-președintele asociației „Les Amis de l'URSS”, în 1927.

În vara aceluiași an s-a petrecut însă și un alt eveniment important: prima lui întâlnire, în Olanda, cu Adrian de Jong. În 4 august, de la Palace Hôtel din Scheveningen, Istrati îi scrie lui De Jong, propunându-i o întrevedere: „... Cu toate că ochii mei au văzut multe țări uimitoare, nu conțin, de două zile, să admir... Cred că n-am mai văzut un peisaj atât de echilibrat, o națiune atât de prosperă, o ambianță atât de intimă! Traversând ieri Haga, mi s-a părut cel mai frumos oraș din lume, iar astăzi Scheveningen și plaja lui mă încântă”. Petrec câteva zile împreună acasă la De Jong, la Nieuw-Borgvliet, și la Amsterdam. Cucerit de scriitor și de literatura lui, De Jong hotărăște să-l facă cunoscut publicului olandez. În primul număr din proaspăta revistă cu tendințe socialiste *Nu. Algemeen Maandblad* (Acum. Publicație lunară), octombrie 1927, pe care o edita împreună cu Israel Querido, De Jong publică *Autobiografiese bladzijden* (Pagini autobiografice) de Istrati, precedate de un *Voorwoord van de vertaler* (Prefața traducătorului). În numărul următor (din noiembrie), îi consacră un articol: *Panait Istrati en zijn werk* (Panait Istrati și opera lui), pe care îl începe cu fraza: „O forță fascinantă se degajă din această tumultuoasă personalitate...”. Evocând acea primă întâlnire cu Panait, el e încă fermecat de amestecul de gravitate și de ludic din conversația lor, în care se întretaie cu o magică ușurință ficțiunea și realul: „L-am așteptat într-o duminică după amiază în gara unui orașel pașnic și am băut împreună o cafea îngrozitor de proastă, pe care el imediat a comparat-o cu un «jus de chapeaux». Am râs și am pâlăvrăgit un pic, examinându-ne, căutându-ne. Dar după o jumătate de oră ne

cunoșteam. El pretindea că a descoperit un Adrian Zografii olandez. Eu aveam certitudinea că ședeam în fața unui Flierefluiter (Vântură-lume) român. Un Flierefluiter impetuos, vulcanic, mai puternic...”. Personajul invocat de Istrati este erou principal și narator în ciclul de povestiri *Les récits d'Adrien Zografii*, 1924-1926, iar cel citat de De Jong face parte din marele său epos *Merintje Gijzens jeugd*, 1925-1928, și încarnează spiritul de aventură și libertate.

În aceeași toamnă, Panait pleacă în prima lui călătorie în Rusia sovietică, fiind invitat să participe la sărbătorirea a 10 ani de la revoluție.

În ziua de azi, când cunoaștem catastrofa economică, socială și umanitară care a urmat, lagărele, genocidul, imensa minciună ideologică și degradarea morală din epoca stalinistă, ne vine greu să ne imaginăm entuziasmul naiv a nenumărați oameni de bună credință de atunci pentru revoluția din Octombrie, eroarea tragică a acelei generații care vedea în experimentul sovietic începutul unei noi ere din istoria mondială. După această primă vizită în URSS, Panait îi scrie din Atena lui De Jong, în februarie 1928: „Poți să nu fii comunist (eu unul nu știu ce sunt!) dar trebuie să aperi Uniunea împotriva atacurilor mârșave ale lepădăturilor care ne domină, ne exploatează, ne ucid. E tot ce-ți cer. Tu și prietenii tăi uniți-vă vocile cu ale tuturor celor care, ca mine, cer ca Sovietele să fie lăsate în pace...”. În cursul acelei călătorii la Moscova, Istrati face cunoștință și se împrietenește cu scriitorul grec Nikos Kazantzakis. Șocul acelei întâlniri Kazantzakis nu l-a uitat niciodată. Într-una din primele pagini ale romanului său *Alexis Zorba* (1946), va confrunta imaginea eroului său imaginar cu chipul real al prietenului din amintire: „M-am uitat la noul meu tovarăș cu un deosebit interes. Fața îi era plină de zbârcituri, măcinată, roasă parcă de vijelii și ploi. O altă față, câțiva ani mai târziu, mi-a făcut aceeași impresie de lemn muncit și chinuit: cea a lui Panait Istrati...”

De la Moscova, anunțându-l că pleacă într-un mare periplu de un an prin întreaga Rusie, coborând pe Volga, ajungând până la Marea Caspică, Ural și Vladivostok, Panait îi propune lui Adrian de Jong o serie de reportaje pentru ziarele olandeze, semnate de el împreună cu Nikos Kazantzakis: „Scopul nostru este să descoperim aspectele noi din viața unor popoare puțin cunoscute, astăzi sovietizate, și să prezentăm această viață în cadrul ei pitoresc...”. Preîntâmpinând posibilele obiecții sceptice ale lui De Jong, socialist convins, mai moderat în păreri, Istrati îi scrie: „Desigur, inima mea de prieten și de revoluționar ar dori să-l vadă pe fratele Adrian foarte aproape de convingerile mele despre Rusia, care suferă, care e înconjurată de dușmani și care are mare nevoie de apărători. fiind grandioasă în ce vrea să realizeze. Dar... Știu că numai constatările personale pot creia convingerile.” (sublinierea mea L.A.). Fraza fatidică, nu referitor la „fratele Adrian” ci la el însuși. Departate de mirajul propagandei oficiale, pe drumurile umile ale Rusiei cotidiene, Panait se ciocnește de realitățile dure ale noului regim. Decepția lui progresivă culminează cu faimoasa „afacere Rusakov”, care-l pune în conflict direct cu statul sovietic. Socrul prietenului său Victor Serge, muncitorul Rusakov, vechi luptător din ilegalitate, fusese denunțat drept contrarevoluționar de o vecină care râvnea la apartamentul lui (!?!). Istrati intervine energic în favoarea lui Rusakov și a generelui său, amenințând cu condamnarea la moarte pentru crime inexistente. Le obține achitarea, dar devine indezirabil în URSS. Scrisoarea pe care i-o trimite lui De Jong din Moscova (6 februarie 1929) reflectă marea lui tulburare interioară. El îl anunță că se dezinteresează total de apariția articolelor în

...Istrati e fascinat de prietenie, de iubire, de camaraderie, de dreptate socială, iar cărțile sale sunt fragmente ale unei autobiografii niciodată sfârșite.

(Mircea Eliade, *Literatura română contemporană*, 1944)

Ce a fost acest Panait Istrati, glorificat și totodată hulit? Un vagabond pe pământ.

Un vagabond al spiritului. Un vizionar mai curând decât un artist în sensul convențional al cuvântului, un revoltat mai mult decât un revoluționar...

Un meteor mai mult decât o stea.

(A.-M. de Jong,

Panait Istrati, omul și opera, 1936)

Rotterdamse Courant sau în alt ziar. Ba chiar, dacă e posibil, să fie oprită orice publicare. „Am nevoie să aștept încă și să meditez serios înainte de a publica ceva despre Rusia, pentru că problemele care se pun spiritului meu sunt foarte complexe și se schimbă continuu. Dealtfel, m-am despărțit de Kazantzakis. El își continuă călătoria, indiferent la gravitatea tuturor chestiunilor...”

Într-o conferință comemorativă ținută în ziua de 12 martie 1936 la Amsterdam (în cadrul Asociației Olanda-România), A.-M. de Jong a comentat astfel ruptura decisivă intervenită în destinul lui Panait: „S-a întors în Occident profund decepționat, zdrobit moralmente, copleșit de povara acestei teribile decepții, cea mai apăsătoare din existența lui. Dar nu încă învins. Ca și Don Quijote a crezut că poate lupta singur contra nedreptății cu puternicii lumii. Vroia să lupte pentru un comunism pur, aducând dintr-odată omenirii libertatea și fericirea. Dar acest comunism nu avea nimic de a face cu tirania unei dictaturi birocratice așa cum o descoperise în Rusia... (Această latură donchișotescă a caracterului lui Istrati avea să-i inspire mai târziu lui Alexandru Oprea titlul monografiei pe care i-a consacrat-o: *Panait Istrati, un cavaler rătăcitor modern. Dosarul vieții și al operei*. București, Editura Minerva, 1973, 318 pp.)

În mai 1929, Panait e din nou internat într-un sanatoriu: tuberculoza, boala care-l urmărește încă din tinerețe, s-a agravat. Ceea ce nu-l împiedică să persiste a se implica în marea lume din afară. Sub impresia celor trăite în URSS, e îngrijorat de soarta lui Troțki, în care vede singura salvare posibilă a Revoluției trădate. De pe patul de spital îi scrie așadar lui Adrian, rugându-l ca, împreună cu avocatul J.E. Duijs, membru al Partidului Socialist Democrat și deputat în Parlament, să încerce a obține de la guvernul olandez „dreptul de azil” pentru Troțki. Demersurile lor însă eșuează.

Ieșit din sanatoriu, Panait Istrati e obsedat de ideea de a proclama public adevărul despre derapajul revoluției în Rusia. Toți prietenii și cunoscuții lui de stânga, în frunte cu mentorul său Romain Rolland, prin rugăminți, false argumente și amenințări, se străduiesc să-l oprească de la un asemenea atac la adresa Uniunii Sovietice. Asumându-și toate riscurile, Istrati scrie cartea. În 19 iulie 1929, îi comunică lui Adrian apariția iminentă a volumului *Vers l'autre flamme. Confessions pour vaincus. Après 16 mois dans l'URSS*. Editions Rieder, Paris. (În limba română, cartea - interzisă în toate țările dictaturii comuniste - a apărut în 1990, sub titlul: *Spovedanie pentru învinși. După 16 luni în URSS*. Cu un cuvânt înainte și o prefață de Alexandru Talex. Editura Dacia, Cluj-Napoca, colecția „Ieșirea din labirint”). Vrea să-l convingă pe De Jong că o traducere a lui în olandeză ar fi „cel mai mare serviciu pe care-l poate aduce clasei muncitoare...”

Spovedania declanșează mai ale în Franța o furioasă campanie, pornită de ziarul *L'Humanité*,

organ al PC Francez, urmat de întreaga presă de stânga, în frunte de Henri Barbusse, a cărui revistă era subvenționată de Moscova - o Moscova peste care creștea din ce în ce uriașa umbră amenințătoare a lui Stalin. În această desființare a unui scriitor sunt folosite insulele cele mai joase, calomniile cele mai aberante, fără niciun scrupul de credibilitate: „limba le lemn” se dovedește astfel un instrument de propagandă perfect pus la punct încă de la începuturile comunismului etatizat. În ultimă instanță i se contestă autorului încredințat în numai opțiunile politice și moralitatea, ci și talentul, fiind astfel total marginalizat și eliminat. „Scriitorul român Panait Istrati, cunoscut în Franța și scriind direct în limba franceză, n-a mai fost considerat «mare scriitor» după ce și-a publicat impresiile asupra Rusiei Sovietice (...) în *Vers l'autre flamme*, în care a atacat dictatura roșie”, comentează cu amărăciune Mircea Eliade (aflat atunci în Portugalia) în 1942, în plin război mondial. Întrebându-se ce reprezintă această scriere în ansamblul operei istratiene, Alexandru Talex răspunde: „Este cartea de vizită a scriitorului cetățean Panait Istrati, combatant pentru libertate și dreptate socială. Cu sacrificiu de sine, el a dezvăluit - printre primii - opiniei publice mondiale cangrena care rodea dictatura comunistă, pusă în slujba unei caste - «nomenklatură»...”. În anii aceia un alt scriitor celebru, André Gide, dezgustat de practicile capitaliste din colonii (*Voyage au Congo*, 1927) se entuziasmasse pentru comunism. El întreprinde așadar o călătorie la Moscova și repetă aiomda decepția lui Panait Istrati, publicând în 1936 volumul *Retour de l'URSS*, în care denunță abuzurile, crimele și corupția din statul sovietic. Referindu-se la aceste două radicale luări de atitudine, un comentator actual al lui Panait Istrati, Liviu Pană, remarcă: „Istrati rămâne într-un anumit sens un vizionar, anticipând cu șapte ani pe André Gide, în condamnarea comunismului. Meritul lui este cu atât mai mare cu cât, judecând în contextul perioadei 1927-1929, sistemul stalinist nu atinsese forma lui paroxistică, de alienare, care avea să culmineze cu genocidul anilor '30.”.

Prin *Sposedania pentru învinși* trec însă episodice și două interesante figuri crepusculare ale Revoluției din Octombrie: Maxim Gorki și Leon Troțki. Pe Gorki, care s-a lăsat cumpărat de privilegiul și onoruri (printre altele, fusese ales membru în Sovietul Suprem), Panait Istrati îl consideră „culpabil de complicitate”: Gorki și te ce petrece în Rusia și tace. Întrevederea cu el e tristă: „La Moscova, în căminul său, timp de trei ore petrecute în intimitatea sa, nu a vrut să vorbească. Fața lui sinceră, dominată de ochi care pot fi tot ce vor, a rămas închisă. Și neam bălăcit în banalitate. Dar ceea ce Gorki nu-mi datora mie, o datorează lumii care-l stimează. El o datorează mai ales celor care sunt striviți de toate majoritățile: vagabonzilor săi, care sunt niște învinși - dacă nu însuși clasei muncitoare care fumizează și susține propriii ei tirani.”.

Cu Troțki făcuse întâmplător cunoștință în perioada pre-revoluționară, prin 1911 sau 1912, la București, prin intermediul unei prietene comune. Într-o zi ea îl întreabă pe neașteptate:

„- Vrei să vezi o pasăre mare călătoare?”

- Cine-i?

- Un exilat de frunte: Leon Troțki, președintele Sovietului din Revoluția de la 1905 și cel mai strălucit orator și publicist din Rusia revoluționară, din zilele noastre.

- Da, vreau să-l văd! Hai să ne grăbim.

Mă conduse la hotelul *High-Life*, din piața Episcopiei. Într-o cameră foarte mică Leon Davidovici, cu capul lui elastic, ochi necruțători, îmbrăcat cu o bluză neagră, sta în picioare, rezemat de pat. Intimidat, Panait nu reușește să-l întrebe decât de ce poartă o bluză neagră.

„Pentru că sunt pesimist! Îmi răspunde în bătaie de joc. O scenă de film de altădată, în alb/negru, cu gesturi esențiale, între emoție și sarcasm...”

În 1927, când ia parte la sărbătorirea a 10 ani de la revoluție, Panait Istrati înregistrează ciudate curente contradictorii. Troțki e absent de la solemnitate, un vechi bolșevic se sinucide în semn de protest, opoziția e împiedicată să se manifeste. Toate acestea „pun un deget glacial pe inimile noastre...” Prins în învălmășeală, sub balconul unde șefii opoziției încercau să vorbească mulțimii, Panait se salvează la timp, tocmai când șarjează cărări gărzile roșii, „cu o duritate proprie gărzilor roșii, îmbrăncind pe manifestații, roșii ca și ei înșiși.” Un alt fapt însă scandalizează pe toți invitații și delegații: într-

o foaie ocazională tipărită de Putere în franceză, engleză și germană, se vorbește pe larg despre opoziția „troțkistă” și despre Troțki, „cu atâta ură încât eram stupefiați. Pentru prima oară citeam calificativele „trădători”, „albi”, „contrarevoluționari”, „menșevici” etc.”. Și în acest moment când totul mai e posibil, când viitorul încă nu există, Panait rămâne ferm: „Cred în destinul acestui om și am încredere în dânsul”, afirmă el despre Troțki. Ar fi putut oare avea dreptate, într-o istorie alternativă? În istoria noastră, Leon Davidovici Troțki moare în 1940 în exil, în Mexic, asasinat de un agent al lui Stalin.

În toamna anului crucial 1929, Panait Istrati, întors dintr-o scurtă călătorie în România, îi scrie lui De Jong: „Puțini oameni sunt în ziua de astăzi atât de amarnic insultați cum am fost eu în Grecia, în România și, în momentul de față, în Franța. În cele două patrii de origine ale mele sunt un vândut Sovietelor și franc-masoneriei. În Franța, pentru comuniști nu mai sunt decât un vândut burgheziei și un agent al poliției române. E tot ce mi se răspunde la afacerea Rusakov.” și 16. La începutul lui 1930, se hotărăște să organizeze un turneu de concert-conferințe în Egipt („încă o patrie a mea”), împreună cu prietena lui, cântăreața Bilili

(Marie-Louise Baud-Bovy, fiică a directorului Conservatorului din Geneva). Îi invită insistent și pe De Jong să-i însoțească, pe itinerarul Cairo - Port Said - Jaffa (Palestina), propunându-i să țină câteva „causeries littéraires” la Alexandria, Cairo și Tel Aviv. La răspunsul afirmativ al lui Adrian, exclamă bucurat: „Gott ver dam! (sic) Asta zic și eu Olandez!” Până la urmă, De Jong va continua singur voiajul în Egipt, lui Panait fiindu-i refuzată (din motive politice) debarcarea la Alexandria. Obligat să se întoarcă în Elveția traversând Italia, este arestat la Trieste de oamenii lui Mussolini (Istrati era membru al Comitetului anti-fascist din Franța!) și petrece o noapte la închisoare. În vară se află din nou în România, de unde îi scrie lui De Jong, care-i reproșase tăcerea epistolară: „Crede-mă, sunt un om mort. Nu mai am chef de nimic...” Scrisul îmi repugnă. Cât despre prietenie, mi-a dat lovitură de grație prin R.R. și Romain Rolland, cu care am rupt legăturile după un schimb de scrisori despre chestiunea rusă”. La care Adrian îi răspunde prompt: „Îngrijește-te, dragul meu. Trebuie să trăim ca să putem lupta...” Lasă-l pe bietul R.R. cu milioanele lui, cu vicleșurile și cu gloria(...) E puțin lucru, văzut dinăuntru!”.

La adversitățile din viața publică, se adaugă și cele din viața privată: Panait e părăsit de companioana din ultimii ani, care se căsătorește cu un medic vienez „Dragă Panagaki”, îi scrie în martie 1931 De Jong. „Nu mai știu nimic despre tine! Au trecut luni de zile de când ți-am adresat ultima mea scrisoare în Elveția. Niciun răspuns. Ți-am văzut o dată numele în ziare, cu privire la un incident de la o adunare din Iași, unde în încăierare s-au tras și focuri de revolver: ai fost condus la hotel sub protecția poliției. După aceea nimic. Tăcere mortală... Renunț la speranța de a-ți mai regăsi urma în lume.” (Incidentalul la care se referă De Jong avusese loc în 11 ianuarie 1931 la Iași, în sala Trianon, unde scriitorii moldoveni organizaseră un festival literar în cinstea lui Panait Istrati, care pregătise un text inedit despre prietenie. Alături de el trebuia să vorbească jurnalistul american de origine română Isaac Horowitz, un bun și fidel prieten al lui Panait. Grupuri antisemite atacaseră clădirea și provocaseră lupte de stradă cu poliția. Festivalul fusese amânat cu o săptămână.) „Dragă Adrian”, îi răspunde în 9 aprilie Panait, „mă uit la scrisoarea ta de zile întregi și n-am puterea să-ți scriu. Sunt mort. Cred că totul s-a sfârșit pentru mine. Răul îmi vine de la Bilili...” Sunt mereu bolnav, nu mai mănânc aproape nimic și cântăresc 52 kg. Cu afectuoasă sollicitudine Adrian îi răspunde în 13 aprilie printr-o lungă scrisoare, în care se străduiește prin toate mijloacele să-l consoleze. Doar n-o să se lase distrus, n-o să devină „tristul erou al unei tragi-comedii burgheze”, îi spune el. „Ai pierdut Rusia, ți-ai pierdut credința în sfințenia revoluției, și aproape și credința în opera regeneratoare a clasei muncitoare. N-ai fost nimic. Te-ai ridicat, ai țipat, ai tunat, ai lansat enormul tău strigăt în întreaga lume...” Hai, sus drapelul! Să strângem rândurile!” Tonul acestei scrisori, totodată intim și

solemn, familiar și de o înaltă conștiință intelectuală, revelă relația adâncă, de căldură și comuniune sufletească, la care ajunsese, în decursul anilor, prietenia dintre cei doi scriitori. „Dragul meu Adrian, marea ta scrisoare m-a mișcat profund. Ești un adevărat prieten. Îți multumesc. Și așa face tot posibilul să mă află din nou în compania ta (...) Dar tu ești la Marea Nordului. Iar eu la gurile Dunării...”

În următorii 4 ani asistăm la rapida degradare a sănătății lui Panait. Ca un lugubru leit-motiv revin în corespondență frânturi de fraze ca: „nu mai pot să merg deloc și tușesc toată noaptea...”, „respir ca un astmatic și umblu cu un melc...”, „vă strâng în brațele mele scheletice...”, „azi dimineață am avut iarăși o puternică hemoptizie...”, „Doamne, cum murim! aproape ca niște câini...” Totuși vitalitatea lui spirituală e intactă și, ca un nou Till Eulenspiegel, face o tumbă și sare din nou în picioare: „Vreau să dau cu tifla existenței mele infernale. De o lună, în ciuda interdicțiilor medicale, lucrez 6 ore pe zi, cu condeiul într-o mână, iar cealaltă mână o apăs pe inimă, rugându-o să se țină tare. Fiindcă (îi repet) există soarele, dragostea, pădurea, oceanele, prietenia și, în fundul sacului, încă ceva ce trebuie să scriu. Dar mai presus de orice, e minunatul Bihlthoven pe care vreau să-l revăd cu orice preț” Viața îi mai oferă câteva răgazuri. În 1932 s-a căsătorit cu tânăra Margareta Izsescu, studentă la chimie. Întreprinde un turneu de conferințe pe tema *Artele și umanitatea de azi*, organizat de „Deutsche Kulturbund”, la Viena, München, Hamburg, Frankfurt, Heidelberg și Köln (turneu bineînțeles funest pentru sănătatea lui!). În fine, în iunie 1932 are loc vizita lui Adrian de Jong în România (ulterior scriitorul își va publica impresiile de călătorie în revista *De Notenkraker* din Amsterdam, între 31 august și 15 octombrie). Conversații și vagabondaje de neuitat, în acea „primăvară splendidă” de care De Jong își va aminti în discursul din 1936. Deocamdată, întors în Olanda, îi scrie lui Panait în 7 octombrie 1932: „Bunul nostru oraș Brăila a fost, în România, locul unde m-am simțit cel mai mult ca acasă. Mă gândesc cu nostalgie la centru, la *Café de Paris*, la serile pline de veselie petrecute cu amicii noștri din Brăila”. Câteva fotografii euforice punctează evenimentul. Se mai întâmplă un miracol: voiajul lui Panait în Olanda în iulie 1933. „Sunt nebun de fericire la ideea de a revedea baraca ta din Bihlthoven” (îi scrie el lui Adrian) „și vechea care vine cu coada în sus să ronțăie alune la fereastra mea. Viața e frumoasă în ciuda veșniciei mele tuberculoze, care o să mă lase să-mi îngrop toți medicii.”

Epilog

Într-unul din ultimele lui impulsuri de bucurie, în octombrie 1934, Panait îl anunță pe Adrian că și-a cumpărat un cadou scump: „o dragălașă, o superbă pisică siameză”. În 16 februarie 1935 îi împărtășește: „Ard de dorința de a vedea primul mugur din 1935, an pe care nu credeam să-l mai apuc... Ah, cât aș vrea să fumez, împreună cu tine, pe o bancă de la țărmul mării, la Menton, una din țigările acelea de foi de 16 centime sau chiar de 10, pe care le găseam în nenumerabilele tale cutii!”. În noaptea de 16 aprilie 1935 Panait Istrati moare.

Urmează anii de agitație politică crescândă și, în cele din urmă, de infiltrare a nazismului în Olanda, apoi războiul și invazia. Sub ocupația germană, De Jong e neconținut supravegheat și cenzurat. În seara de 18 octombrie 1943, doi agenți ai SS-ului olandez sună la ușa casei lui sub pretextul de a controla camuflajul. Fumează împreună o țigară, stau de vorbă și la plecare se întorc din prag și-l împușcă. „Ține-te drept, băiete”, îi scria în martie 1933 Adrian lui Panait. „Un soldat nu crede în moarte niciodată, chiar dacă a primit un glonț în piept. Măine ne vom regăsi pe câmpul de luptă...” Câmpul lor de luptă a fost scrisul. Și unul, și celălalt au cutezat, în fragilitatea lor umană, să se măsoare cu doi coloși: Panait Istrati cu statul sovietic, Adrian de Jong cu Germania hitleristă.

Dacă nu ne vom mai vedea pe lumea asta, îi scrie Panait în iunie 1933, „amânăm viitoarea noastră partidă de poker pe malurile Styxului.” Acolo ne putem noi imagina umbrele lor fraterne sau fumând pe o bancă din Menton, în fața mării.

literatura lumii

Pactul autobiografic: tortură și ispășire (I)

felix nicolau

Aglaja Veteranyi, micuța circară fugită din România comunistă și lansată în turnee în jurul lumii, readuce proza la înălțimea poeziei, și asta într-un timp al prozaizării poetice. Poeticizarea aceasta nu se face în detrimentul apetitului pentru lectură al unui cititor tot mai superficial, mai deschis spre fragment și spre povestirea fără surprize metanarative. Publicul marilor experimente narative s-a stins. Fostul public burghez, iubitor de improvizație, a făcut loc unui public funcționaresc incult, obosit și incapabil de concentrare. Un public care își investește energia intelectuală în asimilarea modestei „literaturi de specialitate”. Scriitorul secolului al XXI-lea are două variante: cea a best-seller-ului, variantă strict comercială, și pe cea a operei de calitate care, însă, trebuie să învețe transmiterea valorii estetice prin intermediul unei scriituri simple, directe și expresive.

Or, Aglaja Veteranyi reușește, la modul miraculos, să relanseze pofta de experiment, fără să altereze în niciun fel lizibilitatea textului. Ea știe să producă ceea ce Roland Barthes ar fi numit *texte de desfătare*. Structurarea prozei după rațiuni de ritm și sugestivitate transformă pagina scrisă în partitură. Propriu-zis, cititorul cântă în gând, deoarece a spune că „citește” nu ar surprinde efectul de incantație pe care-l generează lectura cărții. Autoarea nu are răbdare să ducă frazele până la capăt. Demonstrația ei este una nervoasă și necesită un cititor la rândul lui bine antrenat, deschis la provocări. Meritul acestei scriituri sincopate este că nu impietează deloc asupra plăcerii lecturii și a degustării înțelesurilor. Dacă forma este avangardistă, conținutul are grijă să promoveze spectaculosul, surpriza și ironia sensibilă. Aglaja Veteranyi este o avangardistă bine temperată. Or, cum ar spune Mircea Cărtărescu: „Când avangardele se integrează în lume, ele devin, de fapt, artă postmodernă”.

Romanul **De ce fierbe copilul în mămăligă**, apărut în 1999 sub titlul german **Warum das Kind in der Polenta kocht** (versiunea românească i se datorează Norei Iuga și a apărut la Polirom în 2002), își extrage seva din trauma copilăriei dezrădăcinate: „DACĂ AM FI ACASĂ TOTUL AR MIROSI CA ÎN STRĂINĂTATE?”. Povestirea este scurtcircuitată de aceleași concluzii tipărite cu majuscule: „NU AVEM VOIE SĂ NE ATAȘAM DE NIMIC”. Tragedia necunoscutului și a incertitudinii este tradusă în limbajul simțului olfactiv: „Îmi cunosc țara după miros. Miroase ca mâncarea mamei”. De aici, prin deducție, se ajunge la întrebarea șocantă: „CUM MIROASE DUMNEZEU?”. de la senzațiile primitive se face saltul la percepția intelectuală: „Oare Dumnezeu vorbește limbi străine?”, „Sau îngerii stau în cabine mici de sticlă și fac traduceri?”. Fetița aruncată în mijlocul zarvei ininteligibile a lumii, o babilonie alienantă, își salvează integritatea mentală prin securizarea simțurilor elementare: „STRĂINĂTATEA NU NE TRANSFORMĂ ÎN TOATE ȚĂRILE MÂNCĂM CU GURA”. Imposibilitatea comunicării are ca efect

apropierea afectivă de regnurile considerate inferioare: „CÂND SUNT TĂIATE, GĂINILE CĂRĂIE INTERNAȚIONAL! LE ÎNȚELEGEM PESTE TOT”. În fond, detaliul relevant face trimitere la esența arhetipală, diferența specifică solicită genul proxim. Abélard definea aceeași realitate logică: „Universală ante multiplicitatem, în multiplicitate et past multiplicitatem”.

Înstrăinarea se radicalizează odată cu falia dintre părinți și copii. Fetița nu-și recunoaște mama după revărsarea afectivă, ci după atribuțiile ei profesionale: „MAMA ESTE FEMEIA CU PĂR DE OȚEL”. Strania situație de imigrant este accentuată de straniețea meseriei părinților: „MAMA E ALTFEL CA CELELALTE, PENTRU CĂ ATĂRNĂ DE PĂR ȘI AȘA I SE LUNGESTE CAPUL, IAR CREIERUL I SE FACE LUNG”. Absurdul acesta de substanță suprarealistă își găsește cel mai bine expresia în maniile individuale ale celor din familia de circari. Fetița este fascinată de exotismul mamei sale; în consecință, trăiește un continuu proces de *imitatio*: „Tot ce poate mama, poate și copilul, numai să rămână gravid nu poate./ESTE INTERZIS SĂ FACI COPII FĂRĂ BĂRBAT ȘI ÎNAINTE DE A TE FI NĂSCUT./La mama în burtă nu există un bărbat cu care să te poți mărita. Iar dacă da, atunci e o rudă de-a ta”. O lume *à rebours* în care kafkianul complex patern este înlocuit de complexul matern: „Înainte de a mă naște am fost vreme de opt luni acrobată pe sârmă - stăteam în cap. Eram în burta mamei, ea făcea șpagat pe sârma înaltă și eu mă uitam în jos sau mă opinteam în firul acela”. Rădăcinile trebuie conservate, pentru că tendința lor este să se usuce. De aici pierderea identității, echivalată cu moartea ființei: „Oamenii caută fericirea cum caută sângele inima”: prin comparație: „Străinătatea este inima. Iar noi sângele”. Teama trebuie interiorizată, strangulată: „Nu strig/Mi-am aruncat gura”. Totul e să fii pregătit în orice moment pentru catastrofă: „Eu trebuie să mă gândesc mereu la moartea mamei, ca să nu mă ia prin surprindere”. Pesimismul de circumstanță e de folos în depășirea crizelor posibile la tot pasul, așa cum observase cândva și Guy de Maupassant: „L'angoisse de l'attente faisait désirer la venue de l'ennemi”. Miracolul străinătății se dovedește o himeră opresivă. Imigranții devin obsedați de reușită și de lupta de zi cu zi. În felul acesta, oamenii uită să mai trăiască, iar copiii își pierd copilăria. Totul se reduce la conservarea mijloacelor care pot aduce succesul: „GRIJILE SLĂBESC PARUL”.

Acest vis american, transpus în călătorii pe tot mapamondul cu circul, provoacă obsesii și dezvoltă manii dintre cele mai stranii; deși „TATA E MIC CA UN SCAUN”, el „lipește fotografiile de-ale noastre pe ecranul televizorului. Pe urmă fotografiază televizorul. Aici suntem noi, le spune persoanelor importante, am apărut de multe ori la televizor!”. Pseudo-miturile modernității răstălmăcesc esența acestei familii în căutarea bunăstării. Familia, totodată, este un substitut pentru țara abandonată, este ultimul reper al unei identități în disoluție. Groaza de rădăcirea sinelui este exprimată prin intermediul poveștii terifiante despre copilul care este fiert în mămăligă: „copilul se

ascunde în sacul cu mălai pentru că îi este frică și pe urmă adoarme. Vine bunica și răstoarnă mălaiul în apa clocotită, ca să facă o mămăligă pentru copil. Și când copilul se trezește e gata fiert”. Povestea relatată de sora mai mare are versiuni: „SAU/Când a murit copilul, Dumnezeu l-a fiert în mămăligă. Dumnezeu e un bucătar, locuiește în pământ și mănâncă morți. Cu dinții lui mari poate să roadă toate sicriile”. Teroarea „divină” îl determină pe copil să realizeze un pact cu Dumnezeu canibal. Pact ce asigură conservarea unei copilării anti-paradisice, vagante și lipsite de tandrețe. Viața este o competiție și ca să supraviețuiești se cuvine să respecti, să îmblânzești moartea: „SUNTEM DE MAI MULTĂ VREME MORȚI DECÂT VII, DE ACEEA AVEM NEVOIE, CA MORȚI, DE MULT MAI MULT NOROC”. Tragicul absurd rezidă în această participare a divinității la un complot împotriva umanității: „trebuie să-i explici lui Dumnezeu de ce vrei mai bine să fii mort decât viu. Dacă nu-l convingi, îți stinge creierul și trebuie să iei viața de la capăt”. Viața văzută ca un păcat capital pedepsit cu pierderea lucidității, cu nebunia - așa cum o văzuse și Eminescu în prima variantă la **Andrei Mureșanu** -, duce la anularea

cartea străină

copilăriei paradisiace prin conștiința prematură a morții: „În fiecare oraș nou sap o gaură în pământ în fața vagonului în care locuim, îmi vâr mâna înăuntru, apoi capul și aud cum respiră Dumnezeu sub pământ și mestecă. Uneori aș vrea să mă scufund, în ciuda friicii mele, până acolo, ca să mă las mestecată de el. DUMNEZEU E MEREU FOARTE FLĂMÂND”. Un Dumnezeu htonic, un duh al pământului, mai degrabă, așa cum era și cel care-l speriasse pe Faust cu înfățișarea sa.

Insertiile suprarealiste și viziunea unui Dumnezeu *à rebours*, htonic și canibal, se soldează cu declanșarea maturizării forțate, accelerate. Emigrantul în paradis nu-și poate permite luxul de a copilări. Etapele existențiale trebuie arse; fetița se forțează să devină femeie: „Bărbații mei mă vor iubi și mă vor linge”.

Un roman al vârstei fericite se transformă treptat într-un roman al inocenței terorizate și pervertite: „Mă gândeam că mama ar trebui să moară pe loc, ca s-o îngropăm în grădină, sub fereastra noastră/La vară căpșunile vor avea gustul mamei”. Spontaneitatea și ludicul infantile sunt reprimare („Nu suport veselia”), iar acești refulare a candorii se face prin dezvoltarea monstruoasă a poveștii despre copilul fiert în mămăligă, *memento* suprarealist al cruzimii existențiale: „Sora mea trebuie să înventeze mereu la COPILUL ÎN MĂMĂLIGĂ lucruri tot mai groaznice. Eu o ajut!”. Astfel, „copilul fierbe în mămăligă fiindcă îi chinuiește pe alți copii. Prinde orfanii, îi leagă de un trunchi de copac și le sugă carnea de pe oase”. Ca să parvină la starea de maturitate, copilul sadic (dar de fapt masochist), trebuie să lichideze prezența fizică a mamei: „VIZEZ CĂ MAMA MOARE! ÎMI LASĂ O CUTIE CU BĂȚĂILE INIMII EI”. De aici până la o *Weltanschauung* maniheistă nu mai este decât un pas: „Dracul e ajutorul lui Dumnezeu și locuiește în iad care e așa fierbinte ca mămăliga/Iadul e în spatele cerului./OAMENII SUNT BUNI FIINDCĂ SE TEM DE DRACUL”.

grete tartler

Poezia anului 2006 (1)

Premiul Pulitzer a fost acordat încă din 1917, iar pentru poezie, din 1922: "pentru un volum de poezie originală, semnat de un autor american". Între autorii care îl dețin, pot fi lesne enumerate câteva celebrități precum Paul Muldoon, Philip Levine, Louise Gluck, William Meredith, Rita Dove, Sylvia Plath, Robert Penn Warren, Howard Nemerov, John Ashbery, Gary Snyder, Anne Sexton, William Carlos Williams, Stanley Kunitz, Theodore Roethke, Archibald Mc Leish, Carl Sandburg, W.H. Auden, Robert Frost, Conrad Aiken, Amy Lowell ș.a.

Institutorul premiului, Joseph Pulitzer, 1847-1911, american de origine maghiară, fiul unui bogat negustor evreu de cereale și al unei mame catolice de origine germană, editor și jurnalist de mare influență (a inaugurat ceea ce se numește *yellow journalism*, adică jurnalismul de scandal - exces de senzaționalism, epitetul *yellow* provenind de la culoarea gălbuie a paginilor ziarelor sale) a oferit Universității Columbia bani să înființeze prima școală de jurnalism - dar aceasta abia după moartea sa, prin banii lăsați în testament, 2

milioane de dolari. Testamentul, scris în 1904, făcea referire și la acordarea unor premii de excelență pentru jurnalism, litere și teatru, și pentru acordarea unor burse de călătorie. Toate acestea - dar și eventualitatea includerii altor domenii - trebuiau să rămână la aprecierea unui juriu care, ulterior, a adăugat domeniilor de excelență premiate muzica și fotografia.

În acest an, premiul pentru proză a fost acordat Geraldinei Brooks, pentru volumul *March*, "Martie"; cel pentru biografie - lui Kai Bird și Martin J. Sherwin, pentru *American Prometheus: The Triumph and Tragedy of J. Robert Oppenheimer*, "Un Prometeu american: triumful și tragedia lui Robert Oppenheimer"; premiul pentru teatru nu s-a decernat.

Pulitzer pentru poezie a revenit volumului *Late Wife* ("Soție târzie"), aparținând unei autoare remarcate abia în ultimul deceniu, Claudia Emerson.

Născută în 1957 la Chatham, Virginia, Claudia Emerson a studiat literatura engleză la Universitatea Virginia și are un master în poezie la Universitatea Carolina de Nord, a predat apoi la mai multe universități americane și a dobândit câteva burse pentru autori, precum Associated Writing Program's Intro Award sau Witter Bynner Fellowship, și, nu în ultimul rând, Premiul Academiei Poetilor Americani. După volumul de debut (*Pharaoh*, *Pharaoh*, LSU Press, 1997), succesul Claudiei Emerson s-a concretizat în al doilea volum, *Pinion, An Elegy* (LSU Press, 2002) și a

dobândit suprema recunoaștere prin *The Late Wife* (LSU Press, 2005). Poeta este inclusă în antologii apărute mai ales după anul 2000 și a fost remarcată de presă pentru "precizia" legăturilor cu indicibilul, pentru forța lingvistică și emoțională a poemelor ce transcend narativul și efemerul.

Critica americană a asociat-o tradiției narative sudice, liniei "feminine" a poetelor de la Ellen Bryant Vogt la Judy Jordan. Într-un interviu acordat în 2002, Claudia vorbește despre fascinația exercitată asupra ei de

planeta literelor

personajele feminine și autoarele de roman ale sudului american, despre admirația pentru scriitoare ca Ellen Bryant Vogt sau Betty Adcock.

Personal, cred că succesul Claudiei stă în apropierea instantanee dintre realitate și "dincolo", lumea străvăzută asemenea obiectelor arheologice prin noroiul fiecărei zile. Am selectat "*Vânătoarea de suprafață*" ca poem emblematic, dar și *Liliacul* (pentru lupta cu invizibilul - cealaltă față a sinelui, a căruiucidere nu ne-o putem ierta), și "*Amantul spaniol*", pentru simbolistica și senzualitatea "înghețată" care au făcut gloria volumului "*Soția târzie*".

Poezii în capodopere

Claudia Emerson

Liliacul

Nu știusem ce ne-a trezit - doar ceva mișcându-se mai ușor decât răsuflarea. Lumea ținută de-un ligament înghețat, casa noastră

era pentru liliac o peșteră goală mai caldă pe care n-o mai putea părăsi. Am țipat "fă ceva". Așa că l-ai doborât

cu mătura; te-am auzit înjurând în timp ce-o roteai prin văzduh. Am vrut să faci asta până ce ai făcut-o. Dar nu te-am iertat niciodată.

Amantul spaniol

Existaseră niște avertismente: la patruzeci nu fusese deloc însurat; era mult prea legat de mama lui și pe nume-i spunea *Manuela*, ah, *Manuela* - ca un îndrăgostit; chiar și fața

ei sângerase, chiar și pereții, când îl născuse; îi păstrase toți dinții de lapte schimbați afară de unul avut și acum, unul mic, cu-ncăpățănare înfipt în gingie.

Mâncam câte-o anghinare până la inimă, apoi inima i-o dădeam. Îmi era de ajuns că nu erai tu - că era un străin cu nimenea înrudit. Deci nu era dragoste.

Deci s-a sfârșit totul rău, dar cu o ușurare.

Singură-n pat din nou m-am aflat, însă nu nevăzută cum ți-am fost ție - și-am învățat că dacă beau sherry

beau un peisaj alb de cretă, pământul sărac de departe. că vinuri ca astea mai suferă, iar șampania rămâne efervescentă de-nfigi un cuțit chiar în gura sticlei deschise.

Vânătoare de suprafață

Spălai obiectele totdeauna la chiuveta de bucătărie, cu spatele către cameră, către mine, către noroiul

adus pe ghetete de nu mai știu unde, de pe câmpul abia arat al vecinului. Vârfuri de lance, boante săgeți, dălți și lame

în formă de frunză ieșeau din pământul întors ca dintr-o apă mai groasă prin care-ncercai să vezi dincolo.

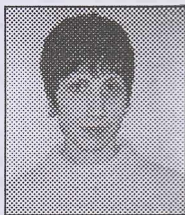
Nu oboseai niciodată, mi-ai spus, de trecutul tangibil pe care puteai să-l admiri, să-l întorci în mâini iar și iar - cel dintâi

punând iarăși mâna aici după mortul care cioplise-acea piatră. Aliniați pe biblioteci și pe capăt de mese unelte: din obsidian,

cremene, cuarț, măsura orelor petrecute de tine cu capul mereu aplecat, în căutarea de ceilalți, dar totodată și prețul orelor mele

de singurătate - culese, evaluate, salvate odată cu-aceste unelte care au fost atâta amar de vreme pierdute.

(Selecție și traducere de Grete Tartler)

alina boboc

Festivalul Național de Teatru 2006 cu participare internațională

Desfășurat în perioada 4-15 noiembrie și aflat la a XVI-a ediție, festivalul din acest an a produs o efervescentă artistică și a adus în săli un număr impresionant de spectatori. Ca și anul trecut, directorul artistic și selecționerul unic a fost Marina Constatinescu, ajutată în organizarea evenimentului de o echipă nu foarte numeroasă, dar eficientă.

Conform spuselor directorului artistic, s-a renunțat la numele lui I. L. Caragiale pe care festivalul l-a purtat până acum din două motive: acest nume a fost supralicitat și riscă demonetizarea, iar marile festivaluri de teatru nu au un nume care să le marcheze zonal. Festivalul a fost creat pentru a oferi ocazia oamenilor de teatru de a se întâlni și de a se privi, dar și publicului de a avea acces mai larg decât în anii precedenți la spectacole.

Nou la această ediție este faptul că evenimentul a fost conceput ca un dialog al artelor și structurat pe mai multe module. **Modulul Spectacole** a fost în mod firesc cel mai cuprinzător, cu 18 producții participante (de la cele mai importante teatre din București și din țară), la care s-au adăugat două premiere (**Neînțelegerea**, piesă montată de Felix Alexa la TNB și **Telefonu**, **omleta și televizoru**, spectacol regizat de Alexandru Dabija la

Teatrul „Anton Pann“ din Râmnicu Vâlcea) și un spectacol invitat (**Purificare**, montat de Andrei Șerban la Teatrul Național „Lucian Blaga“ din Cluj-Napoca).

Modulul Participare internațională - spectacole și personalități a inclus 5 producții, între care menționăm **Ivanov** de la Teatrul „Jozsef Katona“ din Budapesta, **Macbeth** de la Teatrul Național din Biola (Macedonia), **Cevengur** de la Malăi Teatr din Sankt Ptersburg.

Modulul Conferințe, desfășurat la Teatrul ACT, s-a bucurat de un număr mare de participanți, datorită unor nume de referință care au conferențiat, ca Monique Borie (**Teatrul și sculptura**), George Banu (**Moartea copilului și Uciderea copilului, două motive la răscrucă de secole**) sau Jean Guy Lecat (**Un spațiu pentru teatru azi**).

Modulul Dans, inclus de marile festivaluri internaționale și introdus din acest an și la noi, a cuprins 7 spectacole și **vidEo danse** (proiecții cu filme de dans, oferite de Arhiva Centrului Pompidou din Paris, de Arhiva Centrului Național al Dansului și de TVR Cultural), ocupând un spațiu larg și bine meritat în agenda festivalului.

Modulul Expoziții a fost prezent din prima zi, prin **Expoziția de Scenografie Helmut Stürmer**, deschisă pe toată durata acestui eveniment. Apoi, **Expoziția Perspective FNT 2005** a propus viziunea a doi artiști fotografi, Florin Biolan (în Foaierul Teatrului „Nottara“)

și Sorin Radu (în Foaierul Sălii Atelier a TNB), asupra ediției precedente a festivalului.

Celelalte module ale manifestării au fost: **Modulul One man/ One woman show** (4 spectacole), **Modulul INDIE (Independență - Noutate - Diversitate - Inițiativă - Experiment)** (9 spectacole), **Modulul Traduceri și traducători** (cu participarea unor personalități ca François de Bannes Gardonne și Christiane Botbol de la Chartreuse Villeneuve les Avignon și Laurent Mulheisen de la Maison „Antoine Vitez“) și **Modulul Lansări de carte și CD-uri**.

Între alte evenimente importante ale

thalia

festivalului s-a înscris workshop-ul pentru dansatori profesioniști, susținut de Ursula Lauebli și Stephen Batts de la Echo Echo Dance Company din Irlanda.

Deschis de piesa **Burghezul gentilom** de la TNB și încheiat cu **Dialoguri și fantezii în Jazz**, Festivalul Național de Teatru din acest an s-a bucurat de o agendă densă, de o organizare foarte ordonată, de un mod civilizat al celor din *staff* de a primi publicul, prin prezența lor la fiecăr eveniment. Selecția spectacolelor participante, făcută exclusiv pe criterii artistice și centrată pe regizor, a oferit o imagine coerentă asupra nivelului la care se află teatrul românesc și un termen de comparație, prin invitarea unor spectacole din străinătate. Au fost vizate mai multe dimensiuni ale fenomenului teatral: teoretică, expozitivă, experimentală, comunicativă, comparativă ș.a., ceea ce a conferit manifestării complexitate și pregnanță.

On această săptămână la București, debutează o nouă ediție a Festivalului Internațional de Film de Scurt-metraj, DaKINO. Dan Chișu, președintele Fundației DaKINO a reușit să impună în peisajul cinematografic românesc acest festival, care nu a avut o istorie foarte lină. La un moment dat, festivalul s-a aflat în situația de a-și închide porțile. Ba chiar în urmă cu doi ani, DaKINO a dispărut de pe harta festivalieră, fiind înghițit de Festivalul „Anonimul“. Acum se pare că lucrurile au revenit la normal. Am aflat de la Dan Chișu, că până în data de 26 noiembrie, bucureștenii au ocazia să vadă filmele de ficțiune sau documentare care au fost premiate la Atlanta, Seattle și

cinema

Viena și care vor fi prezentate în programele paralele ale festivalului. Cea de-a XVI-a ediție a festivalului va avea loc la Complexul Auditorium - Muzeul Național de Artă al României și la Cinema Scala. Așa cum și-a obișnuit deja publicul, festivalul va avea două secțiuni: ficțiune și documentar. Astfel, publicul va putea vedea **Pope Dreams**, pelicula câștigătoare a Marelui Premiu la Festivalul de Film de la Atlanta 2006, în regia lui Patrick Hogan. Producătorul Steve Loh va veni special la București pentru a lansa acest film. **Pope Dreams** vorbește despre un tânăr dezorientat în vârstă de 19 ani, pe nume Andy Venable, care lucrează în timpul zilei într-un depozit pentru tatăl său, iar noaptea și-o ocupă bătând la tobe într-o trupă de heavy-metal. Singurul său obiectiv clar este să își ajute mama bol-

DaKINO pe ultima sută de metri

irina budeanu

navă, o catolică devotată, să îl întâlnească pe Papă înainte de a muri. Ocupat cu misiunea sa, se îndrăgostește de o fată care vine din altă lume decât a sa, și este descoperit de doi producători de pe Broadway pentru talentul său muzical. O altă proiecție pregătită de organizatori va fi documentarul **Gitmo: The New Rules of War**, câștigătorul marelui premiu la Festivalul Internațional de Film de la Seattle 2006. Regizorii Erik Gandini și Tarik Saleh caută adevărul într-o călătorie ce îi poartă din zona de detenție din Guantanamo Bay la Washington și de la Stockholm la Abu Ghraib în Irak. Încetul cu încetul, o nouă lume, înspăimântătoare, se dezvăluie.

DaKINO se poate mândri și cu câștigătorul Vienna Film Prize, documentarul **Operation Spring**, care îi va avea ca reprezentanți în festival pe cei doi regizori - Angelika Schuster și Tristan Sindelgruber. **Operation Spring** este un thriller plin de suspans deghizat ca documentar, despre felul în care poliția austriacă a testat noile sale legi și metode de investigație. În dimineața zilei de 27 mai 1999, locuințele refugiaților și imigranților ilegali din Austria au fost ținta raziilor poliției. Numele de cod al acțiunii a fost „Operation Spring“, cel mai mare raid de acest gen din 1945 până în prezent. Mass-media a declarat acțiunea o victorie în lupta împotriva crimei organizate. Aproape toți cei acuzați sunt în cele din urmă condamnați.

Sentința totală se ridică la câteva sute de ani de închisoare. Filmul ridică întrebarea dacă acuzații au avut într-adevăr șansa unui proces just. La prima secțiune, juriul va fi format din Cristian Comeagă (președinte), Corneliu Porumboiu, Harris Salomon (SUA), Henry Laguado (Columbia), Jan Bucquoy (Belgia) și Balint Kenyeres (Ungaria), iar la secțiunea documentar, juriul va fi alcătuit din Dan Necșulea (președinte), Copel Moscu, Diana Deleanu și Timo Novotny (Germania). Să sperăm că noua ediție DaKINO va fi un prilej de a vedea cele mai bune filme documentare și de ficțiune ale momentului. Ar fi bine ca la această manifestare să se implice mai mult Centrul Național al Cinematografiei. Poate că își vor da seama cât de important este filmul documentar și de ficțiune de scurt metraj. „Este o performanță că am ajuns, deja, la ediția cu numărul XVI. Avem tot atâția ani cât are și tranziția noastră. Am avut momente mai bune și mai puțin bune, chiar și momente de criză. Dar sunt convins că tot ce a fost mai greu am reușit să lăsăm în urmă. Filmele pe care le-am adus sunt creații de ultimă oră, care sper, îi va interesa pe cinefili“ - este de părere Dan Chișu.

Punctajul simbolic zero al limbajului

mariana ploae-hanganu

Aproape toate științele și nu numai, au ca suport material limbajul - vorbit sau scris -, transmis într-o manieră sensibilă prin semnele convenționale ale scrierii sau ale vorbirii. Limbajul scris sau vorbit reprezintă, așa cum spunea Lévi-Strauss, axele directoare ale hoțiunii de cultură. Marcel Mauss spunea mai mult urmând că: "orice cultură poate fi considerată ca un ansamblu de sisteme simbolice între care, pe primul plan, se situează limbajul, regulile matrimoniale, raporturile economice, arta, știința, religia. Toate aceste sisteme exprimă anumite aspecte ale realității fizice și ale realității sociale și, mai mult decât atât, relațiile pe care aceste două tipuri de realități le stabilesc între ele și pe care înseși sistemele simbolice le au unele cu celelalte". Definiția generoasă dată de Mauss cuprinde, de fapt, întreaga suprastructură dacă am exclude din ea raporturile economice. În același timp, cultura astfel definită exprimă un sistem de relații între realitatea materială și cea ideologică.

Sistemele simbolice nu reușesc să exprime însă realul în totalitatea lui. Există decalaje, există rupturi, există situații specifice și ritmuri diferite

conexiunea semnelor

care introduc noțiunea de *joc* în cultură. În acest spațiu liber, nedeterminat, în acest spațiu de joc se realizează, de fapt, articularea între simbolic, imaginar și cultură. „Nici o societate nu va fi în totalitate și complet simbolică” - spune același Marcel Mauss în lucrarea sa, *Introduction à la Sociologie et Anthropologie*. „Mai exact - adaugă el - această societate nu va putea niciodată să ofere tuturor membrilor ei, și în același grad, mijloacele care se pot utiliza pentru edificarea unei structuri simbolice care, pentru gândire normală, nu este utilizabilă decât în planul vieții sociale”. Înțelegem prin aceasta că între subiecții unei aceleiași culturi, toți titularii unei aceleiași ordini simbolice și depozitarii acelorași sisteme de semne există inegalități în apropierea culturală: nu numai datorită evidentei deosebiri datorate originii sociale, dar, mai ales, datorită rupturilor dintre subiect și ansamblul cultural. Distincțiile sociale între un om

nebuș și altul normal dovedesc aceste rupturi.

Într-o societate există întotdeauna indivizi care se situează în afara sistemului sau, mai bine zis, între sisteme simbolice incompatibile unei anumite etape a dezvoltării culturii respective. Există, de asemenea, în anumite momente, contradicții care apar între sistemele perimate, care există doar ca sechele, și sistemele actuale. Acești subiecți, în momentele menționate exprimă stări contradictorii, sunt - cum s-ar putea spune - sortiți crizei. Istoria culturală ne oferă suficiente exemple: de la toate figurile de reprezentare ale androginului - sinteză incompatibilă între două sexe - care dovedesc „nebușii” decalate între două sisteme (Dionisos transsexual) - sau reprezentările elenistice ale hermaphroditismului și până la călătoriile imaginare, tranziții fictive între cer și pământ, între o lume ideală și o lume reală. În acest vast registru de reprezentări sunt expuse incompatibilitățile de toate genurile, mascate prin povestiri, ascunse prin scenarii.

Acestor forme de cultură, numite de *deviație* sau de *margină*, li se asociază particularități de limbaj care derivă și ele din decalările care există între sistemele de expresie. Filosofii au creat noțiunea de *mana*, regândită în termeni lingvistici de Lévi-Strauss, noțiune care în fiecare cultură desemnează, în planul semnificației, „o forță imprecisă, o eficacitate confuză, o totalitate ale cărei articulații și cauze nu pot fi supuse procesului gândirii”. Tot ea desemnează în planul formei înțelesului o rezervă de semnificație, mereu disponibilă, și din care limba își va extrage resursele atunci când o nouă formă trebuie atribuită unui nou înțeles. Noțiuni de genul acesta desemnează deci forme de semnificație în exces, necesare pentru ca funcționarea ansamblului de sisteme semnificative să poată exista. Așadar, aceste semnificații „flotante”, în rezervă, pot fi puse în circulație în cazul apariției cuvintelor noi. Tot Lévi-Strauss vorbește în acest caz de *valoarea simbolică zero* care joacă în limbaj același rol de bază pe care îl are zero în seria nu-

merelor. Ne putem gândi astfel că orice inovație a limbajului trece prin acest joc al sistemelor simbolice și că toate capacitățile de reînnoire ale limbajului depind de capacitățile titularilor unei culturi de a mobiliza rezerva de semnificații în infinita varietate de istorii colective, particulare, naționale, regionale.

Orice act poetic dovedește același demers asupra acestei semnificații flotante în încercarea de a găsi ceva nou, inedit în jocurile sistemelor simbolice. Existența acestui prea plin de semnificație este o garanție a înseși resurselor limbii. Ne vom rezuma la un singur exemplu: *hohot de răs*, inițial metaforă în care *hohot*, care înseamnă „izbucnire” deci „ruptură”, realizează confruntarea cu o altă logică, inconștientă. Expresia trece în limbajul curent, iar astăzi nimeni nu mai sesizează metafora realizată pe semnificația flotantă.

Ajunși aici ne aflăm în fața mai multor întrebări: s-ar putea spune oare că devianții, marginalii sunt investiți cu o putere privilegiată? A face să funcționeze semnificația flotantă este un act de cultură? Răspunsul este afirmativ, dar nu în orice condiții. Inovația limbajului care nu se comunică altuia are funcțiuni analoge cu însăși creația poetică, dar nu are funcția culturală publică dată în societățile moderne prin tipărire. Lévi-Strauss numește *eficacitate simbolică* „mănuirea” acestei semnificații flotante sau, mai bine zis, mănuirea semnificației prin ansamblul social în complementaritatea care unește și separă pe cei *normali*, subiecții care folosesc sistemele de semne fără să le modifice și *anormali*, cei care le folosesc numai pentru a le schimba, iar în această din urmă categorie pot fi incluși din acest punct de vedere subiecți extrem de diferiți, de la poeți, personalități investite cu puterea și până la șamani și vrăjitori.

cameral clasic un altfel de public, mai puțin familiarizat cu temele clasice, dar cu mare potențial. Au intrat în rezonanță binecunoscute sunuri din Piazzola, Mozart, Schumann, Nyman, Brahms, chiar Bartók sau Peteris Vasks. Efectul a fost cel scontat: la ultimul concert sala Ateneului Român era plină! Parcurgând impresiunile CV-urilor ale acestor tineri maeștri veniți din varii spații geografice am reușit să găsim un numitor comun: studii la Royal Academy of Music și Yehudi Menuhin School din Londra, perfecționări la Juillard NY sau Boston, la Academia de Muzică din Köln etc. Pe osatura Cvartetului „RaRo” (Azoitei, Ketler, Popovici și Hedenborg) s-au „alțoiți” Petru luga, Florin Matei (România), Lifschitz, Siskovetski (originari din spațiul ex-sovietic, la fel ca Diana Ketler), Daria Zappa, Carolin Widmann, Bernard Naoki Hedenborg,

muzică

Adrian Brendel din spațiul germanic și Corinne Chapelle care vine din SUA. Talentul și munca lor au fost răsplătite prin premii internaționale, înregistrări pentru renumite case de discuri, participări la prestigioase festivaluri internaționale. Cu toate că media de vârstă este de 30 de ani, ei se constituie într-o elită a muzicii de cameră corespunzătoare generației lor. Tehnica lor impecabilă este pusă în valoare și de minunatele instrumente de mare calitate pe care cântă, opere ale unor iluștri luthieri. Fără a pleda „pro domo”, am constatat cu satisfacție implicarea interpretilor în redarea conținutului ideatic al Octetului, condus de Remus Azoitei, secundat pe suprafețele solistice ale violei mănuite de R. Popovici. Întregul festival s-a desfășurat sub marca unui foarte bun gust, a unei ținute de mare clasă. Revederea în noiembrie 2007!

corina bura

și totuși, s-a întâmplat! Cele două concerte camerale, cu totul excepționale, susținute la sfârșitul lui iunie pe scena Ateneului.

Și Cvartetul „RaRo” și Cvartetul „Belcea” reprezentau la acel moment un semnal al unui posibil Festival Internațional de Muzică de Cameră prevăzut pentru noiembrie a.c. Într-adevăr, prin experiența și zelul tânărului violonist de origine română Răzvan Popovici ideea a prins contur și nu este întâmplător faptul că, trăind în Germania, unde se mai păstrează tradiția ca fiecare land sau oraș mai mare să dezvolte proiecte culturale, să știe, concret, de unde să „apuce să pună pe picioare” o acțiune temerară, dacă ne gândim la numărul mare de sponsori care s-au arătat deschiși propunerii. 13 participanți au evoluat în patru săli diferite Cotroceni. Auditorium, Embryo și Ateneu) cu programe adaptate unor „teme” (Seară vieneză, Quasi à la française, Urban Experiment în colaborare cu VJ CasaGontz/DJ Electric Brothers/DJ Vlaicu Golcea, „Finale” - clasice), care, per ansamblu, au avut un traseu ce s-a înscris pe logica aniversară mozartiană (Cvartetul cu pian KV493 și celebrul Cvintet cu clarinet în La major) și enesciană (Octetul op. 7). Arcul desfășurării a debutat cu sextetul „Noapte transfigurată” de Schönberg (după un poem de Richard Delimel, una din marile lui partituri tonale cu tunuri melodice oarte personale, salturi intervalice vaste

Sonoro

și cvasiabsența referirilor la acordul perfect) și s-a încheiat cu Octetul enescian, ambele lucrări fiind scrise în jurul anului 1900. Despre cel de-al doilea opus, conceput și așternut pe hârtie la doar 18 ani, Pascal Bentoiu aprecia: „... arată că Enescu devenise un compozitor de statură internațională, iar Octetul său apare la ora actuală (Capodopere enesciene, EMB, 1999) ca una din lucrările de cameră capitale ale veacului care începea”. Planul, articulat în patru părți, nu este decât o uriașă formă-sonată, cu o „luxuriantă tematică aproape exorbitantă” (aproximativ 12 teme ireductibile). Cele două corpuri sonore puse față în față evidențiază „echilibrul olimpien și vitalismul debordant al compozitorului român în raport cu finețea neobișnuită a vibrației psihice, țâșnită dintr-un fond de neliniște și anxietate la Arnold Schönberg”. Din acest „fond intim de comunicare muzicală”, cum a fost numită creația camerală de către Răzvan Popovici, era imposibil să lipsească delicatetea schubertiană (Cvintetul „Păstrăvul” și „Notturmo” - Klaviertriosatz op. 148 postum) sau una din sublimele creații franckiene (César Franck a scris câte o „mostră” de muzică pură, excepțională: o sonată, un Trio, Cvintet, o Simfonie etc.), Cvintetul cu pian în fa minor. Serata franceză și o creație contemporană, Sonata pentru clarinet și pian de Francis Poulenc (1962) scrisă înainte cu un an de finalul vieții, în care se distinge același simț înăscut al melodiei în totalitate, o curbă perfectă în proporții și frazare. Inedită a fost prestația în clubul „Embryo” alături de DJ-ii amintiți. Plasarea s-a făcut cu intenția clară de a atrage în perimetrul

plare dintr-un singur titlu, sau cui îi rămân cei mai mulți bani... La sfârșitul fiecărui an, MCC premiază cu prestigiu editura cea mai achiziționată.

4. Comisia ar trebui să fie compusă doar din bibliotecari profesioniști, nu din scriitori, oameni de cultură din alte domenii, academicieni etc., aparținători inevitabil ai unor amicitii profesionale, dar și ai unor umori.

5. Propun cifra 7 pentru numărul membrilor Comisiei, are multe avantaje de natură matematică. Doi membri să fie directori ai bibliotecilor județene din centre universitare, unul din București și patru să fie din țară, prin rotație sau prin tragere la sorți, dacă nu putem stabili de unde începe rotația. De regulă, indiferent de câți membri are Comisia, tot cam trei sunt aceia care nu ajung la ședință. Cel mai probabil, vor veni cel puțin patru, cinci din șapte, trei vin obligatoriu. În această ultimă situație, prezența președintelui sau a unuia dintre vicepreședinți fiind suficientă pentru cadrul legal, deja stabilit în norme, ca întrunire specială a cvorumului. Împărțirea actuală nu are nici o relevanță care să corespundă unei formule reale, este conjuncturală și formală, fără corespondență în achiziția de facto a cărților și revistelor.

6. În acest mod, influențele vor fi foarte mult reduse, controlul este strict, incorectitudinea va fi imediat vizibilă.

7. Stabilirea unui număr minim, rămâne 42, și maxim de exemplare care se pot achiziționa dintr-un titlu de carte, aș propune 5 x 42 din simplul motiv că în fiecare județ există cam patru-cinci localități mai importante.

8. Sesiunile de achiziție să se termine cel târziu în luna mai pentru că, la început de an și primăvara, majoritatea oamenilor sunt mai optimiști, vara sezonul de scandal e mort, iar toamna spațiul public este ocupat cu evenimente politice, inclusiv europene. Și până

ia, prin absurd, îi tot rămâne timp funcționarului să frece hârtiile prin minister.

9. Sunt propuneri care compactizează atât oferta, cât și selecția, care, în plus, economisesc bani și care îi responsabilizează pe cei implicați. Cu banii economisiți din diurne, transporturi, cazări și plăți ale prestației din Comisie putem să ne achiziționăm flori, peștișori de acvariu sau să construim prin clădirea ministerului tot felul de separeuri...

Am și propunerea cu numărul 10, și alte lucruri de acest fel, dar aștept să fiu consultat și de acum încolo.

În iarna lui 2005, guvernarea actuală a publicat o broșură intitulată **Cartea Neagră a Guvernării PSD, 2001-2004**. La capitolul **Cultură Scrisă**, erau menționate următoarele nereguli, care făcuseră mare carieră în mass-media la vremea respectivă:

* Din cauza Regulamentului și a resurselor care nu prevedeau conflictul de interese, au existat situații în care Comisia a atribuit pentru valoarea științifică a lucrării subvenții unor membri ai Comisiei.

* Nu a fost constituită Comisia pentru promovarea culturii scrise în străinătate care avea ca principală atribuție acordarea de subvenții pentru traduceri din literatura română și promovarea acesteia în străinătate.

* Caracterul permisiv al unor prevederi din actele normative care reglementau această acțiune a condus la operarea de modificări față de atribuiri inițiale (titluri).

* Pe parcursul derulării programului s-au înregistrat o serie de disfuncții legate de aspectele juridice privind procedura de achiziție dintr-o singură sursă, ambiguități și lacune legislative referitoare la specificul achizițiilor publice de documente pentru biblioteci.

* În cadrul direcției de specialitate nu au existat specialiști economiști pentru centralizarea și verificarea datelor financiare.

* Compartimentul de specialitate a fost subdimensionat astfel încât volumul de procesare a actelor, de urmărire și de promovare fost greu de gestionat, doar 2-3 funcționari.

Biblioteci și Lectură Publică

* Stoparea Programului Național de modernizare a bibliotecilor publice care subsumează proiectul *Biblioteca Virtuală Națională și Proiectul Catalog Național Partajat* din cauza organizării defectuoase a licitației;

* Deși conform Legii nr. 186/2003 s-au redactat *Normele metodologice de acordare a tichetelor culturale*, iar Loteria Națională a virat către Ministerul Culturii și Cultelor 0,4% din profitul net, programul nu a fost finalizat.

Tradiții

* Reducerea numărului de festivaluri tradiționale din teritoriu din cauza lipsei resurselor;

* Nefinalizarea Legii meșteșugarilor care să reglementeze statutul meșterului popular și al meșteșugarilor;

* Subdimensionarea compartimentului "Tradiții" - întreaga activitate fiind coordonată de un singur funcționar;

Eu cred că această lucrare ar trebui retipărită, cu schimbarea doar a referinței temporale și a titlului, în loc de PSD trebuie trecut PNL. În rest, modificările atentează grav la corectitudinea informării presei din România...

Un exemplar al acestei informări va fi înaintat secretariatului Comisiei de Disciplină a Ministerului Culturii și Cultelor, iar un altul va fi înregistrat la Cabinetul domnului ministru Adrian Iorgulescu.

consilier

Marius Marian Șolea,

mereu neoliberal în timpul liber...

alexandru sfârlea

e ce dă buzna-n mine,
de ce mă contorsionează și mă umilește
mișelnica trudă a celor care urăsc
mințea și sufletul încinse de cuvinte suferinde, bolnave,
de ce-mi vine-a striga
precum șarpele pe jar: „Ajunge!”
Stă la birouri pătrate funcționăria întărâtată
de mirosul hibrid al aleselor bucate
„să-i fac bucata ăștia!” - mârâie constipat unul
- și după el ceilalți -
lingându-se pe degetele unsuroase,
încoțopenite pe pixul cu care-nsăilează
pe coala ministerială mincinoasele sume,
„să le fac bucata, cât de plăcut
îmi susură cruzimea prin vine,
ăștia culții ar trebui despicați cu satărul
în fâșii însângerate și-atârnați pe garduri să se usuce!”
Dar răsuciți-vă pe călcăie
și vomitați-vă resentimentele și ura,
răștiți-vă la voi înșivă
și scuipați-vă mutrele pe oglinda
încă nespărată cu pumnul!
Ce tot mârșăluți murluiți cu disprețul acultural
funcnariamente-nsușit?
Deșelați-vă și-ncotiți-vă,

Ajungă-vă!

(se dedică celor din A.F.C.N.)

edulcorați-vă psihologia de ciocli,
lingeți-vă urdările scurse din ochi
căci Iuda Iscarioteanul nu vă face cu ochiul
ca unor frați de cruce,
de cruci trase din morminte cu funia,
de cruci pe care nu veți fi - nici măcar de probă -
vreodată răstigniți.
Ajungă-vă-mbăloșaților
în politica scârnei pragmatofage

genocid cultural

exponențial și implacabil morbidă!
Au nu vi-s timpanele crâmpoțite, încă,
au nu vă tremură bățile inimii
de praful și pulberea nesocotintelor voastre lugubre
și despre care-n sinea voastră beteagă
pretindeți că-i ninsoare bacoviană?!
Dedulciți-vă la metaforă
ori sugrumați-o cu privirea degrabă!
Nu cumva să miroșiți a vreun damf de cultură,
nu cumva să vă pufnească răsul misogin
supurând din psihologia de cutre, nu cumva!
Ajungă-vă, zic, ajungă-vă,
ajunge-v-ar ciuma camusiană
injectată în inimi de piatră!

obiectiv științific a fost un referat prin care mă acuza, tot prin ianuarie, că refuz să dau mai mulți bani unei edituri, deși suma era calculată cu scrupulozitate de specialiștii contabili ai ministerului!!! Cei patru subalterni ai dumneavoastră au scris și ei acolo ce s-au priceput, după creierul lor, în cazul onora, și după arhitectura caracterială sau de programare politică, în cazul altora. Pentru ce mă acuzau în principal? Și aici este culmea absurdului, a ipocriziei și a jegului! - Pentru grave prejudicii aduse imaginii publice a Ministerului Culturii și Cultelor, eu anunțând, cu ocazia unui premiu literar, ce rezultate vor avea măsurile acestei guvernări de la MCC, dumneavoastră oponându-vă un timp acestora și nebeneficiind, prin excepție, de principiul prin care decizia aparține minorității... Una dintre posibilele sancțiuni regulamentare, cea mai duioasă, este sancționarea salarială... În relație cu mine, acest minister este în culmea penibilului și a nesimțirii! Mai mult, tot ce s-a întreprins împotriva mea a culminat, în august acest an, cu fabricarea la Secția 2 Poliție, Biroul de Investigații Criminale, a unui dosar penal!!!, pentru că am găsit într-un compartiment al ghișei de la casieria ministerului suma de 500 EURO, restituită imediat funcționarei de acolo, ulterior această sumă ajungând la doamna/domnișoara Coralia Catană, consilieră a secretarului de stat de atunci, Virgil Nițulescu, pentru că ea ar fi pierdut o sumă similară sau pentru că i s-ar fi furat aceasta, cu o săptămână înainte, vinere în care, după program, eu nu părșisem câteva ore bune (exact perioada indicată poliției de păgubită că este intervalul în care s-a întâmplat prăduirea) chiar cabinetul ministrului, pentru a-i lua la mare angajatele, demers reușit, în scopul unui superior randament profesional, odată întoarse la început de săptămână în birourile pentru care posedă convenția.

Am fost nevoit de atunci încoace să înfrunt gratuit o profundă criză de imagine, purtat ca un nelegiuit pe la stalinista Miliție Română, supusă unui telefon dat de la Cabinetul ministrului Culturii și Cultelor. Aveam la mine o distincție, citația cu numărul 1, primul chemat până la data respectivă într-un dosar penal, eu fiind dovada incontestabilă că Raiul s-a mutat în Sectorul 1, în care, printr-o aiuritoare coincidență, Ministerul Culturii face umbră de apus broștelor din Lacul Herăstrău. Numai consecvența unui redactor și a unui post de televiziune au făcut să nu se poată elibera pe numele meu un mandat de reținere, într-o încercare sifilitică de compromitere a mea și implicit a lucrurilor pe care le spuneam. Cât au mai putut să rădă colegii de prostia mea de a înapoia acei bani, spre surprinderea inclusiv a casieriei! Să înapoiezii cuiva foarte abstract niște bani care nu erau nici furați, nici împrumutați, ci numai găsiți a fost în ochii tuturor curată prostie! Datorită complicațiilor era cât pe ce să regret măruntă mea onestitate. Aproape toți colegii mă biciuiau cu câte un calcul spontan, prin care îmi spuneau câte salarii de-ale mele sunt cuprinse în respectiva sumă. Concluziile lor au fost de fiecare dată evidente, incriminându-mi forma comună de inocență. Mai mult, unii și-au blestemat norocul pentru faptul că ei nu se întâlnesc niciodată cu astfel de situații, fiind predispuși unui cu totul alt risc. Din acel moment, alții au pornit să mă pizmuiască și mai înverșunat decât o făceau până atunci, conștientizându-și cu acea ocazie niște dimensiuni rahitice ale spiritului, apăsați de evidențierea unei diferențe foarte complexante, cu atât mai mult cu cât deosebirile intelectuale fuseseră vădite în mai multe rânduri. Pe cele culturale și profesionale nici nu le mai iau în discuție, în Ministerul Culturii nu contează oricum...

Apoi, a urmat altă năpastă: femeile au început să-mi cedeze, la nivelul discuției, chiar consilierile de la cabinete demnitate, semn că, psihologic, ele resimt acut nevoia reprezentării de facto a bărbatului-erou. Ele conștientizează, totodată, că modernitatea le neglijează în atitudinile lor de forță existențială, conjunctural inhibate de statutul de amante considerate astfel de mediu, chiar și atunci când realitatea nu încurajează o asemenea reprezentare. Când e așa inclusiv ca adevăr, totul devine, salvator pentru respectul de sine, obligație și responsabilitate socială. Puțin diferit se încadrează nevestele care se simt părăsite în interiorul propriilor lor căsnicii, care vin la serviciu și pentru a trăi, schizofrenic, o altă căsnicie. Eu am înțeles că a fi factor favorizant unor astfel de redimensionări este riscant pentru cariera funcționarului public, mă refer la variantele tinere. Cu cele care nu mai contează pentru exercitarea stimulului de socializare este o altă poveste care nu intră în competențele mele. Acum, în ceea ce mă privește, este o derută totală în rândul demnitarilor, nimeni nu mai știe cu ale cui secretare și consiliere am colaborat pe vertical și pe orizontal și, în consecință, nici nu se pot hotărî dacă să mă antipatizeze pentru că le-am încălcat teritoriul sau, din contră, să mă simpatizeze pentru că am reușit să le vorbesc fetelor de încredere ale "coechipierilor" lor, o nuanțare a paradigmei românești cu capra vecinului. Ele între ele, dispreț profund...

Dacă i-ar da cuiva prin cap, păstrându-se totuși exterior unei amprentări a cinematografiei indiene, să facă un film cu ce i se poate întâmpla unui funcționar public din România, acești băieți talentați, puțin cam mimetici, dar care ne exorcizează cinematografic existența, reușind să și câștige importante premii internaționale, ar intra într-o nemeritată eclipsă. În Ministerul Culturii și Cultelor, eu am devenit românul absolut, în dimensiunea

sintetică evaluare, vă sugerez să aveți în vedere cel puțin anii 2004, când ați constatat, odată cu preluarea puterii, dezastrul și 2006, an letal pentru existența acestei instituții în raport cu rolul pe care ea îl are față de cultura scrisă din România, depășind cu mult ca gravitate ce incriminați dumneavoastră când ați preluat mandatul.

După introducerea pe care mi-am permis-o pentru a evidenția terenul pe care ați făcut solicitarea, redau câteva măsuri în care cred. Puse în practică, au un potențial de a schimba în bine procedura Achiziției de carte și publicații culturale pentru bibliotecile publice. Nu am să vi le explic, sunteți singurul demnitar, dintre cei cu care am lucrat, care deduce rapid și exact. Mai înainte însă, am să vă spun cum s-au făcut atât achizițiile, cât și subvențiile, pentru a evita oneroasa rutină: până acum, ministrul sau secretarul de stat identifica femela dominantă din cadrul biroului de specialitate, alternanța fiind asigurată de către doamnele Victoria Stoian, Ana Andreescu și Marilena Guga, și îi oferea vânatul editorial al aceluși an. Nu aș risca să vă vorbesc despre criteriile respectivei judecăți, nici de organul cu care s-au perceput aceste realități... Convingerea ministerială devenea *primum movens* al achiziției/subvenției. Apoi se făceau jocurile pe linia secretarul Comisiei - edituri agreeate - bibliotecari dintre prietenii vechi, de încredere. Aceștia aflau de la reprezentantul ministrului de la care editura vor trebui să fie titlurile care le vor înobilă rafturile. Astfel, ei răsplăteau prestigiul, onoarea și decontul participării dumnealor la un astfel de important program național. Editurile avantajate de respectiva selecție dădeau comisionul de respect, după care luau în piept procedura propriu-zisă. Altă politetă, altă cheltuială. Tot acest circ se desfășoară pe bani publici, nu este un experiment psihologic într-un institut privat de cercetări ale tipologiei umane.

fonturi în fronturi

lui parodică. Și sunt în continuare ținut legat de stâlpul infamiei, un paznic care nu are posibilitatea intervenției, care poate doar să vadă niște piteci grăbiți și să strige spre niște contribuabili resemnați. În ultima vreme, simt niște atingeri ciudate, semn că neisprăviții ar dori să îmi lege și ochii, dar nu ajung în locul în care trebuie decât dacă se sprijină unul pe spinarea celuilalt. Și cum eu mă mișc imprezvizibil, le afectez echilibrul, simțindu-i apoi cum mi se ating pe rând de zona curajului.

Revenind la scopul introducerii de față și la explicarea parțială a confortului meu de a comunica afectiv cu dumneavoastră, sunt convins că știți foarte bine, cel puțin datorită faptului că repetatele dumneavoastră intervenții neutralizau, pentru moment, boicotul continuu al direcției financiare a ministerului, care dorea numai să anunțe public sumele repartizate celor două importante programe de susținere a culturii scrise din România, nu să le și cheltuiească... Nu a comparat nimeni în acești ani, scriitorii, ziariștii, Curtea de Conturi, sumele care s-au anunțat de către Direcția Buget, Finanțe, Dezvoltare cu sumele care s-au și decontat în cadrul acelor programe, astfel încât nimeni dintre potențialii păgubiți nu află unde încape consistenta diferență... Motivele sunt la îndemână oricărui nivel de reprezentare și v-aș jigni intelectual dacă aș avea pretenția să cred că vi le fac acum cunoscute, tocmai pe dumneavoastră, cel care îmi asigurați confortul uman în acest minister. Dacă e prea mare scara istorică la care fac referire acum și timpul nu vă permite o

Cum cred eu că ar trebui făcut:

1. În România, orice lucru instituțional începe printr-o circulară, în consecință solicităm conducerilor bibliotecilor județene să ne trimită ce fel de carte doresc să fie achiziționată de către MCC, ca tematică, nu ca edituri, autori, titluri, sau realizare grafică, stabilind astfel un clasament tematic. Domnul Bădoiu prelucrează datele și doamna Stoian verifică ce a ieșit.
2. Prin mijloacele de informare în masă pe care le are ministerul la dispoziție, inclusiv zvonul și bârfa, transmitem editurilor noile noastre priorități.
3. La scurt timp, pentru a le convinge conducerile că ne mișcăm repede, le comunicăm că suntem gata să le primim oferta, obligatoriu consonantă cu solicitarea noastră tematică, maximum 20 titluri de editură. În acest fel, are loc o selecție la bază, făcută de chiar însăși respectiva editură. Va fi creată după un an, cel mult doi, o competiție corectă între edituri, de genul cine are cele mai multe titluri achiziționate, ci nu cine are cele mai multe exem-

(continuare în pagina 22)

marius marian șolea

Domnule Secretar de Stat Ioan Onisei,

Răspund pozitiv solicitării dumneavoastră telefonice, anterioare ședinței din 10 noiembrie, când s-a discutat cu angajații MCC și conducerea AFCN despre situația în care s-a ajuns în cultura scrisă din România și despre ce ne-ar mai fi rămas de făcut, să putem să evităm cel puțin atitudinea de sfidare, foarte păguboasă electoral în mentalul românesc...

Fire poetică, ingenios articulată pe un anumit tip de candoare, am considerat că domnia voastră și-a amintit că 2005 a fost singurul an din existența Ministerului Culturii și Cultelor în care subvenția pentru publicațiile culturale și pentru titlurile de carte nu a generat nemulțumiri în rândul editorilor și în presă, indiferent de natura ei. V-am rugat să-mi găsiți un articol nefavorabil acelei perioade, o singură poziție publică împotriva subvenției din 2005. Îmi este necesar acest lucru ca argument istoric al faptului că respectivul Program s-a și desfășurat cât timp am fost eu responsabil de el, secretar al Comisiei conduse de domnul Solomon Marcus, din care mai făceau ireproșabil parte: Florin Iaru, Mircea Vasilescu, Ion Pop, Ion Bogdan Lefter, Ștefan Agopian, Mircea Ghițulescu, Ioan Holban, Marius Sala, Gheorghe Mihăilă, Ion Stancu. Altfel, din sutele și miile de atitudini, corespondente anilor 2004 și 2006, rezultă că exact în 2005, cât timp munca mea a reprezentat derularea acestui program, el să nu se fi derulat, situație derutantă și pentru mine, și pentru opțiunea domniilor voastre de a considera că o atât de mare instituție, Administrația Fondului Cultural Național, cu mulți angajați pe măsură, poate fi cababilă să aibă și activitatea, dar și neonerioasa mea eficiență... Conjunția adversativă nu este folosită greșit, cele două dimensiuni au într-adevăr această nuanță în atare acțiuni de natură financiară, în general vorbind, dar și în instituția noastră. Precizez acest lucru pentru a nu vă dezamăgi cu generalități. Unde mai punem și faptul că nu aveam nici un fel de experiență, de pregătire contabilă, nu absolvisem cursuri, nu aveam certificate de competență. Un tânăr absolvent de teologie ortodoxă și poet în timpul liber, nimic aplicabil în activitatea asta de minister. Țin la accentul pus pe lipsa de experiență, eu nefăcând parte dintre cei cărora experiența le este profund dăunătoare...

Solicitarea dumneavoastră m-a înduișat vizibil. A fost de neimaginat pentru mine ca onor conducerea ministerului să ajungă să-mi

Scrisoare deschisă

ceară soluții tocmai mie, înconjurată fiind de atâția specialiști pe care îi promovează, le dă salarii de merit, ore suplimentare și prime chiar și atunci când se află cu lunile în concedii medicale... Dar cu atât mai mult mă bucură atitudinea și opțiunea dumneavoastră de formală reconsiderare, eu fiind simplu supraviețuitor al acestei instituții, de uimitoarea favoare ontică bucurându-se în general doar morții. Faptul că m-ați ales acum, dintre toți angajații, șefi de birou, de servicii, directori, consilieri personali, să ofer chiar eu soluții mă întristează întrucâtva, sugerându-mi că primăvara, vara și toamna se consideră la nivelul conducerii ministerului că nu am randament, că nu ați dorit să vă reprezint în aceste frumoase anotimpuri, chiar dacă uit pentru moment toate eforturile de a mă sancționa numai pentru că am anunțat din ianuarie ce avea să se întâmple culturii scrise din România. Dar nu cred că atât respectivelor cicluri ale onorabilei noastre poziții geografice, cât și momentul și caracterul situației să fi fost dominante caracterului sumativ al echipei în care guvernăm.

Anul trecut, cum bine știți, din încredințarea doamnei Mona Muscă, m-am ocupat într-o singură dată absolut de acest Program al MCC, de la protocolul ședințelor de analiză și

interimar, poziție de pe care și-a organizat concursul pentru postul stabil de șef serviciu pentru care a concurat singur și tot singur a câștigat. Și tot prin concurs a fost adus de la o agenție de sport șef la Biroul Cultural Scrisă, Lectură Publică Victor Bădoiu, sau evadarea din Neanderthal. Pe lângă multele lucruri pe care aparent nu le înțeleg sunt două în plus: notorietatea de care se bucură vițica Europa și anonimul șefului de birou al culturii scrise din România liberală, Victor Bădoiu. Vă propun următoarea reflecție, încadrabilă unei categorii filosofice: dacă se vor întâlni ei doi vreodată, nu va simți fiecare în parte, în condiția lui, un uriaș complex? Și, mai grav, dacă se va descoperi până atunci un aparat de emisie-recepție prin care să i se comunice Europei că Victor Bădoiu a fost șeful culturii scrise din România, în mandatul de ministru al domnului Adrian Iorgulescu, nu-și va avorta ea spontan propria condiție, cu maximă distincție? Traumatizantă eliberare! Aproape am implorat oamenii de cultură din România să vină să-l vadă, nu se plătește bilet la intrare, nu e nimic riscant, nu mușcă, nu lovește, aceste două atitudini culturale specifice s-au rezolvat între timp de la sine. Nici nu vor fi complexați cultural... Numai să-l vizioneze puțin, nici

fonturi în fronturi

selecție, pentru a nu se face instituția de răs înaintea acelor oameni, minister al culturii rupte-n fund, dar care alocă și investește zeci de miliarde în sine (**acum hoția nu se mai desfășoară prin sustragerea obiectului, ci prin achiziționarea lui**) și până la transportul miilor de cărți și reviste în depozitul MCC, din ce am înțeles dispărute parțial între timp, lucru nu chiar neobișnuit.

În 2005, salariul meu a fost și de două milioane și cinci sute de mii lei, apoi a urcat, cu greu, până la aproape cinci milioane și jumătate, la ora la care vă scriu, din care tot eu asiguram protocolul Comisiei, cât timp aceasta a lucrat la sesiunile de analiză și selecție, cel puțin trei milioane lunar. Cu cele aproape două rămase îmi împrumutam colegii până la următoarea leafă... Dar ce a hotărât în Colegiu Cabinetul de instrumentiști ai lui Adrian Iorgulescu?! Să fiu dat Comisiei de Disciplină, la propunerea conducerii UDMR a direcției căreia i s-a adăugat și șeful de la minorități, tot UDMR, devenit între timp, prin concurs, a ținut domnia sa să precizez, directorul Direcției Relații Internaționale, deși eu tot asta am susținut mereu, neînțelegând de ce concursul este ceva de laudă pentru dumnealor... Adevărat este că după foarte puțin timp directorii instituțiilor naționale au fost demși tot prin concurs!!! Respectiva hotărâre fusese semnată și de către Dan Marius Zărafescu, de la Serviciul Artele Spectacolului, devenit în 2005 din referent consilier, din consilier director general

măcar n-are sonor. Pentru statutul dumneavoastră de secretar de stat e mult mai ușor: îl percepeți ca pe o accidentală centură de castitate, dar pentru mine să îl văd responsabil de cultura scrisă română este un exercițiu care ține de fantasmă, de cinismul verde-crud al unui grup de interese.

La propunerea dumneavoastră, semn că ați înțeles multe întimități din măiestria pe valuri a celui mai iubit marinar, căruia îi privesc cu mare veselie de copil cum i se plimbă mușchiul de pe braț pe cărmă și retur, atunci când, în situațiile delicate, scoate dintr-o cutiuță PNL câte un recent liberal cu spanac în cap și îl molfăie în admirația infantilă a telespectatorilor, domnul Victor Bădoiu a devenit în Comisia Națională a Bibliotecilor, în care sunt exclusiv specialiști, chiar reprezentantul domnului Adrian Iorgulescu... Asta e tare de tot! În plus, la votarea celor propuși tot de dumneavoastră, Victor Bădoiu s-a transformat din nou, a intrat ceea ce este și a ieșit secretarul Comisiei Naționale a Bibliotecilor. S-a consfințit astfel modul în care s-a alcătuit în acest an respectiva Comisie. Am să vă explic și dumneavoastră, dacă îmi veți crea conjunctură.

Primul act semnat de acest potențiu

(continuare în pagina 23)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.